SUSANNA TAMARO

Sevgili Mathilda, İnsanın Yürümesini Dört Gözle Bekliyorum

15. Baskı

İtalyanca'dan çeviren: Eren Yücesan Cendey

Sevgili Mathilda,
İnsanın Yürümesini Dört Gözle Bekliyorum
Yeni Seri: 51
Dünya Edebiyatı: 4

Özgün Adı:
Cara Mathilda, Non vedo l'ora che l'uomo Cammini

© EDIZIONI SAN PAOLO s.r.l., 1997
© Gendaş A.Ş.

Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1-2 Basım: Mart 1998
3-8 Basım: Nisan 1998
9-10 Basım: Mayıs 1998
11-12 Basım: Haziran 1998
13-14 Basım: Temmuz 1998
15 Basım: Ekim 1998

ISBN 975-7809-67-5

Direktör
Hasan Öztoprak

Editör
Adnan Özer

Düzelti
Uğur Aktaş

Kapak Tasarımı
Murat Bozkurt

Dizgi
Era (512 36 76)

Baskı-Cilt
Kaya Matbaacılık (656 62 20)

Gendaş A.Ş.
Çatalçeşme Sk. No: 19 Cağaloğlu-İstanbul
Tel-Fax: (0212) 520 82 12 - 527 10 20 - 512 94 67 Pbx

SUSANNA TAMARO

SEVGİLİ MATHILDA, İNSANIN YÜRÜMESİNİ DÖRT GÖZLE BEKLİYORUM

İtalyanca'dan Çeviren:
Eren Yücesan Cendey

gendaş

Susanna Tamaro, çok uzun zamandan beri ve hiç ara vermediği bir süreklilik içinde günce tutuyor. Bunu yeni kitabının özyaşamsal sayfalarından birinde kendi söylüyor bize. Ne var ki bu şimdiye dek, kendine sakladığı, düşüncelerine gömülmesine yarayan, *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* ve *Anima Mundi* gibi uluslararası başarılar kazanan olağanüstü romanların yazarı oluşundan bağımsızca sürdürdüğü bir eylemdi.

Ancak 1996 sonbaharında, Famiglia Cristiana dergisinin bir önerisi ile, Susanna Tamaro bir yıllık dönemi kapsayan güncesini hayalinde yarattığı Afrikalı arkadaşı Mathilda'ya yazarmışçasına okurlarıyla paylaştı ve bunun sonunda kırk dokuz "mektup" çıktı ortaya.

Ancak şimdi bu mektuplar sona erdiğinde ve onu bir bütün olarak elimize aldığımızda şaşırtıcı bir gerçekle karşılaşıyoruz. Genç yazarın kendi yaşantısında karşılaştığı ve bugün bu kitabın okurlarıyla paylaştıkları; birbirini izleyen evrelerden oluşan, aşama aşama yaşanan ve

birbirine zincirle bağlı olan bir yürüyüştür. (Bunlar Susanna'nın bize güncesinin sayfalarını yolladığı Umbria kırlarında akan mevsimlerin ve günlerin evrimi gibi bir aşama gösterirler ve birbirlerine gene bu evrimle bir zincirin halkaları gibi bağlıdırlar.)

Bu, insanın kendi içselliğinde ve vicdanında gelişmesi için sürdürülen bir yürüyüştür. Sevinci, ruhsal dengeyi, sevgiyi bir çiçek gibi büyütmeyi öğrenmek için yaşanan ve kişisel, ama aynı zamanda ortak bir tasarıyı gerçekleştirmenin yorgunluğundan, acılarından ve sorumluluğundan kaçmadan sürdürülen bir yürüyüştür.

Yazarın sözleriyle özetlersek "geleceğin bir yıkım değil bir oluşturma ve umut zamanı olabilmesi için yapılan büyük bir yürüyüştür."*

* *İtalyanca baskıya yayınevinin sunusu*

9 Ekim

Sevgili Mathilda,

Havanın kararsız olduğu günlerden birini yaşıyoruz, kırların otları hâlâ kuru ama artık akşamları yaz sıcağı yok. Karanlık daha erken iniyor ve günbatımıyla birlikte topraktan bambaşka bir koku yükseliyor; bu, sonbahara özgü, ağır bir koku. Aslına bakarsan, bundan hoşnutum. Yaz aylarında hep bir başıboşluk duygusuna kapılıyorum. Hava sıcak oluyor, dikkatimi yoğunlaştırmakta güçlük çekiyorum, başım hemen ağırlaşıyor ve uyuklamaya başlıyorum. Yazma eylemi, kuzey ya da kış iklimlerine daha uygun düşüyor sanki. Dışarının soğuğu ve günün kısalığı işleri kolaylaştırıyor. İnsanın kendi kendiyle derin bir biçimde başbaşa kalabilmesi için uzun bir sessizlik ve karanlık saatler gerekir.

* * *

Sana henüz söylemedim ama uzun kararsızlıklardan sonra, sonunda Famiglia Cristiana dergisine bir köşe yazısı yazmayı kabul ettim. Bilirsin, ben inceden inceye düşünmeden adım atanlardan değilimdir. Bir karar almadan önce uzun uzun kafa yorarım, konunun her yönünü gözden geçiririm, iyi ve kötü yanlarını tartarım; bu hem beni, hem de yanımda bulunanları çileden çıkarır. Hiç olmazsa arada sırada daha duyarsız, daha atak olabilmeyi isterdim. Benim bu davranışımın olumlu yanı şu ki, bir görev üstlendiğim zaman, dikkatimi dağıtmadan kendimi tamamiyle işime veririm.

Bu köşe yazısı önerisi bir yılı aşkın süredir askıdaydı. Üstelik bu aldığım ilk öneri de değildi. Çok değer verdiğim bir Katolik gazete de şöyle bir öneri getirmişti: Onlar için güncel konuları ele alıp işleyecektim. Bunu reddetmek zorunda kaldım: Ne yazık ki ben bu tür bir düşünce tarzına uygun değilim, olayları ateşe sürme konusunda pek yavaşım, kaldı ki herhangi bir sonuç çıkarma konusunda daha da yavaş ve kararsızımdır.

Öteki öneriler, senin de kolayca tahmin edebileceğin gibi, "yürek postası" tarzındaydı. "Yüreğinin Götürdüğü Yere Git" adında bir kitap yazan insana zaten başka ne önerilebilir ki, değil mi? Söyleşilerde aynı şeyi söylemenin bezginliği benim bile uykumu getirdi, başlıkta kullandığım "Yürek" bir randevu ya da bir bakışma yüzünden çarpan yürek değil, insanoğlunun en derin bütünselliği, man-

tık ve duygunun uyumlu bir biçimde birleştiği ve daha yüce bir şeyin içinde eriyip kaynaştığı o fiziksel yerin imgesiydi. O Yürek ki, tüm dinlerin, insanoğlunun en derin ve gerçek özü olarak gösterdiği yürekti. Bunu pek çok kez söyledim ve yineledim, ama hiç işe yaramadı ve ben duygusal dalaverelerin uzmanı oldum çıktım. Kaldı ki, benim kendimi böylesine uzak hissettiğim başka bir konu da yoktur!

Ama Famiglia Cristiana benim hayır yanıtımla yetinmedi. Ilımlı bir biçimde ısrar etmeyi sürdürdü. Onlar ısrar ettikçe, ben kendimi daha yetersiz, daha yeteneksiz hissetmeye başladım, zaten bana ne zaman bir "ödev" verilse hep böyle olur. Ne var ki birkaç ay sonra minik bir şeytan beni içten içe kemirmeye başladı. "Gerçekten," diye soruyordu bana şeytancık, "doğru bir seçim yaptığına emin misin? Bunun arkasında büyük bir korkunun olmadığından emin misin?" Engelleri görmezden gelmek ve kendimi rahatlatacak özürler bulmak doğama aykırı olduğundan, sorunu yeniden gözden geçirmeye başladım. Famiglia Cristiana'daki arkadaşlarımın önerisinde, daha değişik, bana daha uygun bir şeyler vardı. Onlar, bütün ötekilerin yaptığı gibi güncellikten ya da kırık yüreklerden söz etmemi beklemiyorlardı, tek önerileri mektup tarzında da olsa bir tür günce tutmamdı. Havadan ve yemeklerden, değişen mevsimlerden ve içsel yaşantılardan söz edebilirdim. Anlayacağın, önümde engin bir özgürlük vardı.

* * *

Benim kitaplarımda her zaman duyguların dayanaklarını arayış ve bir yaşama; anlam, köklülük ve varsıllık veren şeyler konusundaki gözlemlerim vardır. Hiç durmaksızın topa tutulduğumuz yüzeysel dedikoduların çatırtıları, duyguculuğun keder verici ve küçültücü parodisi ile ilgilenmek bana asla çekici gelmemiştir. Bunu okurlarım anladı, bu nedenle de iki yıldan bu yana dünyanın dört bir yanından yüzlerce mektup alıyorum. Bunların büyük bir çoğunluğu alabildiğine zeki, cesur, tutkulu mektuplar ve kendilerini sorgulayan kişiler tarafından yazılmış. Ve bu mektupları düşününce benim hayır'ım önce bir acaba'ya sonra da evet'e dönüştü. Bütün bu mektuplaşmalar sonucunda anladım ki, müthiş bir dialog ve yüzleştirme gereksinmesi var, ama bunu yapacak yer pek kıt. Pek çok kişi bağırıp çağırıyor ama konuşan yok. Bunun üzerine aklıma bir pencere imgesi geldi, burası odanın dışına açılan ve içeriye temiz havanın girdiği bir yer olabilirdi. Bu imge hoşuma gitti, öneriyi kabul ettim.

Korku mu? Korku hâlâ var, büyük ve söz sahibi bir zorbaya benzeyen Mongolfier balonu gibi tepemde asılı. Ama zaten korkuların varlık nedenleri budur, onları yenmemizi beklerler.

16 Ekim

Sevgili Mathilda,

Artık sonbahar geldi, bağlarda üzümler oldu ve sabahları, penceremi açtığımda, sadece sisi görüyorum. Sis beyazımsı, yoğun örtüsüyle her şeyi örtüyor, sesleri sustuyor. Sonbaharı bütün öteki mevsimlerden daha çok seviyorum, onun renklerini, kokusunu seviyorum, yeniden içeride yaşamayı, tekrardan içerlerde toplaşmayı seviyorum. Beni görmeye en son gelişin, ekimin son günleriydi. Sobanın başında oturan ikimizin fotoğrafını hâlâ saklıyorum, geçenlerde bir kitabın içinden çıktı. Ona baktım ve ikimizin de tanıştığımızdan beri yüzümüzde aynı anlatım olduğunu düşündüm. Tanışalı ne kadar oldu? On beş yıl, belki de daha fazla. Peki ya bunca yıldır kaç kez görüştük? Pek az. Sen İtalya'yı terk edip Afrika'ya döneli üç ya da dört kez buluştuk. İlk kızın doğmuştu ve sen haklı olarak onu kendi topraklarında büyütmek istiyordun. Bu uzun süreç içersinde bizim ilişkimiz hiç bozulmadı, hâlâ ilk günkü gibi güçlü ve neşeli.

* * *

Arkadaşlık yaşanacak en güzel duygulardan biridir,

çünkü insana zenginlik, heyecan ve suç ortaklığı tattırır ve ayrıca bütünüyle bedavadır. Bir anda birbirini görürsün, birbirini seçersin, bu arada bir tür içtenlik oluşur; sonra yan yana yürünebilir, aşılan yollar ayrı bile olsa, arkadaşlar birbirlerinden uzak bile düşseler, birlikte gelişebilirler, aynen aramızda binlerce kilometre olan, biz, ikimiz gibi.

Son mektubunda, bana buralarda, Kuzey'de işlerin nasıl gittiğini soruyorsun. Senin sözünü ettiğin İtalya'nın Kuzeyi değil, dünyanın Kuzeyi. O Kuzey ki, sizden çok uzakta, çok zengin ve dehşetli hasta. Nasıl mı gidiyor? Kararsız, huzursuz gidiyor işte, kimi zaman öylesine korku verici belirtiler çıkıyor ki ortaya sonu geldi sanılıyor, kimi zaman da hafif bir iyileşmeyi sezdiren işaretler yolluyor.

Geçenlerde genç bir arkadaşım geldi beni ziyarete, liseyi henüz bitirdi. Bezgindi, çünkü ana babası, tüm eğitim tasarımları ve geleceğe ait varsayımları konusunda cesaretini kırıyorlardı; onun, bu toplumun gençlere tanıdığı sınırlı mekânda yaşamasını istiyorlardı, bambaşka şeyler için cesaret toplamasını, savaşmasını anlayamıyorlardı; çünkü buna değmezdi. "Üzgünüm" dedi bana, "umudumun kesilmesinden bıktım. Bana birazcık, en azından yaşayabilecek kadar umut bırakmaları gerekirdi." Evet , ben de onun bu düşüncesine tamamen katılıyorum. Umudu yeşertmek gerekir. Bütün yolları kapamak, sadece bizim hayatta kalabileceğimizin garanti edildiği bir sığınağa kendimizi kilitlemek neden? Son yıllarda giderek artan bu felaket tellallığından nefret ediyorum, kıyamet öngörüle-

rinden nefret ediyorum, insanın kendi yetersizliğini, biraz daha ileriye bakabilme konusundaki yeteneksizliğini maskelemek için kayıtsız davranmanın çok daha basit bir yol olduğuna inanıyorum.

Bocalamalarıyla başa çıkamayınca tarikatların ve grupların sıcak kanatlarının altına üşüşenlerden de hoşlanmıyorum. O tarikatlar ve gruplar, her şeyden önce düşünmeyi engelliyorlar, ne yazık ki kendi imgelerindekine benzeyen bir gelecek kuruyorlar ve ellerindeki anahtarı sadece kendi müritlerine garanti ediyorlar. Sanıyorum ki bu iki yol arasında bir üçüncüsü de var, bu belki daha az gösterişli ve kesinlikle daha az rahat ve daha az dingin bir yol. Bu, umut arayıcılarının yoludur, onlar gerçek anlamıyla "insan ve onun yazgısı" hakkında moda olmuş düşünce kalıplarından sıyrılıp, bazı cılız işaretlerden yola çıkarak, yeni bir insan ve yazgı hayal etmeyi bilirler. Bu henüz doğmamış bir insanoğludur, ama doğmayacak diye bir şey yoktur. Umut; korku nedeniyle veya vicdanı rahatlatmak için değil, insanın içinde gizlenmiş olan evrimsel güce inanıldığı için aranır.

* * *

Şimdiye dek büyük değişimlerin itici gücü hep bir ütopya olmuştur. Sözgelimi, bir üretim sisteminin değiştirilmesiyle insanın da değiştirilebileceği düşünülmüştür ve kısa bile denemeyecek hızlı bir zaman dilimi içersinde ütopyalar cehennemlere dönüşmüşler, arkalarında uzun

bir acı ve ölüm izleri bırakmışlardır. Toplumsal ütopyalar bu yüzyılın trajik hayal kırıklıkları olmuştur. Temel yanılgı toplumun yapılarını değiştirerek, insanın da doğal olarak değiştirilebileceğini düşünmek olmuştur. Oysa ben tam tersinin olması gerektiğini düşünüyorum: Sadece içsel olarak gelişmeyi başarmış insan, sadece bilinçli insan, gidişatın değişmesi için çalışabilir. Umudu aramak ve onu yeşertmek, hem kendi içimizde, hem de yakınımızdakilerin içinde büyütmek, toplumun şimdilerde bizlere sunduğu şeylere, onun bayağılığına, şiddetine teslim olmamak, ama bunların arasında değişim belirtilerini görebilmek, onları tutabilmek ve eski Roma'da Kutsal Rahibelerin ateşi korudukları gibi beslemek gerekir. Uykuya dalmadan, dalgınlığa kapılmadan.

23 Ekim

Sevgili Mathilda,

Birkaç gün süren şiddetli fırtınadan sonra hava yeniden açtı, sabahları gerçekten serin oluyor ama günün ilerleyen saatlerinde neredeyse yeniden yaz havası yaşıyoruz. Bostanım domateslerle doldu, her zaman fazla fazla ekerim, oysa kabaklarım yorgun düştüler, yapraklarını hafif bir beyazlık sardı. Sanıyorum bu bir tür mantar, yıllardır bununla mücadele ediyorum, ama hiçbir sonuç alamıyorum. Bir bostan sahibi olarak bunca yıldır elde edebildiğim tek başarı, havuç sineklerini yenebilmek oldu. Bu başarımı bir derginin öğüdünü tutmama ve hemen uygulamaya koymama borçluyum: Her havuç sırasının yanına bir sıra soğan ekmek gerekirmiş, çünkü asalaklar soğan kokusundan hoşlanmaz ve havuçlara da yaklaşmazmış.

Bir süre önce Japon bir tarım uzmanının kitabını okudum. Dediğine bakılırsa, bitkiler, onları fazlasıyla koruduğumuz için hastalanırlarmış. Sağlıklı bir tohumda ve doğal olarak verimli olan toprakta, bir bitkinin büyüyebilmesi ve doğanın onu programladığı gibi gelişebilmesi için gerekli olan her türlü canlılık vardır. Eğer toprak hastaysa, kendi özgün verimliliği değişkenliğe uğratılmışsa, du-

rum değişir. Böyle doğan bitki, özünde hasta bir bitkidir. Bu nedenle kimyasal gübrelerle desteklenir, sonra da var olan ve sadece ufukta var olma olasılığı beliren her türlü asalak için zehirler akıtılır. Bu biçimde bitki elbette gelişir, ama yapay olarak büyümektedir ve sonunda doğrudan bizim bedenimizi boylayacak olan zehirleri de içinde biriktirmektedir.

* * *

Fazlasıyla sakınılan bitkilerin görüntüsü benim aklıma başka bir şey getirdi. Birkaç yıl önce gene bir ekim ayında arkadaşlarımla Abruzzo Ulusal Parkı'na geziye gitmiştim. Dağda, sonbahar insana olağanüstü günler armağan edebilir ve gerçekten de o pazar, öyle günlerden biriydi. Gökyüzü pırıl pırıldı, hava birazcık serindi, akçaağaçlar ve kayınlar yapraklarının sarıdan turuncuya ve kırmızıya uzanan renkleriyle manzarayı coşturuyordu. Isı on beş, on sekiz derece arasında olmalıydı ve insanın kendini korunaklı hissetmesi için bir gömlek ve bir kazak yetiyor da artıyordu. Yirmi dakikalık bir yürüyüşten sonra önümüzde bir aile belirdi. Baba, anne ve okul çağında iki çocuk. Göz alıcı giysiler giymişlerdi, her birinin elinde bir baston vardı ve müthiş zorlukla yürüyorlardı, ay yüzeyinde ilerlemeye çalışan dalgıçlara benziyorlardı. Ancak onlara yetiştiğimiz zaman bunun nedenini anladık. Dördü de içi kaz tüyü dolu kayak tulumlarına bürünmüşlerdi, giysileri o ılık sonbahar gününe değil, kışın acımasız soğuğuna

uygundu gerçekte.

Hatta çocukların eldivenleri ve alınlarına dek indirdikleri yün şapkaları bile vardı. En küçüğün yanından geçerken yüzünün sıcaktan kırmızı - mor bir renk aldığını gördüm, zavallıcık çekingen bir hareketle tulumunun fermuarını açmaya yeltendi. "Sen deli misin?" diye bağırdı hemen annesi "Zatürree mi olmak istiyorsun? Görmüyor musun, dağdayız!"

Bu olayı neden anımsadım dersin? Çünkü o aile, doğanın sunduğu olağanüstü gösterinin tadını çıkartmak için gezintide değildiler, onlar her zaman için dağ sözcüğüyle birlikte anılan soğukla savaşmaya gelmişlerdi. Soğuk yoktu ama onlar gene de savaşım halindeydiler. Ve belki de üçüncü veya dördüncü gezintide o çocuk gerçekten hastalanacaktı, elbette neden, soğuk olmayacaktı ama var olmayan büyük düşmanla savaşmak için seçmek zorunda bırakıldığı o doğaya aykırı ve sağlıksız yöntem nedeniyle olacaktı bu.

* * *

Yaşamda ne kadar çok böyle davranırız? Sadece aklımızda var olan "canavarları" alt etmek için ne çok enerji harcarız? Ve tam da bu canavarlarla savaşırken, tam dikkatimiz dağılmışken, önceden farkına varamadığımız gerçek canavarların saldırısına uğrarız. Uygar yaşantı, bedenimizin sahip olduğu müthiş gücü görmezden gelmeye alıştırdı bizi. Bunu anlayabilmek için dedelerimizin ya da

büyük dedelerimizin yaşantısını; otomobilin, elektriğin, asansörün v.s. olmadığı zamanların zahmetlerini düşünmek, bizlerin kendi hakkımızdaki imgelerinin nasıl değiştiğini anlamak için yeterli. Şimdilerde en küçük bir zorlanma bizleri korkutuyor. Beden pek az, kafa pek çok çalışıyor. Gene de kafamızın bedenimizden daha bilge olduğu konusunda kuşkuluyum. Bir yüzme havuzuna ya da kumsala gittiğimde, gözlerinde neşe olmayan, ışık saçmayan, zavallı ihtiyarcıklara benzeyen çocukları görmek yüreğimi acıtıyor. Çoğu, pek çoğu, fazlasıyla beslenmiş, hantal olan bu çocuklar, hareket ederken utanç duyar gibiler. Onlara bakıyor ve kendi kendime şunu soruyorum: "Neler oluyor?" Burada söz konusu olan "o eski güzel günler" için özlem duymak değil. O günler belki de o denli güzel değillerdi ama bu değişimi anlamaya çalışıyorum. Neden daha çocukluktan başlayarak insanların kendi kendilerini rahat hissedemediklerini ve kendi bedenlerine böylesine yabancı kaldıklarını kavramaya çalışıyorum.

Eğer onlar böyle büyürse, toprakta yolunda gitmeyen nedir?

30 Ekim

Sevgili Mathilda,

Geçtiğimiz günlerde sık sık elektrik kesildi. Buralarda pek çok kez görülen bir durum bu, çünkü ya fırtınalar sırasında direkler veya hatlar zarar görüyor ya da basit onarımlar söz konusu oluyor. Birkaç kış önce tam üç gün boyunca elektriğin kesildiğini anımsıyorum. Şiddetli bir rüzgârın estiği fırtınadan sonra bir de kar yağmıştı. Buralar için bile ender sayılabilecek bir havaydı! Başlangıçta birkaç saatlik bir kesinti olduğunu düşünmüştüm. Ancak öğleden sonra güneş ışığı da yok olup, ev karanlığa gömülünce kaygılanmaya başladım. Genellikle çağdaş rahatlıklara ne denli bağımlı olduğumuzun farkına varmıyoruz. - Yazılarımı yazdığım - bilgisayarım, buzdolabı ve ne yazık ki kalorifer elektrikle çalışıyor. Evde birkaç tane mumum vardı ve otomobilim de karların altında kalmıştı. Telefon bile kesilmişti. Bu durumdan ne kurtulmak mümkündü, ne de isyan etmek. Başlangıçta, itiraf etmeliyim ki, oldukça huzursuzdum, hareket ettikçe mum sönüyordu, evin pek çok köşesi tuzaklar ve tehlikelerle doluydu sanki ve ben gidip gidip oralara çarpıyordum. Rüzgâr aralıklardan buz gibi içeriye sızıyor ev hızla soğuyordu. Bunun üzerine

çini sobamı doldurdum ve oyalanmak için, sıkıntılı bir biçimde mektuplarımın başına oturdum.

Ama birkaç saat sonra keyfim yerine gelmişti bile. Alev, yazdığım kâğıdı aydınlatırken ve düşüncelerim bütünüyle oraya, o minik ışığa ve kâğıdın beyazlığına yoğunlaşıyordı. Fırtına dışarıda sürerken, evde ise sobanın içindeki odunlar çıtırdıyordu. Var olan dinginlikti, zaman mutlak bir şekilde durmuştu. Düşüncelerim soluğumun rahatlamış telaşsızlığını izliyordu.

Binlerce yıl boyunca, diye düşündüm, insanoğlunun akşamları ve geceleri böyle geçti. Loş bir ışıkta, sessizlikte, kendi kendiyle başbaşa kalmanın tadını çıkarttılar. Yavaş yavaş ben de bu durumdan hoşlanmaya başladım ve üçüncü günün akşamında ışık geri geldiğinde küçük çaplı bir şok yaşadım. Çevrede pek çok şey vardı ve hepsi de esrarından sıyrılmıştı.

Artık yedi yıldan bu yana sürekli kır evimde yaşıyorum, buraya gelmeden önce Roma gibi bir kentte çok uzun süre kaldım. Roma'yı seviyorum ve inanıyorum ki, dünyada aynı tutku, aynı yoğunluk ve aynı heyecanlarla yaşayabileceğim başka bir kent yoktur. Gene de öyle bir an geldi ki orayı terk etmek zorunda kaldım. Büyük bir adım atmamı zorunlu kılan bedenimdi, bronşit astımım artık solumamı engeller olmuştu ve benim temiz havaya gereksinmem vardı. Bu değişim hiç de basit olmadı. Doğanın yalnızlığı içinde yaşamanın bazı bisküvi reklamlarındaki gibi ballı bir varoluş biçimi olduğunu düşünenler çok yanılıyorlardır. Kentin gürültü ve patırtısından kırların ses-

sizliğine geçivermek sinir sistemini harap edebilir. Kentte insan kolayca oyalanabilir, oysa kırda bu çok güçtür. Kırda insanın kendinden kaçması için pek az olanak vardır. Ve yaşam pek çok kez sürekli ve yorucu, bir o kadar da basit ve kurnazca bir kendinden kaçış değildir de nedir? Dikkatin dağılması hem kolay hem de doğaldır, bunu yapabilmek için fırsatlar neredeyse sonsuzdur ve hiçbir zahmet gerektirmezler, herhangi bir uzaktan kumandanın düğmesine basmak yeterlidir.... Ama düşüncelerin dağılması, oyalanmak aynı zamanda çok da tehlikelidir: Oyalanırken, oyalanırken, sonunda bir sabah uyanırsın, aynaya bakarsın ve tanımadığın bir kişiyi görürsün karşında. Ben kimim? Nereye gidiyorum? Ne yapıyorum? Bilmiyorum. Başkalarının yaptığını yapıyorum. Böyle yaşayıp gidiyorum ve bu yetiyor, bunun bana yetmesini sağlıyorum.

* * *

Bu tür bir yaşantıda bir zamanların maddi yoksulluğundan farklı bir yoksulluk vardır. Bu içsel bir yoksulluktur ve korku vermekten çok, küçük düşürücüdür. Her birimizin içinde var olan büyük zenginliği, büyük kudreti küçük düşürür. Mektubumun başında yazdığım ışık yoksunluğunu neden bu sözlerimle bağlıyorum biliyor musun? Çünkü inanıyorum ki, insanın bu kendinden kaçışının en temel unsurlarından biri, sessizlik ve kendi kendiyle başbaşa kalma halinin yaratılamadığı durum ve yerlerin yokluğundan kaynaklanıyor. Yalnızlık, insanın kendi

kendiyle bir içtenlik yaşayabilmesi için bulunabilecek en olağanüstü yoldur. Ve belki yadırganabilir ama, yalnızlık aynı zamanda iletişim kurmayı öğrenebilmek için de en iyi araçtır. Sadece kendi kendimi tanıyarak, yani kendi içsel dünyamı tanıyarak bir başkasının içselliğine hitap edebilirim. Bizler çevremizde havada uçuşan sözcüklerin sürekli hedefiyiz, onların çemberine kıstırılmış, sözcüklerce boğulmuş ve boğazlanmış durumdayız. Söyleyecek şeyler azaldıkça söylemek için yaratılan teknik araçlar artıyor. Belki trajikomik ama böyle işte. Hiçbir şey söylememek için sözcük ırmakları akıyor. Kendimizi giderek daha yalnız hissetmek için akan sözcük ırmakları.

6 Kasım

Sevgili Mathilda,

Bu yıl bizim buralarda yaz oldukça tuhaf geçti. Haziranda sıcaklık, yaz ortası gibi yüksekti, insanlar yolda giderken "şimdiden böyle olursa, ağustosta ne yapacağız?" deyip duruyorlardı. Oysa ağustos bizlere pek uğramadı ve onun yerine tam bir sonbahar yaşadık: Sağanak yağmurlar ve hastalık taşıyan buz gibi rüzgârlarla başbaşa kaldık. Şimdi kasım ayındayız ve yağmurlar sürüyor ama hava ılık; daha dün giysilerimde mevsim değişikliği yaptım - tişörtleri kaldırıp kazakları indirdim - ama iyi mi ettim bilmiyorum. Nasıl bir geçiş olacak bu? Acaba yeniden sandaletleri ve mayoları çıkarmak zorunda mı kalacağız? Bu arada bütün dünyada meteorolojik tuhaflıklarından söz ediliyor. Eylül ayının ilk günlerinde NASA'nın iki uçağı, son kalan -eğer kalmışsa- temiz havayı bulmak için havalandı. Suya gelince, sanırım, Antartika'nın derinliklerinde biraz daha buz halinde suyumuz var.

* * *

Dünya, oluşumundan bu yana pek çok değişim geçirdi, ve kimi son derece şiddetli olan bu değişimlere karşın,

tüm canlılar öyle veya böyle türlerini sürdürmeyi başardılar. Ne var ki uzak jeolojik çağlarda oluşmuş olan atmosfer değişiklikleri ile şimdi yaşananlar arasında önemli bir ayrım var; şöyle ki, ilki -içeriden- doğa tarafından programlanmış olaylardı; oysa bizim yaşadıklarımız -dışarıdan- ikincil ve özerk bir sistemden, yani insanoğlunun uygarlığından kaynaklanıyor.

"Suçluluk" sözcüğünden hoşlanmıyorum, onun yerine "sorumluluk" deyimini yeğliyorum. Suçluluk duygusunun altında ezilip kalınabilir, oysa sorumluluk duygusu insanı eylemde bulunmaya daha kolay yönlendirebilir.

Yüz yılı aşkın bir süredir, ekonomik sömürü ve yıkımlar eş adımlarla ilerliyorlar ve gezegenimizdeki bu sömürü ve yıkımdan sadece insanoğlu sorumludur. Ona emanet edilen bu nimeti gerektiğince korumak yerine, her şeyden kendi keyfince yararlanmaya kalkışan bir kral gibi davranmayı yeğledi. Ne var ki bu kral, kendinin de yaşamak için havaya, suya ve hayvan ve bitkilerce sağlanan besinlere gereksinmesi olduğunu unuttu; gün gelip ne hava, ne su olmayınca kendinin ve o kralın da olamayacağını kavrayamadı. Bütün bunlarda abartılı bir kibir ve çılgınlık var, sence de öyle değil mi?

İçinde yaşamakta olduğumuz tarihi dönemi düşününce aklıma hep bir dağın doruk noktası geliyor. Yerimiz sınırlı, şurada burada uçurumlar var, adımımızı yanlış bir yere basmamak için her an dikkatli davranmalıyız ve yürüyüşümüzü sürdürürken asla dalgınlığa kapılmamaya özen göstermeliyiz.

Değişik ideolojilerin ve ütopik düşlerin zamanı geçti. Onların yerini bir boşluk aldı ve bu boşluk insanları korkutuyor. Bu boşluk her şeyle doldurulabilir; ister dağılıp gitmeyle, ister yıkımla - bir kez daha! - ya da bir - tasarıyla - değerlendirilebilir.

Bu öylesine güzel bir sözcük ki, oysa ne az kullanılıyor.. Tasarıda, düşün ya da ütopya'nın azameti yok, tasarı "evcil" ve erişilebilir bir kavram. Tasarı bir şeyler oluşturur ama bunu yavaş yavaş, sabırla yapar ve bizleri seçimimizin bilincinde olmaya yöneltir.

* * *

Tasarı yeni, olağanüstü bir düzen vaat etmez ve işte bunun için de yüceltmelerden ve fanatizmden uzaktır. Tasarı, halklara, uluslara ya da ırklara özgü değildir, tek tek bireylere aittir, onun olası bir başarısızlığı tarihe, kapitalizme, faşizme ya da komünizme yüklenemez, sadece biz, kendimiz ondan sorumlu sayılırız. Bir tasarı sahibi olmak ne demektir? Bu sadece bir başka yaşama tarzını hayal etmek ve sadece eyleme geçerek kimseyi yetkilendirmeden hemen o anda yürürlüğe koymaktır.

Doruk noktasında, tasarı ayaklarımızı bastığımız o incecik toprak şeridir. Küçüktür, ama genişletilebilir. Ne denli çok tasarı olursa, boşluğa o denli az yer kalır. Bu -küçük- devrime, bireysel sorumluluk devrimine derinden inanıyorum.

Arada sırada gözlerimi yumuyorum ve bunu görmeye

de çalışıyorum: Burada ne marşlar ne de bayraklar; sadece birbiri ardına yanan minik ışıklar var. Bunlar elektrik fenerleri değil, ya el fenerleri ya da mumlar ve onların titreşen alevleri, çevreyi saran karanlığı ışıtıyor.

13 Kasım

Sevgili Mathilda,

Geçen gün, trenle Roma'dan dönerken Umbria yöresinin manzarasının sıcak ve altın rengi ışığı beni müthiş etkiledi. Benim doğduğum topraklardan ne kadar değişik buraları diye düşündüm. Ve on yıl önce Roma'dan Trieste'ye, seninle birlikte yaptığımız o tek ve uzun yolculuk geldi aklıma. Sen de bayılmıştın o ışığa. Tren Cervignano istasyonundan çıkarken, "Sadece görmek bile insanı ürpertiyor" demiştin. Tanıştığımız ilk günden başlayarak seni Trieste'ye götürmeye karar vermiştim. Afrika'nın göbeğinde yaşarken, daha genç bir kızken bile bu kenti görmeyi düşlemiştin. Rilke'nin "Duino Ağıtları"nı okumuştun ve o andan sonra, seni en çok heyecanlandıran "Her melek ürküntü verir" dizesinin yazılmış olduğu Duino Şatosu'nu görmeyi arzu etmiştin.

Artık pek çok yerde kitaplar ve okuma için *profundis* (ölülerin ardından okunan ilâhi.ç.n.) bir hava estiriliyor, elektronik ve ona bağlı iletişim biçimleri giderek yaşantılarda daha büyük yer kaplamaya hazırlanıyorlar, sanki on veya yirmi yıl sonra hiç kimse kitap kapağı açmak gibi arkaik bir hareket yapmayacak gibi gösterilmeye çalışılıyor. Ben böyle olacağına asla inanmıyorum, çünkü kitapların

yerini hiçbir şey alamaz. Kitaplar anlamaya ve anlaşmaya yararlar, uzak mı uzak yerlerdeki insanlar için bile ortak bir evren yaratırlar. Sözgelimi ben Moby Dick'i okuduysam ve sen de okuduysan, tartışacak binbir konumuz var demektir: Kitabın kahramanları, konusu, sevimli ve sevimsiz noktaları, heyecanlı ve sıkıcı yerleri, gibi.

* * *

Okumak, belleğimizin içinde küçük bir bahçe yaratmaktan başka bir şey değildir. Her güzel kitap bu bahçeye yeni bir nesne, bir çiçek tarhı, bir minik yol veya yorulduğumuzda dinlenebileceğimiz bir bank ekler. Yıllar yılları, okumalar okumaları kovaladıkça bahçe bir parka dönüşür ve parkta bir başkasıyla karşılaşıveririz. Aynı bizimki gibi bir arkadaş keşfederiz, ya da -neden olmasın- bir aşkla burun buruna geliriz, ya da en azından özellikle karanlık ve sıkıntılı bir günde biraz soluk alabileceğimiz bir yer olur burası. Okumak bir görev değildir, sonunda kim bilir hangi şifayı bulacağımızı umut ederek başımıza diktiğimiz bir kadehtir. Okumak kendimize anılar ve heyecanlardan oluşan küçük bir hazine yaratmaktır ve bu hazine aslında hiç kimseninkiyle aynı olmasa da başkalarıyla ortak noktalar bulmamıza yarar.

Böyle kitaplardan söz etmek beni, daha az şiirsel olan konudan, senin Trieste'ye gelmek isteme nedeninden uzaklaştırdı. Okumanın yanısıra bizi en başlangıçtan beri bir araya getiren ortak konumuz nazizme duyduğumuz il-

giydi. Şu anda "ilgi" diye yazıyorum, ama daha yazarken kavramın yetersizliğinden rahatsızlık duyuyorum. Söz konusu olan daha beter, daha dehşet verici biçimde tanımlanamaz bir kavram. Seninle ikimiz, bilincin böylesine ortak bir biçimde gözünün dönmesine hayret etmekten ve konuyu sorgulamaktan kendimizi alamıyorduk.

Bu benim için "doğal" bir olaydı. Ben bu dehşetin kendini gösterdiği yerlerde doğdum ve büyüdüm, tarihsel olarak pek kısa bir süre önce kapanmış olan o büyük yarığın huzursuzluğunu her zaman algılamıştım. Ama senin için durum farklıydı, senin bildiğin her şeyin kaynağı sadece kitaplardı. Bu yüzden bütün bunların gerçek olduğuna emin olabilmek için İtalya'da bulunan tek toplama kampı olan Risiera di San Sabba'yı kendi gözlerinle görmek istedin.

* * *

Seninle bir klasik müzik plağı dinlerken ya da bir düşünür veya yazarın yapıtını okurken hep tarih hesabı yapıyorduk. Bu kitap, bu plak, diye soruyorduk kendi kendimize, nazizmden önce de var mıydı? Çoğunlukla yanıtımız "evet"ti. Vardı. Peki diye kendi kendimizi sorguluyorduk, bu kitap, bu plak neye yaradı? Bu düşüncelerin değerini bilecek, şu müziğin tadını çıkartacak düzeydeki kişiler nasıl olmuştu da çevrelerinde olup biteni görememişlerdi ve buna karşı çıkamamışlardı?

Nazizm üzerine pek çok yazı okudum, o dehşetten sağ

olarak kurtulmuş pek çok kişiyle konuştum. Pek çok yanıt aldım ama bunların tümü kısmî idi.. Hani çok küçük bir örtüyle bir masayı örtmeye kalkışırsın da biri oradan çeker, biri buradan; sonunda masanın bir bölümü hep açıkta kalır, işte onun gibi. Şimdi gene o sabah Risiera di San Sabba'dan çıktıktan sonra birbirimize sorduğumuz o soru takıldı aklıma. Buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Bu nasıl bir kültürdür dedik birbirimize, bu nasıl bir kültürdür ki, insanın yüreğini böylesine kayıtsız kılabilir?

20 Kasım

Sevgili Mathilda,

Evimin yakınındaki o minik alanda bulunan kafeyi anımsıyor musun? Son yıllarda pek büyüdü, dışarıya masalar koydu, içeriye de video oyunları yerleştirdi. Barın müdavimleri de değişti, kapının önünde pinekleyenler artık emekliler değil, motosikletlerinin üzerinde oturan gençler. Onların önünden geçerken beni en çok etkileyen şey bakışlarındaki duygusuz katılık. Bunlar, artık yaşamdan hiçbir şey beklemeyen ve aynı zamanda da şimdiye dek ele geçirebildiği pek az şeyi yitirmemeye kararlı kişilerin gözleri. Kaygı yok ama ilgisizlik var ve bu daha da keder verici bir durum; kaygı, bir kaynaşma, ayaklanma belirtisidir, ilgisizlikse tam tersine teslim oluşun işaretidir. Ne yazık ki bu kayıtsızlık, sadece gençlere özgü değil, aynı bakışları otobüslerde, süpermarketlerde veya bir okul çıkışında da görebilirsin.

* * *

Kayıtsızlık, bu devrin en korkunç zehirlerinden biri. Artık gelişmemeye karar verildiği an kayıtsız ve edilgen bir hal alınıyor, bir an, bir noktada duruluyor, çünkü artık

daha ileriye gidilemeyeceği ya da gitmek gerekmediği düşünülüyor. Bir düğme çevriliyor ve bu çevrilirken de yaşamın bize sunmayı sürdürdüğü zenginliğe bir son veriliyor.

İyi ama bir sınır olduğunu, bir sınır olması gerektiğini kim söyledi? Fiziksel yapı için bir sınır söz konusu elbette, - ben hep bir metre yetmiş santim olacağım- ama bu içsel yaşam için böyle değil ki. Bunu kendi korkularımız ve ürküntülerimizle, önyargılı kavramlarımızla kendi kendimize yaratıyoruz.

Arkadaşlarımın veya tanıdıklarımın sık sık şöyle dediklerine tanık oluyorum: "Ah, hayır, bu yaştan sonra olmaz!" Bunu söyleyenler genellikle kırk yaş civarındalar ve genellikle kendilerine yeni bir şey yapmaları önerildiğinde, yazgılarına boyun eğercesine bu sözleri söylüyorlar. Kötü bir belirti, değil mi? Kırk yaşına basınca yaşlılığın önodasına adım atmış gibi olunuyor, insan kendini biraz geri çekiyor, belleğim zayıfladı, bedenim eskisi gibi güçlü değil demeye başlıyor...

Ama gerçekten böyle mi, böyle olduğundan emin miyiz? Bize bu tür şeyleri söyletenin kayıtsızlık "şeytanı"nın olmadığına emin miyiz? Elbette, eğer kendimi zorlamazsam ve kullanmazsam, sonunda belleğim beni terk eder. Ve gitmekte de haklıdır: Artık kendini yararsız hissetmeye başlamıştır!

Bunun gibi, yirmi yıl boyunca, eğer yerden bir şey almak için eğilmezsem, yirmi birinci yılda sırtım artık bükülmez olur. Neden böyle olur? Çok basit, biz ona çok uzun bir süre için eğilmesinin boşuna olduğunu söylemişizdir

de ondan. Ama buna karar verecek olan her zaman benim zihnimdir, kaçınılmaz bir alın yazısı değil.

Doğu kültürlerine olan tutkum sayesinde silahsız savunma sanatı ustalarının bazılarını eylem halindeyken görebildim. Bunlar ileri yaşlarda kimselerdi, devinimsiz dururlarken bacaklarının üstünde zorlukta dikilebilen ihtiyarcıklar gibi görünebiliyorlardı; ama hareket etmeye başladıkları anda her şey değişiyordu: Bedenlerinde hiçbir gençte görmediğim esneklik ve dinçlik vardı. Bu "verimin" bazı büyülü pozisyonların ürünü ya da köy panayırı hilesi olduğunu düşünmek elbette daha kolay ve rahatlatıcı olabilir.

* * *

Oysa gerçek çok daha basittir: Bu hızın, bu dengenin arkasında uzun bir içsel çalışma vardır, çünkü insanı uzun süre genç tutan kasların değil, ruhun gücüdür.

Eğer seksen yaşındayken hâlâ sırtımı esnetebiliyorsam, bu aynı zamanda düşüncelerimi de esnetebiliyorum anlamına gelir, bu hâlâ şaşırabiliyorum ve hayret edebiliyorum demektir, bu yıllar boyunca yargılamayı değil dinlemeyi bilebildiğimi, kudretin aldatıcı sözlerini reddederek, yüreğimi temiz tutmayı başardığımı gösterir.

Bu demektir ki ben, bedenimde ve zihnimde kutsal olan ne varsa tümüne güvendim ve onları saygı ve özenle geliştirdim, onların her ikisini de tek bir bitkiymişçesine büyüttüm. Hepimizin içinde güç, onur, enerji vardır; hepi-

mizin içinde, dışarıya çıkmayı bekleyen minik, dünyalar güzeli bir panter bulunmaktadır. Peki o halde, neden hâlâ yaşamı bekletiyoruz?

27 Kasım

Sevgili Mathilda,

Bizim buralarda, kış kapının eşiğinde, ağaçlar yapraklarının büyük bölümünü döktü ve sabahları yatağın sıcağından çıkmak gerçekten pek zor oluyor. Bostanım artık kayalara sürüklenmiş bir kadırga enkazına benziyor, domateslerin sırıkları yelkenlilerin direkleri gibi göğe yükseliyor ve çevrede de tam bir terk edilmişlik göze çarpıyor: Birazcık salata, bir iki soğanın yapayalnız kalmış püsküllü, tohuma kaçmış hindibalar.. Genellikle bu mevsimde lahanalar, kıvırcıklar ve rezeneler çoktan büyümüş olurlardı; onlar da pek iç açıcı bir görüntü sergilemezlerdi, ama gene de bostanın yaşadığı izlenimini verirlerdi hiç olmazsa. Bu durumdan rahatsızım, ama elimden de bir şey gelmiyor; birkaç ay sonra ev değiştireceğim ve bu nedenle ilerisi için bir şeyler ekmek, zamanımı boşa harcamak olacaktı.

Kısa bir süre sonra gerçekleşecek taşınmalar insanın yaşamını tuhaf bir biçimde askıya almasına yol açıyor: Kendini bütünüyle alışılmış olan mekâna veremiyorsun, ama bir yandan da henüz yaşanacak olan yere gitmemiş oluyorsun; ev günden güne bostanınki gibi bir sefalete sürükleniyor, ne zaman, elimi, toplamak için bir çekmeceye

atsam ya da biriktirdiğim kâğıtları biraz ayıklamaya kalkışsam, kendi kendime şunu soruyorum: İyi ama buna değer mi? Nasılsa kısa bir süre sonra bunları toptan yapmak zorunda kalacağım. Bu arada dolaplar, şifonyerler ve odalar hüzünlü bir biçimde beklemedeler.

* * *

Senden bir haber alamayalı haftalar oldu ve senin bu sessizliğin her zamanki gibi beni derinden derine kaygılandırmaya başladı. Sözgelimi Paris'te yaşayan bir insandan haber alamamak başka bir şey, savaşın yakıp yıktığı bir yerde yaşayan insandan alamamak bambaşka.

Ekim ayında Ottawa'da mayınların kullanımı hakkında uluslararası bir kongre yapıldı. -Kullanımı- yazdım ama aslında -kullanmama- üzerine demeliydim çünkü konferans, 2000 yılına dek mayınların kullanımını yasaklamayı amaçlıyordu.

Ne yazık ki amaca ulaşılamadı, hiçbir ulus böylesine ucuz ve etkili bir silahtan vazgeçmeyi kabullenemedi. Dünyada, her otuz dakikada bir, bir mayın patlıyor ve mayınların "ömrü" elli yıl kadar sürüyor.

Bu demektir ki, 2040 yılında, pek çok kişi günümüzde döşenen mayınlar nedeniyle ölecek, üstelik artık adının ve gerekçesinin bile bilinmediği bir savaş nedeniyle ölmüş olacaklar.

Bazı ülkelerde dünyaya gelen her bebek için bir çift mayın hazır bekliyor. Bebeğin beşiğine pembe veya mavi

bir kurdele takarken iki kenarına da birer metal nesne kondurulmuş oluyor.

İnsanın insana duyduğu düşmanlık ne denli köklü, ne denli derin ve çılgınca: Tek bir düşünce, tek bir sınır için insanlar gelecek kuşakların arasına ölüm ekmeye hazırlar. Şimdi çocuklara üzerinde mayına karşı alınacak önlemleri gösteren desenler bulunan tişörtleri dağıtan bir dernek var. Ben küçük bir kızken böyle tişörtler yoktu ama mayınlar vardı: Gittiğim ilkokulun giriş salonunda büyük, renkli bir levha asılıydı ve üzerindeki çizgi romana benzer desenler hiç de neşeli olmayan bir konuyu işliyordu. Bu kırda oynarken yerde garip bir nesne bulan bir grup çocuğu anlatıyordu; onlar bu nesneyi aldıkları yere bırakacak yerde, sallayıp, havaya fırlatıyorlardı. Öğreticilik bakımından son derece etkili olduğu su götürmez bir afişti, çünkü gördüğün gibi bunca yıldan sonra hâlâ aklımda.

Yıllar önce bir kongrede yaşıtım şair bir kızla tanıştım, o sınırın öte yanında doğmuş ve büyümüştü. Aramızda hemen hoş bir dostluk oluştu ve uzun uzun savaşın - henüz bitmiş olan ya da bitmiş gibi görünen savaşın - bizim çocuk algılarımızı nasıl etkilediğini ve bu algılamanın bizim yaratıcılığımıza nasıl yansıdığını, çevremizdeki acının bize nasıl duyarlı bir bakış açısı kazandırdığını konuştuk.

Bizde, sınırın bu ve karşı kıyısında her şey daha uç noktalarda, daha acı yaşanmıştı; savaş vardı, işgaller, toplama kampları, gettolar, ırk ayrımları ve benzeri şeyler;

50'li, 60'lı yıllara gelindiğinde gene alabildiğine canlılık kazanmıştı yaşamlar.

Savaşların ateşkes anında bittiklerine inanmak nasıl da yüzeysellik!

* * *

Nefretin, şiddetin fitili bir kez ateşlenmeye görsün, asla sönmezler, çoğu zaman yeraltına inerler, kimi hastalıklı bitkilerin köksapları gibi bakışlardan uzaklarda gizlenirler. Bunların kökünün tamamen kazındığı sanılırken birdenbire tarlanın karşı kıyısında eskisinden daha güçlü ve canlı biçimde büyüyüverdikleri görülür. Mayınları ve patlayıcı maddeleri aklamak için karmaşık teknolojiler geliştirildi, artık uzaktan kumandalı robotlar iş görürken, her gün kadınların ve erkeklerin yaşamları bu yüzden tehlike altına giriyor. Elbette onları zararsız kılmak için gerekli olan zaman, zararlı kılmak için gereken zaman diliminden alabildiğine daha fazla. Zaten yok etmek daima işin en kolayıdır, öldürmek için bir tetiği çekmek yeterlidir, öldürmemek için; anlaşabilmeyi denemek müthiş çaba gerektirir.

Gereken sadece savaş araçlarının aklanması değil, aynı zamanda yüreklerin de aklanmasıdır; yargılamaya değil, anlamaya, kapanmaya değil açılmaya alışılmalıdır; barış, bir düşünce olarak değil, yaşamımızın öz ritmi olarak geliştirilmelidir.

4 Aralık

Sevgili Mathilda,

Virginia ve Gabriele'nin fotoğraflarına teşekkürler. Her ikisinde de senin ışıltılı bakışların var. Ayrıca işini değiştirmene ve daha az tehlikeli bir iş bulmana da sevindim. Senin cesaretini sık sık düşünürüm, cesaret başlı başına harika bir şey, ama anne olduğunu bilince bunun ne kadar müthiş bir şey olduğunu daha iyi anlıyorum.

Arada sırada akşamları yatarken seni aklımdan geçirir, nerelerde olduğunu hayal etmeye çalışırdım. Savaşın yerle bir ettiği bölgelere birincil derecede önemli malzemeleri taşımak için yaptığın gezileri anlatışın hiç aklımdan çıkmaz. Seni delik deşik yollarda sallana sarsıla giden bir kamyonun tepesinde görür gibi olurdum. Sen ve şoför bir başınıza, farların solgun ışığının aydınlatamadığı, sizi sapasarmış bir gecede henüz uslu duran ama hep tehditkâr mayın tarlalarının ortasında...İşte bunları görür gibi olurdum ve kamyonun içinde, senin bakışlarının ışığını görür, senin sözcüklerinin neşesini işitir, senin asla teslim olmayan istencini hissederdim. Bu, ciddi bir neşedir, -senin bir gün söylediğin gibi- "o büyük mezbahayı, o her günün yaşantısını işgal eden büyük acıyı" tanıyan ve gene de bu acıya yenilmeyen insanların neşesidir.

* * *

Bugün motosikletimle kentin sokaklarında giderken, bir otobüsün çıkarttığı zehirli gaz ve sabırsız bir şöförün sövgüleri arasında, işte bunu, neşeyi düşünüyordum. Nereye gitti şu neşe? Çevreme bakıyorum ve onu hiç göremiyorum. Neşelenecek bir şey yok ki, diyor çevremdekiler ve bu doğru da. Ama eminim, sizin yaşadığınız yerlerde neşelenecek çok daha az şey vardır. Ölüm, yıkım, açlık, yaralılar ve sürekli bir belirsizlik sizin günlük besininiz haline gelmiş durumda. Gene de bütün bunlara karşın, hâlâ, yaşamın tadını çıkartabiliyorsunuz. Peki o zaman bunlara ne oluyor?

Yollarda yürüyorum ve insanların yüzlerini, yüz ifadelerini inceliyorum, onların bedenlerini, devinimlerini, yere eğik bakışlarını gözlüyorum. Ve onları inceledikçe, kendime şunu daha sık soruyorum: İnsanlar neredeler? Gördüklerim insandan çok birer maske: Keder maskeleri, gücenme maskeleri, umutsuzluk maskeleri. Kimi zaman kentin üzerine kötü bir büyünün indiği izlenimine bile kapıldığım oluyor: Herkes uyurken, güçlü bir cadı herkesin gülümsemesini söndürdü ve yüzlere bir donukluk verdi sanki. Gücenme, saldırganlık ve ezmek; artık bizi başkalarıyla ilişkiye sokan biricik duygular halinde.

Geçen gün bir hekim arkadaşımla öğle yemeği yedim. Bir ara bana şöyle dedi: "Büyük bir dert, bir çılgınlık var ve bu sanki bu rüzgârın körüklediği bir ateş kadar hızla

insanların içlerine yayılıyor." Gözlerinde bir yitilmişlik, bir güçsüzlük okudum. Onun haksız olduğunu nasıl söyleyebilirdim ki? Bir hekim ayrıcalıklı biçimde insanları gözlemleme şansına sahip, o, ruhun rahatsızlığının bedeni hırpaladığını, ona boz bir renk verdiğini, düzensiz kıldığını ve her türlü garip hastalığı av haline getirdiğini çok iyi biliyor.

Senin buraya son gelişinde, birlikte Botanik Bahçesi'ne bir gezinti yaptığımız Çinli arkadaşım Shen Mei'yi anımsıyor musun? O da bir hekimdi ve ülkesine dönmeden önce hemen hemen aynı şeyleri o da söylemişti: "İtalya'da beş yıl kaldım ve bu beş yıl içinde hiçbir hastayı gerçek bir hastalık nedeniyle tedavi etmedim. Hepsi bana fiziksel bir belirti ile başvuruyorlardı ama gerçekte hepsinin rahatsızlığı ruhundaydı. Onlar içlerine bakmaktansa, dışarıya bakmayı yeğliyorlardı ve onları bakışlarını kendi içlerine çevirmeye davet ettiğimde bağıra çağıra gidiyorlardı: Sen beni iyileştirmekten acizsin! diyorlardı. Tam kapıdan çıkarken beni öpmüş ve şöyle demişti: "Kendimi küçük bir çocuk gibi hissediyorum, içimde her şey dupduru ama çevremde her şey o kadar karmaşık ki."

* * *

Ruh! Hangi hekim bu sözcüğü ağzına almaya cesaret edebilir ki? Ruh, tavanarasındaki odasına çekilmiş uysal bir yaşlı teyze gibi çekip gitti düşüncelerimizin arasından. Teknolojik olarak giderek ilerleyen sistemlerle hekimler

artık bedenimizin en küçük ayrıntılarını bile inceleyebiliyorlar.

Tıp olağanüstü biçimde uzmanlaştı ama bu uzmanlaşma yarışında, her organizmanın çevresinde insan varlığının bütünlüğünün ve karmaşıklığının yattığını unuttu. Tıp, bedenin büyük bölümünün ruh tarafından biçimlendirildiğini ve ruhsal kaynaklı sinir hastalıklarını, ruhun güvensizliklerini, gem'i fazlasıyla sıkılmış bir atın uysallığı ile baş eğdiğini de göz önünde bulundurmaktan vazgeçti.

11 Aralık

Sevgili Mathilda,

Geçen gün bebek İsa'nın doğuşunu canlandıran süslemelerimi hazırlarken seninle birlikte Noel kutlamadığımızı fark ettim. Gelecek yıl yeni evimde senin çocuklarınla bir noel yortusu geçirsek ne hoş olur. Çocuklar! Neler diyorum ben? Bana gönderdiğin fotoğraflara bakarak Virginia'nın artık bir genç kız olduğu düşüncesine kendimi alıştırmalıyım. Zaten zamanın akıp gittiğini ancak arkadaşlarımın çocuklarına bakarak duyumsayabiliyorum. Artık, belirgin bir "teyze" gururu ile hepsinin doğumunu gördüğümü söyleyebilirim ve onların ehliyet almak için başvurduklarını ya da askerlik yapmak için çağrı aldıklarını duyduğumda, hayranlıkla karışık bir şaşkınlık duyuyorum.

Gene de, gelecek Noel'den önce, uzun yıllardır hayalini kurduğumuz Afrika yolculuğumu bakarsın gerçekleştirebilirim. Ama artık ne bir tarih söylemek istiyorum, ne de başka bir şey ekliyorum, çünkü pek çok kez plan yaptık ve hepsi havaya uçtu. Üstelik benim mekân değiştirmeler konusundaki kaygım hâlâ geçerli: Ben doğam gereği göçebe olamayan bir insanım ve her türlü yola çıkma düşüncesi benim hem dinginliğimi, hem de uykularımı kaçırıyor.

Uzak ülkelere yapmış olduğum yolculuklar sadece iş içindi, engelenemez "trajedilerdi" ama bir kez yaşandıktan sonra hepsi beni mutlu etmişti.

* * *

Geçen yıl Japonya'ya gittiğimde, yola çıkmadan üç ay önceden geceleri karabasanlar görmeye başladım. Şimdi aradan bir yıl geçtikten sonra, harika anılarım olduğunu görüyorum. Benim geleneksel Japon kültürüne olan ilgim nedeniyle, editörümden mega gökdelenlerde değil de onların otelinde kalmak istediğimi söylemiştim. Ve böylece bir akşam, eski başkent olan Nara yakınlarında, kazıklar üstüne kondurulmuş tahta ve bambudan yapılmış bir pansiyona gittim. Bir tepenin eteklerinde bulunan pansiyonum ormana gömülmüş gibiydi. Tahta yapının altından bir nehir akıyor, ilerledikçe minik çağlayanlar ve göller oluşturuyordu. Işık ağaçların yaprakları arasından süzülüyor ve gölge yerlerde alageyikler dinleniyordu. Minik otelimin adı - Günler ve geceler, aylar ve yıllar - idi. Bana eşlik eden rehberim sonradan onların kültüründe otellerin bizimkilerden bambaşka bir anlam taşıdığını anlattı. "Bizde", dedi, "ancak içsel bir toparlanma gereksinimi duyulduğu zaman otele gidilir.. Yalnız kalmak ve özgür olmak için yapılır bu." Ve gerçekten de bu yapıda bizim alıştığımız tarzda herkesin toplandığı bir -yemek salonu- yoktu. Yemek yemek, son derece özel bir olay olarak kabul edildiğinden yabancı kimselerle paylaşılmıyordu. Bu nedenle

rahatlamamız için bizlere birer kimono sunduktan sonra, yemeklerimizi odamıza getirdiler. Saat altıda yemek sona ermişti ve artık yapacak bir iş kalmamıştı, bu nedenle akşamın geri kalanını pencereden dışarı bakarak geçirdik. Suyun ve yaprakları oynatan rüzgârın sesi sadece böceklerin vızıltısına eşlik ediyordu, arada sırada da bir alageyiğin sesi işitiliyordu. Böylesine "dolu dolu" sessizliğe gömülmüş geceyi beklenmedik bir heyecanın sevinciyle anımsıyorum şimdi. Zaman sonsuzluğa uzanmıştı, kutsallık yüklenmek için o geleneksel giysilere gereksinmesi kalmamıştı.

Sabah, güneş ışığı kâğıt duvarların arasından süzülünce çevremde parıldayan tek bir nesne bile olmadığını, aynanın bile koyu renk bir örtüyle örtüldüğünü fark ettim. Bunun üzerine bir kitapta okuduklarım geldi aklıma: Eski japon kültürüne göre parıldayan her şey değersiz ve bayağı kabul edilirdi. Yeni bir fincan veya vazo, ürküntü verirdi. Neden bayağı? diye soracaksın belki. Çünkü, parlayan bir nesne "yeni"dir ve yeni olduğundan henüz kullanımın ona kazandırdığı soylulukla değer kazanmamıştır.. Eskimiş, pek çok kez çay içmekten ötürü kararmış bir fincan, bizimle yaşamış, sabrımızı ve özenimizi aktardığımız bir eşyadır ve zamanla hem bizim huyumuzu, hem duygularımızı yüklenmiş, o da bize hizmet ederek bunun karşılığını vermiştir.

* * *

Bu düşünce tarzı nasıl da hoşuma gidiyor! -Kullan ve at- çılgınlığının alev alev, öldüresiye yaşandığı toplumumuza, bu yeni ahlakı sunmak acaba nesneler açısından bir kurtuluş olur muydu sence? İşime yarıyor, işime yaramıyor, bıktım...

Senin çocuklarından ve dostluklarımın uzun süreli oluşlarından söz etmiştim, söz sonra da Japon fincanlarına, onların anlam dolu donukluğuna geldi. Bu konular sadece görünürde birbirlerinden uzak. Uzun süreli bir dostluk, zamanın kararttığı bir fincanınkiyle eş değerde izler taşır; gündelik eşyalarda da arkadaşlıklarda olduğu gibi çatlaklar ve gölgeler bulunur. Bir fincanı fırlatıp atmamak ve bir arkadaşı yaşantından sıyırmamak için sabır ve sadakat gibi son derece önemli, ama artık pek sık rastlanmayan iki duyguya gereksinme vardır. Sabır, yüklendiği rol gereği bir tuğlaya, sadakat ise bir köke benzer. Sabır acelenin, sadakat ise tüketimin panzehiridir. Bu iki duyguyu fiziksel bir imge olarak düşünmek istersem sadece minik tuğlalar ya da kökler geliyor aklıma. Dostluk, tuğlalarla örülür, kökler sayesinde gelişir.

18 Aralık

Sevgili Mathilda,

Dün bütün bir öğleden sonramı kentte dolaşarak ve çocuklar ile sevdiğim kişilere Noel armağanları arayarak geçirdim. Sokaklar insan doluydu ve bu sinirli telaş bayramın yaklaştığının göstergesiydi. Arada sırada konuşmalara kulak misafiri oluyordum "Bu son artık" diyordu yüzünde kırgın bir anlatım olan hanım, "yemin ediyorum, bu son, gelecek yıl ayın 23'ünde yola çıkacağım ve herkese elveda diyeceğim" Hanımın haline bakarsan, yaklaşan bir bayram değil, bir doğal afetti. O huysuz kayınvalide, pek az tanınan yeğen, sık sık görülen, ama bir türlü katlanılamayan görümce için armağanlar "satın alınmalıydı"; bir sevinç değil büyük bir zorunluluk söz konusuydu. Noel yortusu artık dinsel anlamını yitirdi ve küçük bir cehenneme, epifania (6 Ocak) yortusuna dek sürüklenen ve alışıldık keyifsizliklerin yaşandığı bir gerilla savaşına dönüştü.

* * *

Bu dönemin fonunu oluşturan ruh hali, hoşnutsuzluk. Hiç kimse hiçbir şeyden hoşnut değil ve buna bulunan tek

umar yakınma. Noel'den yakınılıyor ve yakına yakına armağanlar almaya koşuluyor, aceleyle en gereksiz ve bazen de pahalı nesneler satın alınıyor. Bu armağanların verildiği kişiler herhalde sadece şunu söyleyeceklerdir: Anlaşma kurallarına göre uygulandı. Oysa bir armağan seçmek bir mağazaya gidip bir şeyler yakalamaktan çok daha karmaşık bir eylemdir. Sevilen bir dosta uygun bir nesne bulmak için daha fazla zaman harcamak ve karşı tarafın düşüncelerine ve duyarlılığına açık olabilmek gerekir.

Bir armağanın paketini açmak ve içinde bize hiç de uygun olmayan bir şey bulmaktan daha hazin ne olabilir? Seninle uzun bir dönem için ilk kez ayrıldığımızda, havaalanına getirdiğim armağanı anımsıyor musun? Kurşunkalemle yapılmış bir resimdi, gözlerini kocaman kocaman açmış iki baykuşun resmiydi bu. Bir gün bana şöyle demiştin: "Ben böyleyimdir işte, her şeyi görmek, anlamak isterim, çevreme bakınmaktan hiç usanmam." Böylece aklıma, bilgelik tanrıçası Athena'nın antik imgesi olan baykuş görüntüsü geldi. Uzun süredir resim yapmıyordum, ama, yine de resim kâğıtlarımı ve kalemlerimi ortaya çıkarttım ve bütün bir hafta boyunca çalıştım. Sonunda bitirince de arkasına şöyle yazdım: "İşte buradayız, gözleri sürekli geceye açık olan iki baykuş!" Sen aylar sonra Afrika'dan döndün ve bana ahşaptan oyulmuş iki antilop getirdin. Şu anda yazı masamın üzerinde, yanımdalar, dikkatli bir anlatımla birbirlerinin gözlerine bakıyorlar. "Bunlar biz ikimiziz" demiştin bana verirken, "bizim de böyle uzun bacaklarımız var ve günlerimizin sonuna dek

böyle yanyana koşacağız."

Bizim armağanlarımızın parasal olarak değerleri nedir ki? Kesinlikle son derece düşüktür. Ne var ki bizim yaşantılarımızın duygusal belleğinde sonsuz bir değere sahipler. Burada, dünyanın zenginlik içinde yüzen Kuzeyinde, Noel armağanları köleliğinden yakınan Kuzeyde, bizler son derece yoksuluz, evet nesneler bakımından varlıklıyız ama içimiz neredeyse ölmüş durumda. Gözlerimi kapatıp, çağdaş insanı düşündüğüm zaman, aklıma yıllar önce Roma'daki evimin önünde kaldırımda büyüyen, daha doğrusu büyümeye çalışan, zavallı bir ağaççık gelir aklıma. Onun bir zakkum olduğunu anımsıyorum, çünkü ilkbahar gelince, günün birinde, büyük bir olasılıkla tüm enerjisini topladı ve gelip geçenlerin bakışlarına iki minik pembe çiçek sundu. Gövdesi kurumlar nedeniyle kara ve kırılgandı, köküne ise soluması için yeterli yer bırakılmamıştı.

* * *

Anlayacağın o ağaç yaşamıyordu, canlı kalmak için direniyordu. Çevresinde otomobiller ve motosikletlerin ekzos boruları açık olarak cirit atıyorlardı; akşamları dükkânlar ve yakın lokantalar çöplerini onun dibine döküyordu. Arada sırada da rüzgâr bir plastik torbayı getirip onun bir dalına süs olarak takıyordu. Bu sınırlı ve onur kırıcı çevre koşullarında ağacın fazla büyük tasarıları olamazdı: Ne kökü, ne soluğu, ne yaprağı vardı. O minik ağaca acı-

yordum, aslından soylu olma gücünü taşıyan form, kendi kendinin hayaletine dönüşmüştü. Acıyordum çünkü katlanmak zorunda kaldığı yazgı onun yazgısı değildi, yaşaması için yaratılan yazgı bu değildi.

İnsanın koşulları sanki çok mu değişik? Sanmıyorum, çevreme baktıkça, yazgılarından sapmış insanlar görüyorum, gördüklerim köksüz ve yapraksız insanlar, narsistçe kendilerini sevdiklerini sanıyorlar ve gerçekte kendilerini hor görüyorlar, mutsuz ama ilk ve en büyük mutsuzluğun, özellikle kendi kayıtsızlığından kaynaklandığını kabullenmeyi beceremeyen insanlar bunlar.

KIŞ

26 Aralık

Sevgili Mathilda,

Yıl sonu; partileri, dansları, şölen ziyafetleriyle yaklaşıyor. Şimdiye dek hiçbir yılbaşı gecesini kutlamadım ve bu yılda bu alışkanlığımı değiştirmeyeceğim. Patlamalardan, çığlıklardan, gürültüden, her şeye karşın eğlenmek "zorunda" olmaktan ürküyorum. Kırdaki evimden ayrılarak, Slovenya'ya, eski arkadaşım Mauro'nun evine gittim. Sana ondan söz etmiştim, o bir entomolog (Zoolojinin böceklerle ilgilenen dalı) ve böcekleri, bitkileri herkesten daha iyi tanır; ortaokul sıralarında tanıştığımızdan bu yana ikimiz de bu merakı paylaşmaktayız. Ocak ayının ilk sabahında erkenden uyanacağız ve yakınlardaki ormanlarda uzun ve sessiz bir yürüyüş yapacağız. Ayaklarımızın altında çıtırdayan buzlu toprak, ciğerlerimize bir bıçak gibi sızan soğuk, soluğumuzun oluşturduğu bulutçuklar, en yüksekteki dallarda gizlenen ötücü kuşların cıvıltıları: işte biz, gelen yeni yılı böyle karşılayacağız.

Gelmekte olan yeni yıl! Bu sözcükler, ilkokuldaki yardımcı kitaplardan birinde yer alan çizimleri getirir hep aklıma. Yeni yıla ayrılan sayfada, bir tekerlemenin altında, beyaz sakallı, nur yüzlü ve sırtında dolu bir çuval taşımakta olan yaşlı adam ile, elinde boş çuvalıyla tombul

yüzlü bir çocuğun yan yana yürümekte olduğunu gösteren bir çizim vardı. Adam - eski yıl- kederli bir edayla sahneden çıkarken, çocuk- yeni yıl- utku dolu bir anlatımla gülüyordu.

* * *

Bu sabah, buz tutmuş minik bir gölde kayarken düşünüyordum; gerçekten böyle midir? Gerçekten yeni yıl, böyle genç ve masum mudur? Kendimi ne denli zorlarsam zorlayayım, bu çocuğu gözümün önüne getiremiyordum: Bence eski yıl sahneden çıkıyor ama yeni gelen yıl, zamanın hakaretleri ve sırtında taşıdığı yüklerin ağırlığıyla iki büklüm olmuş, yaralanmış biri oluyordu ve eskisinden daha da yaşlı görünüyordu. Şu yeni yıllar neredeler?

Yeni bir yılın, yeni bir ruh hali, yeni bir bakış açısı getireceği varsayılır. Bir tasarı ve bu tasarıyı gerçekleştirme arzusu da yeni yılın varsayımlarındandır. Eğer bir rastlantı olarak 1996'nın nur yüzlü ihtiyarı, tam sahneden çıkarken çuvalını elinden düşürüverse, içinden neler dökülürdü acaba? Kibir, hakaret, yolsuzluk, tumturaklı, sahte sözler, ve sahte vaatler, saygı yoksunluğu, iftira, ufukta beliren herhangi bir yeni ve olumlu şeyi lekelemek ve harap etmek için sürdürülen sürekli girişimler. 1996 kederli, gururu kırılmış olarak, kentlerin çöp kamyonları gibi pislik yüklü olarak gidiyor.

Sanki 1995'in gidişi daha mı değişik olmuştu? Ya 1994'ün? Sanmıyorum, inanmıyorum. Yıllardır ülkemiz

giderek daha fazlasıyla bozuluyor, sonu görünmeyen uzun, karanlık bir yokuştan aşağı yuvarlanıyoruz. Halimiz biraz çılgın bir şoförün kullandığı otobüste bulunanlarınkini andırıyor. Arabada kadınlar, çocuklar, yaşlılar varmış, ne önemi var? -deniyor bu delicesine gidişte- önemli olan otobüsün benim dediğim yere gitmesi!

Ülkenin iyiliği ile ilgilenme sorumluluğunu üstlenen kişilerin bu konuya ne kadar az eğildiklerini fark etmek umut kırıcı bir durum. Artık otobüs uçurumdan aşağı iniyor ve hoparlörlerden duyulan sesler bize bunun bir keyif gezisi olduğunu söylemekte. İnanıyor gibi mi yapmak zorundayız? Yoksa, Andersen'in "İmparatorun Giysileri" masalındaki çocuk gibi mi davranmalıyız: Parmağımızı kaldırıp, gözlerimizde günahsız bir anlatımla "Kral çıplak!" mı demeliyiz?

Elbette, çünkü bu zaman sürecinde tuhaf ve şizofrenik bir yalan bize gerçekmiş gibi yutturuldu. Her şeyin, halkın suçu olduğu savunuldu. Bu tür şeyleri isteyen halktır; halk kötü gazeteler, berbat bir televizyon, utanç verici siyasi sınıflar istiyor; halk, aynen domuzların kendi pisliğinde yuvarlanmaya bayıldıkları gibi ahlaksal çöküntülerde cümbüş yapmaya bayılır, dendi.

* * *

Kişisel olarak ben "halk" sözcüğünden nefret ediyor ve "kişi" terimini kullanmayı yeğliyorum. Halkın boyun eğdiğini ve insanın eylem yaptığını düşünüyorum. Utanç du-

yan, gururu kırılan, zekânın ve uygarlığın sürekli hakaretiyle oluşmuş bir iklimde yaşamaktan bıkmış insanların doldurduğu dünyanın giderek genişlediğini biliyorum ve çevremde görüyorum.

Saat gece yarısını çaldığında işte ben bu insanları düşüneceğim. Eğer 1997 taşıdığı pisliğin ağırlığıyla çökmüş olarak ayrılırsa aramızdan, bu onların - bizim- başarımız olacaktır, bizim bu dehşete isyan etmeyi bilmemiz ve ahlakı ve tutarlılığı ilk sıraya oturtmamız sayesinde gerçekleşecektir bu. En sonunda değişik bir gelecek hayal etmeyi başarmamız ve bu hayalimizi en önce kendi yaşantımızda uygulamaya sokarak -şimdi-ye dönüştürmemiz sayesinde başarmış olacağız.

1 Ocak

Sevgili Mathilda,

Yeni yıl, bebek yıl başladı. Sana ve çocuklarına, ailene, seninle yaşayan ve çevrende çalışan herkese en iyi dilekler! Hâlâ Slovenya'da tatil yapıyorum, bol bol kar yağdı, ışığı ve göz alıcı beyazlığı ile kar artık bakışlarımın bir parçası haline geldi. Vadiye döndüğümde eminim bunun yoksunluğunu hissedeceğim: Doğaya en çıplak döneminde eşlik eden kahverengi ve grilerin hüznüne katlanmak daha da güç olacak. Karlı manzaralar bana müthiş bir dinginlik, saygı duygusu veriyor. Ne tuhaftır, bir deniz kentinde büyümeme karşın, dağ bana her zaman daha çekici gelmiştir. Konuğu olduğum Mauro, doğum yerlerinin önemli olmadığını, insanların deniz tipi veya dağ tipi diye ikiye ayrıldıklarını söylüyor. İnsan böyle doğar ve davranış coğrafi bir yatkınlıktan çok, ruhsal bir yatkınlıktır. Ona göre, aynı bölünme dönemler için de geçerli. Tarihte de kumsal dönemleri ile dağ dönemleri vardır. Ve bu içinde yaşadığımız dönem, onun düşüncesine göre, bir kumsal dönemi.

* * *

Bu kuramına inandırmak için Mauro beni son zamanlarda turistik olarak büyük ilgi çeken bir vadiye götürdü. "Bak" dedi bana, sayısız otel ve doruğa tırmanma düzeneği arasından yürüyüp, Mars'a inmek üzereymişçesine giyinmiş insan kalabalığını yarmaya çalışırken "işte dağın kumsallaşması da bu. Burada bir dağ sahnesi var, ama dağ ruhu yok. Onları çevreleyen mekânların enginliğine saygı yok. Sadece tüketim ve eğlence var."

Yalnız kalabilmek ve ormanlarda çalışabilmek için Mauro giderek daha kötümser ve huysuz oluyor, algılayabildiği tek sinyaller, kıyamet gününe ait olanlar. Ama öte yandan, nasıl olur da ona hak vermem? Umutlanmak için kendimi ne denli zorlarsam zorlayayım, tüketim canavarının yarattığı yıkımın ağırlığını yadsıyamıyorum. Denizdağ konusunda onun da gözden kaçırdığı bir şey olduğunu fark ettim. Aradaki ayrımı oluşturan, boş mekânlar ya da kalabalık değil, çaba. Dağda nereye gidersen git, ya inmek zorundasın, ya tırmanmak. Ve tırmanmak her zaman bir çaba gerektirir, bedenin bir ereğe ulaşabilmek için kendini sınırlarının ötesinde zorlaması gerekir. Bu zorlu bir yürüyüş yapmış herkese aşina bir deneyimdir. Sonunda mutlaka bir an gelir ve neden evde kalmadım, bir şeyler okumak için divanıma uzanmadım, denir. Mutluluk, doyum ve doluluk duygusu ancak doruk noktasına ulaşıldığında tadılır. Zahmet, tüketim toplumunun külkedisi, ötekiler baloya giderken bodruma kilitlenen üvey kız kardeşidir. Tüketim toplumu kolaylık nakaratı ile beynimizi döver durur: Arzu ve bu arzunun hemen tatmin edilmesi tek

bir şeydir ve tek bir şey olmak zorundadır. Arzu ediyorum, satın alıyorum, tüketiyorum: Bu sonsuza dek yinelenen bir çemberdir. Satın alabilme yeteneği bütün ötekilerin üstesinden gelir ve hepsini siler atar. Eğer satın alamıyorsan, sen hiç kimsesindir, sürekli bunu kakarlar başına. Gene de satın alamadığın pek çok şey vardır. Önemli şeyler - bir varoluşa kök ve anlam kazandıran şeyler - satılık değillerdir, onlar adım adım, yavaş yavaş, sebat ve tutarlılık ile kazanılırlar. Bunları satın alabileceğin para ise sadece çabadır.

* * *

Uzun bir zaman önce gencecik bir kızdan bir mektup aldım. Şöyle yazıyordu: "Ben yazar olmak ve sizin gibi ün kazanmak istiyorum. Ama bana hemen bu işin uzun ve zor olup olmadığını söyleyin, yolumu şimdiden değiştireyim." İşte bu birkaç satır bizim dönemimizin anlamını, uzun bir sosyolojik incelemeden daha iyi yansıtıyor. Ben, en çoğu istiyorum, hemen istiyorum, zorlanmadan istiyorum. Artık "oluşturmak", insanın oluşturdukça kendinin de oluştuğu kavramı hiç bilinmiyor. Bizler dışarıdan kurgulanıyoruz: Tüketim toplumu bizleri birbirinin aynı kuklalar gibi monte ve demonte ediyor. Buna karşı çıkmak için ise her bir varlığın tekliğine ve özgünlüğüne inanmak gerekir. Yaşamın, manzara seyredilen bir teras değil bir yürüyüş olduğunu ve bu yürüyüşün bazı noktalarında yokuş tırmanmak gerektiğinin bilincinde olmak gerekir. Pa-

tikanın ansızın dikleşmesi durumunda gezintilerdeki gibi iki şey yapılabilir: Ya artık dayanamıyorum denir ve geri dönülür; ya da biraz dinlenilip, ilerlenir. Dönen, zaten tanıdığı yoldan bir kez daha geçer. İlerleyense, henüz tanımadığı bir şeylere doğru yürür. Öğrenmek, gelişmek, oluşturmak her zaman çaba ister. Zaten şu minicik varoluşumuzun özgünlüğünü ve yeri doldurulmazlığını tanımlayan ne öğrendiğimiz, nasıl geliştiğimiz ve neyi oluşturduğumuz değil midir?

8 Ocak

Sevgili Mathilda,

Bu sabah, sana yeni kitabımı göndermek için postaneye gittim. Umarım eline geçer ve yollarda pek oyalanmaz. Kitaplarımın sadece birer fotokopi olduğu ve elden ele dolaştığı günleri anımsıyor musun? Sanki uzun yıllar geçti aradan! Son aylarda bir kitapçıya uğramam neredeyse olanaksız oldu: İçeriye girer girmez hemen beni tanıyan biri yanaşıyor ve şöyle soruyor: "Eh, nasıl bakalım? Bu da bir önceki kadar çok satacak mı? Başaracak mı? Yoksa başaramayacak mı?" Ne utanç verici bir durum! Böyle bir soruya ne yanıt verilebilir ki?

Pek çok kişi, özellikle de yayınevi çevresindekiler, kitapların satışının -ve de hazırlanışının- ayakkabılarınkiyle bir olduğuna inanmakta ayak diriyorlar. Şu marka bir mokasen aldım, çok rahat, yumuşak, uzun zaman dayandı; büyük bir olasılıkla, bunlar eskiyince aynından bir çift daha alacağım. Ama kitaplar önceden tasarlanmış ve aynı anda kalıptan çıkmış ürünler değildirler -ve de olmamalıdırlar.-

* * *

Yazmak, bir yazarın içsel evrimiyle sıkı sıkıya bağlantılı bir eylemdir; kitaplarda yaşayan, kitaplarla gelişen bir dünya vardır ve bu dünya sürekli değişim içindedir ve her evresine okurların belirli bir devamlılığı denk düşer. Ama bu devamlılığa masa başında oturarak karar verilebileceğini, birkaç küçük değişimle bir benzerinin ısmarlanabileceğini düşünmek mutlak bir delilikten başka bir şey değil, kaldı ki bu okurların zekâsına başlıbaşına bir hakaret sayılır. Şu son yıllarda kapağında bir yüreğin çizili olduğu ya da adında yürek sözcüğü geçen ne çok kitap çıktı, bilemezsin. Kitapçıların tezgâhları karıncık ve kapakçıklara sergi olup çıktılar: Pavlov'un köpeğinin ünlü çıngırağı gibi okurların tükürük bezlerini harekete geçirmeye çalışan minik kırmızı ışıklar birer nabız gibi atıyordu. Bütün bunlarda müthiş bir saflık var değil mi? Çünkü genellikle beğenme eylemi kapakta olana değil, içinde yazana bağlıdır.

Geçen gün Angela geldi beni görmeye, onu anımsıyorsun değil mi? Buz gibi bir kuzey rüzgârı esiyordu ve ısı sıfırın oldukça altındaydı. Bütün bir öğleden sonrayı şöminenin önünde çay içerek geçirdik. Seni ve çocuklarını sordu, yaşadığın iklim nedeniyle seni kıskançlıkla andık. Sonra da onun çocuklarından konuşmaya koyulduk ve kendimizin o yaştaki haliyle bu çocukları karşılaştırdık ve düşündük. Söz, oğlunun okulundaki çocukların bir gazete çıkarmaya başlamasından açıldı. Öğrenciler birkaç sayı sonra yayını durdurmaya karar vermişler, çünkü kişisel

ve fazla bir maddi kazançları olmadığı sonucuna varmışlar. "Eğer daha onların yaşındayken " dedi Angela, " okul bizlere de bir gazete çıkarma fırsatı tanısaydı, biz sevinçten havalara uçardık."

Bu konu üzerinde uzun uzun düşündük: Para şu son yirmi yıldır toplumu ve ilişkileri nasıl da değiştirdi. Onların yaşındayken bizlerin para için bir şey yapmaya kalkışması mutlak bir utanç sayılırdı. Geçmiş güzel günlere duyulan bir özlem değil bu, ama paranın değerinin tarihsel olarak böylesine kısa bir zaman dilimi içersinde nasıl olup da bütün öteki değerlerin yerini aldığına şaştık kaldık.

Geçen gün on beş-on altı yaşlarındaki bir öbek gençle birlikte oldum, içlerinden kimi pek zeki ve uyanıktı; bir deneme yapmak için onlara şunu sordum: "Büyüyünce ne yapmak isterdiniz?" Kesinlikle tümü aynı yanıtı verdi: "Bilmem, çabuk ve çok para kazanabileceğim bir şey olmalı: Diş hekimi, aktör, yazar, estetik cerrah.."

* * *

Angela ve ben de tıp okuma düşleri kurardık, ama bunu yoksul ülkelere gidip, hastaları iyileştirebilmek için isterdik! Geleceğimize verdiğimiz anlam, dünyaya yarar sağlamayla ilintiliydi; dünyayı bir yarar kapısı olarak görmek bizim açımızdan söz konusu olamazdı. Elbette bu bozulmanın -la- notasını, televizyon verdi: Bir tek telefonla televizyon yarışmalarından milyonlarca lira kazanabilmek, paranın saygı görmeyi hakkettiği düşüncesini yok etti.

Genellikle para kazanmak için harcanan çabaya gösterilen saygıdan söz ediyorum. Yoksa bu tek başına televizyonun suçu değil; ailelerin ve okulların da bilinçli veya bilinçsiz bu konuda çok büyük sorumluluğu var; onlar eğitme görevini üstlenmişken, ister rahatlık, ister tembellik, istersen de zamanın gerisinde kalma korkusu ile eğilimleri ve tutumları eleştirmeyen bir tarz geliştirdiler ve ağaçların yaşken eğilmesi gerektiğini göz ardı ettiler. İyi ama neden hiç kimse çocuklara, insanların -şeylerin - hizmeti için değil, -şeylerin- insanlara hizmet için var olduklarını söylemiyor?

15 Ocak

Sevgili Mathilda,

Bu günlerde elime son derece özel bir kitap geçti. "Geçti" diyorum çünkü, özellikle kitapçıya gidip satın almadım onu: Bir arkadaşımın yazı masasının üstünde gördüm ve o çalan telefonu yanıtlarken elime alıp karıştırmaya başladım. Sayfalarında mıknatıs gibi bir çekim gücü vardı. Ayrılırken, kitabı eve götürebilmek için izin istedim ve akşam bir solukta okuyup bitirdim.

Bu ne bir roman ne de bir deneme; gerçek bir yaşam öyküsü. Adı *Alice'nin Kitabı* ve yazan artık ne yazık ki aramızda olmayan genç ama yüce bir varlık; adı Alice Sturiale. 20 Şubat 1996 sabahı, on iki yaşındayken orta ikinci sınıftayken ve bir arkadaşının şakasına gülerken, sırasında ölüvermiş.

Alice doğuştan genetik bir hastalığa sahipmiş -spinal müsküler atrofi- (Omurilikten çıkan sinirlerin hastalığına bağlı kas bozukluğu.ç.n.) ve bu rahatsızlık hem normal bir fiziksel gelişimi engellerken hem de büyüme sürecini zamanından önce durdurumuş.

* * *

Bu biçimde tanıttıktan sonra hüzünlü ve kederli bir tanıklığa bulanmış bir kitap olduğunu düşünebilirsin, oysa hiç de öyle değil: Her sayfadan, Alice'nin her satırından neşenin bastırılamaz ışıltısı fışkırıyor. Alice'nin değişik görüntüleri metne eşlik ediyor ve bunlar gerçekten okurun gözlerini kamaştırıyor, çünkü küçük kızın daha iki-üç yaşındayken, bakışlarından, gülümsemesinden bulaşıcı bir neşe yansıyor.

Bu minik kitabı okumayı bitirdiğimde (ilk okuyuşumu diyelim, çünkü bu hep okunacak kitaplardan biri), hem bir duygu hem de bir gereksinmeye kapıldım. Duygum, ilk andan başlayarak, onlara büyük bir armağan verilmiş olduğunu anlayan, bu armağanı önce kendileri yaşayan ve daha sonra da bir gökkuşağı ışığına benzeyen bu minik kitap aracılığı ile zeki ve tutkulu biçimde başkalarına yaymak şeklinde yaşatan anne ve babasına şükran duygusuydu. Gereksinme ise Alice'nin düşüncelerini ve sözcüklerini yaymak, olanaklı olduğunca tanıtmak ve sevdirmek gereksinmesiydi ve bunun için de ilk andan başlayarak eyleme geçtim.

Sevinci yeşertmek dünyanın çirkinliklerini ve bozukluklarını görmemek değildir, aldatıcı bir mutluluk yaratmak için gerçeklerin üstüne pembe bir tül atmak hiç değildir; tam tersine neşe içinde yaşamak demek; varoluşa değişik bir biçimde ait olmanın, o karanlık dünyaya tanıklık etmenin sonuna dek bilincinde olmak demektir. Neşe, sözcüklerden değil bakışlardan oluşan bir dildir, neşe ikna etmez, bulaşır. Neşe, güçlü bir biçimde düzen bozucudur

çünkü onun araç olduğu ayrımsız aşk da düzen bozucudur.

* * *

Sanıyorum ki, inanç yürüyüşü sırasında, bir sevince tanıklık etmek binbir türlü akıl yürütmeden daha güçlüdür. Ruhtan uzak olan bir kişi, inançlı birinin yaşamını neredeyse klostrofobik bir görevler silsilesi, Yargı'nın karanlık bulutlarınca gölgelenmiş kapalı ve donuk bir ufuk zanneder. Oysa bunun tam tersidir! Ruha teslim edilmiş bir yaşam tümden açık, tümden hoşgörüye dayalı bir yaşamdır: Artık bölünmelere, ayrılıklara, yargılara, mahkûm etmelere yer yoktur; artık biriktirmeler, yudum yudum içmeler söz konusu değildir, toplamalar, çıkarmalar, "tamam", "tamam değil"ler günleri esir almaz.

Bu teslimiyet içersinde kendi kendinin yargıcı olmak yoktur. Ve artık yargıç olmadığın zaman, incelemelerin, yoklamaların yerini kendini ve yaşamın dokunaklı esrarını da kabul etmek alır, işte o zaman neşe içimizde o tüm güçlü hafifliğiyle alevlenir. Alice de bunu çok iyi biliyordu ve bu yüzden altı yaşındayken şunu yazdı:

Eğer yüksekteki güneşe bakarsan parlar,
eğer bu dünya içersinde
sevilesi başka bir dünya olduğunu
bilirsen, ışıldar.

22 Ocak

Sevgili Mathilda,

Tam bugün ne düşünüyordum biliyor musun, şimdilerde İtalya'ya geri gelsen günlük konuşma dilinde tanımadığın ve ilk şaşkınlıktan sonra seni rahatsız edebilecek bir sözcükle karşılaşacaksın. Üstelik bu terimin kaynağı olarak benim gösterildiğimi öğrenince, bu rahatsızlığının bir anda öfkeye dönüşeceğinden hiç kuşkum yok.

Söz konusu olan sözcük "İyilikizm". İyilikizm nedir mi? İçten olmam gerekirse, ben de bilmiyorum, en ufak bir fikrim yok. Bütün "izm"ler gibi bu da benim tarzıma tamamen yabancı bir düşünce grubuna ait. Sözcüğün annesi olarak neden benim gösterildiğimi biliyorum: Çünkü Yüreğinin Götürdüğü Yere Git adlı bir kitap yazdım da ondan.

Her halde şöyle oldu: Artık çok gerilerde kalmış olan bir gün, temiz yürekli biri, şöyle bir matematik işlemi yaptı: Yürek = bal; bal = iyilik; iyilik = eprimiş bir duygu, işte herhalde buradan da "iyilikizm" türedi yani, "halkın kolay inanır olmasından yararlanarak, iyilik yaparmış gibi görünerek onu aldatmaca". Ve, bu dahiyane sezgisiyle mutlu olarak, buluşunu dört bir yana haykırdı.

* * *

O andan başlayarak bu "iyilikizm" adlı saman kukla günlük gazetelerin sayfalarından, televizyon spikerlerinin dudaklarından, ahlak söyleşilerinden düşmez oldu. Sen de bilirsin ki benim tavrım asla yargılamaktan değil, anlamaktan yana olmuştur ve bu kez de böyle davranacağım, bir polisiye film hafiyesi gibi iğrenç sözcüğün nasıl ortaya çıktığını anlamaya çalışacağım. Şimdi suç aletine bir bakalım. "Yüreğinin Götürdüğü Yere Git" başarısızlığa uğramış bir yaşamın, aklı karmakarışık, bencil ve sevginin sezgilerine açılamamış ve bunu ancak ölümünün yaklaştığı günlerde yapabilmiş bir kadının öyküsü. Bu kadın pembe dizileri değil, Schopenhauer ve Ermiş Agustino'yu, Rus keşişlerinin Yürek Hutbelerini, ve İncil'i okuyor. Yaşamında başlangıçtan beri, önce belli belirsiz de olsa, giderek yoğunlaşan ruhsal bir gerilim ve tedirginlik var ve bu duyguları Cizvit Peder Thomas ile karşılaştığında doruk noktasına ulaşıyor. Olga katı, acımasızlığı umarsızlığa varan ve torununa, ölmüş annesi için "akıllı değildi" bile diyebilen bir insan.

Sence sevgi dolu ve "iyilikçi" biri bunu söyleyebilir miydi? Buna inanabilmek bile bana çok güç geliyor. Peki o halde fırında kurabiyeler pişiren, uzaktaki torununa bunakça sözler yollayan, öylesine sövülen o topuzlu nineciğe ne oldu? Kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım böyle birini göremiyorum.

Yüreğinin Götürdüğü Yere Git, yanlışlar ve hüzünler barındıran içsel bir yürüyüşün öyküsü, sıradan duygula-

rın yüzeyselliği ve özyaşamın en derin gerçeği ile, ruhun gerçeği ile iletişim kurmakta çekilen güçlük üzerine yazılmış bir kitap.

İçinde şöyle sözlerin yer aldığı bir kitap bu: "Yürek yeryüzü gibidir, yarısı güneşten aydınlanmışken, öteki yarısı gölgededir." Yüreği ben asla bir bal peteği olarak betimlemedim; yürek bence insanoğlunun karmaşık ve iki ayrı görüntü sunduğu bir yer, kötünün çoğunlukla iyiye üstün geldiği bir noktadır. Kötülük bizim en derin doğamızın bir parçasıdır; kötülük kolaydır, sıradandır, kendiliğindendir; kötülük için çaba harcamaya gerek yoktur, direniş de görmez. Kötülük kestirme bir patika iken, iyilik aşılması gereken bir yoldur. Yalnız başına yürünecek, tatsız, güç ve genellikle de şöhretli olmayan bir yoldur; ve bu yolda pek çok kez tökezlenip düşmek işten bile değildir.

* * *

İyi insanlar yoktur, sadece bilinçli ve bu yolu yürümeyi kabullenmiş insanlar vardır; onlar, alışılmışın yüzeyselliğini ve önyargının tuzaklarını reddeden kişilerdir; kaldı ki bu önyargı, "geleneklere karşı" diye tanınan kişilerin yanılsama sonucu özgür gibi görünen zihinlerinde hızla gelişmektedir.

İyilik, son derece ciddi bir şeydir çünkü kötülük son derece ciddi bir şeydir. Bu noktayı görmezden gelmek demek varoluşun en yüzeysel ve yavan katmanında yaşamaya mahkûm olmak demektir. Gazetelerin modalarına uya-

rak, elverişlilik ya da en basitinden tembellik nedeniyle iyi olunmaz. İyilik son derece zorlu bir yürüyüştür ve bu özelliği ile ölçülülüğün ne denli acil bir durum olduğunu bilir. Ve de gücün. Çünkü iyilik, sevgi gibi, ruhun o büyük sonsuz gücünü ister.

5 Şubat

Sevgili Mathilda,

Son günlerde, hafif bir kırıklık nedeniyle evde kaldım ve yazışmalarımı biraz düzene koyabilmek için bu durumdan yararlandım. En azından niyetim buydu ama sonra, bir sınıflandırma kriteri arayarak zarfları açarken, başlangıçtaki amacımı bütünüyle yitirdim.

Bazı mektup arkadaşlıklarım, neredeyse on yıldır sürüyor, bu mektupların içinde benim ve arkadaşlarımın yaşantılarının büyük bir bölümü yer alıyor ve şu sayfadan sonra bu sayfa derken geçmişte kalan pek çok anıyla baş başa kaldım.

Özel yazışmalarımın yanısıra, hiç tanımadağım kişilerden de pek çok mektup alıyorum. Kimi sadece şükranlarını, benim çalışmalarıma ve olaylara bakış açıma yakınlıklarını bildirmek için yazıyor, bazıları deneyimlerini paylaşmak için yaşantılarını anlatıyorlar, bazıları da sadece bir öğüt istiyor.

Bunların çok büyük bir çoğunluğu güzel, ölçülü, bilinçli, derin bir düzeyde iletişim kurma arzusu ve yalınlığı taşıyan mektuplar. Bunlar aynı zamanda bana büyük bir mutluluk veriyor, çünkü ülkemizde, kendini sorgulamaya ve konuları tartışmaya açmaya cesaret edebilen olgun in-

sanların bulunduğunu da gösteriyor.

* * *

Bunun yanısıra birtakım mektuplar da bende değişik bir ruh hali yaratıyor: Bunlar yazar olmak isteyen, ya da kendinin bir yazar olduğunu hisseden ve bu mesleğin basamaklarını daha hızlı tırmanabilmek için öğütler isteyen kişilerden geliyor.

Bu mektupların karşısında şaşırıp kalıyorum. Yazmak ne demektir? Yazar olmak ne demektir? Bana öyle geliyor ki, son yıllarda bu konu üstünde büyük bir karmaşa yaşanıyor ve bu karmaşadan yararlananlar bile var. Şöhretli yazarlar artık medya tarafından sinema yıldızları ve futbolcularla bir tutuluyor. Böyle olunca da ne futbol oynamayı ne de rol yapmayı bilmeyen insanlar derin bir soluk alıyorlar ve şöyle düşünüyorlar: Eh, neyse hiç olmazsa yazı yazmayı biliyorum. Yazı yazmak için ne gerekir ki? On-on beş dakikada bir kâğıdı birtakım sözcüklerle doldurursun ve sonra kâğıtlar birbirini izler. Zaten hepimizin bir hayali, bir umudu, anlatacak güzel bir anısı vardır.

Ne var ki bu hayaller, umutlar, güzel anılar eskiden mektuplarda ve güncelerde dile getirilirdi. Şimdi, iki üç satır karalandı mı, bunlar bir kitap sayılıyor ve basılsın, yayınlansın isteniyor. Her şey, hemen kazanç sağlamalı, hem de ekonomik ve narsistlik anlamda bir kazanç sağlamalı. Pek çok kişi bir yayıncıya tanıştırılmayı, özellikle başarılı olmuş yaratıcı yazarlık okullarının adresini ya da

onların yazılarına bayılabilecek bir editör adı istiyor.

Bence tüm bunlar, yazma eyleminin doğasını bozuyor ve bir şekilde kurallara ve ahlaka aykırı bir süreç başlatıyor, çünkü bu anlayışa göre ya kitabını yayınlatmayı başarırsın ve kendini gösterirsin ya da kendini başarısız ve anlaşılamamış kişi olarak kabul etmeyi öğrenirsin. Böyle anlaşılmış bir yazı toplumun gözüne görünebilmek için sıçranan bir tramplene benziyor ve bu bağlamda da kendi kendine yararsız bir anlam kazanıyor. Oysa ben yazının görünmeye değil görmeye yaradığına inanıyorum.

* * *

Yazmak, insanın kendi içinde berraklık yaratmaya ve kendi varlığımızın anılarını geleceğe iletmeye yarayan en basit ve en derin eylemdir. Ve de işte taşıdığı bu anı ve bilgi değerleriyle cesaretlendirilmeyi ve kollanmayı hakeder.

Saatlerce süren bir telefon konuşmasından geriye ne kalır? Fatura bir yana, hemen hemen hiçbir şey. Oysa bir mektubu eline almanın keyfi, sevilen bir kişiyi düşünme, onu anma ne denli başkadır. Ve üstelik bu tanıklıklar, o mektubu yazan sevgili kişiler artık aramızda olmadıkları zaman ne denli önem kazanırlar.

Bu nedenle ben herkesi yazma konusunda yüreklendiriyorum ve özellikle bir günce tutma konusunda ısrar ediyorum, çünkü bir günce kendi başına yararlı ve güzel olmasının yanısıra, daha karmaşık bir yazı formuna ulaşa-

bilmek için mutlaka gerekli olan bir antrenman alanıdır..
Gene söz edeceğiz bunlardan..

12 Şubat

Sevgili Mathilda,

Geçen hafta mektubumun sonunda bir günce tutmanın önemine değinmiştim. Benim sözcüklerimi okuyunca, eminim, Roma'daki arkadaşlık yıllarımıza eşlik etmiş olan değişik boylardaki ve yıpranmışlıktaki bütün o defterciklerimiz gelmiştir aklına. Bir veya iki günlük bir gezi için evden çıkardık ve ben birdenbire ceplerimi, çantamı yoklar ve bir çığlık atardım: "Ah, olamaz güncemi unutmuşum!" ve bunu söylerken sesimin tonundan ancak "kimliğimi, ya da ehliyetimi unuttum!" biçiminde bir kaygım olduğu sanılabilirdi.

Ve aslında bunda haklıydım, çünkü günce uzun ve zengin bir kimlik belgesinden farksızdır. Ben 1978'den bu yana düzenli olarak günce tutuyorum; bu yirmi yıl boyunca yüzü aşan sayıda defterim oldu. Benim insansal ve sanatsal tüm gelişmem, geniş bir el yazısıyla ve neredeyse okunaksızca doldurulmuş bu sayfalarda yer alıyor. Hiç kuşkum yok ki o eprimiş, marmelat lekesi olmuş, sigara külleriyle yanmış onlarca defter olmasaydı, benim kitaplarım da asla olamazlardı.

* * *

Güncelerden söz etmekteki amacım, yazı konusunda daha geniş bir söyleşiye varmaktı: Famiglia Cristiana dergisinin yazı yarışması düzenlediği çoktan açıklandı ve büyük bir olasılıkla pek çok okur karşısında duran beyaz sayfa nedeniyle kaygıya, umutsuzluğa kapıldı. Bu nedenle şöyle düşündüm: Neden onlara bir yardım eli uzatmıyorum? Elbette, elimde sihirli değnekler, kestirme yollar, hazır çözümler yok, ama onların doğru yolu kestirebilmelerine yarayacak bazı uyarılarım olabilir.

Az önce günceden bir kimlik belgesi olarak söz ettim. Yazı yazabilmek için bir "kimlik belgesi" neden gereklidir? Çünkü, herhangi bir şeyi anlatabilmek için bir bakışa gerek vardır ve her bakış, o kişiye aittir. Anlatım sürecinde nereye doğru yöneleceğini bilebilmek için önce insansal ve toplumsal anlamda köklerini tanıması ve anlatı dünyasını kurabilmesi için yazarın kendi köklerini tanıması gereklidir.

Egzotik dünyalar, uzak ve değişik evrenler, esrarlı ve karmaşık olaylar insanı kolayca büyüler, ama bu büyülenme her zaman bir tuzağa dönüşür.

Anlatılmak istenen, çoğunlukla, bizlere çok yakın konulardır ve bunları anlatmak müthiş bir yalınlık gerektirir. Bir dağ gezintisinin anısı, bir akrabamızın başına gelenler, uykusuz geçen bir gecenin tasası son derece şaşırtıcı serüvenlerden daha zengin öykülere kaynaklık edebilirler.

Abartılı uçmalar, bitip tükenmeyen sıfatların yanyana dizilmesi öykünün etkisini ve açıklığını asla etkilemez. Ve

etki ile açıklık ikiz kardeşler gibidirler, birbirlerinden ayrılmazlar. Birinin olduğu yerde mutlaka öteki de vardır.

Kolay bir örnek vermek gerekirse, bir kış kumsalında hüzünlü ve kararsız bir ruh hali içinde yapılan bir gezintiyi tanımlamak durumunda olduğumuzu hayal edelim. Eğer sıfat denen o şeytancıkları kullanma eğilimine boyun eğersek sonuç şöyle olabilir: "Deniz ürküntü verererek gürleyen devasa dalgalarıyla böğürüyordu, ben yürüyordum ve üzerimde, havayı bembeyaz ve masum kanatlarıyla yararak uçan bir martı vardı ve benim yüreğim esrarlı titreşimlerle çırpınıyordu."

* * *

Oysa yalınlığa ve açıklığa özen gösterilirse, şöyle bir tanımlama yapılabilir: "Deniz de gökyüzü gibi karanlıktı. Canım sıkkındı. Ayakkabılarımın altında deniz kabukları çıtırdıyordı, ellerime üflüyordum ama gene de buz gibiydiler." İkinci örnekte etki daha güçlü ve hüzün ve kırılganlık duygusu ile içe işleyen soğuk son derece belirleyici.

İlk örnek, bir dıştan bakıştı, yani deniz kenarında kederli bir gün tanımlansın dense, akla işte bunlar gelirdi: (Büyük dalgalar, martı, yüreğin alışık olmayan bir duyguyla çarpması) Oysa ikinci örnek, içten gelen duygularla anlatılmıştı. Kışın bir kumsal boyunca yürüyen bir kişi neler duyumsardı? Büyük bir olasılıkla soğuğu (eller), yalnızlığı (ayakların altındaki deniz kabuklarının sesi), huzün (karanlık deniz). Gelecek sefere gene bunlardan söz ederiz.

Sevgili Mathilda,

Geçen hafta mektubumu sıfatlardan ve onların sayfalarda boy gösterme heveslerinin ne denli tehlikeli olabileceğinden söz etmiştim. Onlardan "şeytancıklar" diye söz etmiştim, anımsıyor musun? Ve onlar gerçekten de şeytancıklardır çünkü gurur ve kendini beğenme gibi en kırılgan noktalarımızı etkilerler. Kulaklarımıza şöyle fısıldarlar: "Bak ne denli güzelim, bak ne denli zorum, işlenmişim; beni okuyan herkesin ağzı açık kalacak, başarımı, özgünlüğümü övmeden edemeyecekler!"

Gerçekten de denizkızlarının şarkısını andırır, bu seslere kulak tıkamak güçtür, çünkü, genellikle sıfatlar bir ırmak gibi düşüncemizden kalemimizin ucuna akarlar. Kolaydırlar, güzeldirler, ve genellikle özgündürler. Neden yadsıyayım ki bunu?

Gerçekte yazarken hiç güzellik peşine düşmemek gerekir, çünkü özellikle aranıp bulunmuş ve süslü sözcüklerin sunduğu güzellik bütünüyle dışta kalan, yüzeysel ve genellikle altında hiçbir şeyin gizlenmediği gösterişli ve parıltılı bir giysiye benzer.

* * *

Yazıda bulunması gereken güzellik, bütünüyle içseldir, araştırmanın, gerçeğin, sevincin güzelliğidir, acının yoğunluğudur. Yazmak tanışmaya yarayan bir yoldur, tanımaya ve bu bilgiler aracılığı ile kendini ele vermeye yarar. Başkalarının övgülerini ve onayını kazanmak için değil, başkalarının görmediği bazı şeyleri onlara göstermek için yazmak gerekir. Anlatıda yer alan sahneler, her şeyden önce "görülmelidir": Duygusal iletişim, düşüncenin mantıksal işlemleriyle değil, bakışlar aracılığı ile sağlanır

Sözgelimi, yaşlı bir kimsenin evinde geçirilen öğleden sonrasını anlatmak istiyorsak, düşünmemiz gereken kimsenin arayıp sormadığı bir ihtiyarcık, ya da çevresindekilerin kötülüğü ve düşüncesizliği olmamalıdır, yani sahneye aktarmamız gerekenler, bizim önemsiz ve o anda geliştirilmiş düşüncelerimiz değildir, o sahneyi yaşamamız gerekir. Peki ya yaşamak ne demektir? Bu kahramana bir yüz bulmak ve o öğleden sonra, o evde, o yüzle "yaşamak" demektir.

Bu durumla nasıl özdeşleşebileceğimizi şöyle anlatalım: Öğleden sonra saat üç, tabaklarımı çoktan yıkayıp kaldırdım, oda güneşler içersinde, pencereden futbol oynayan çocukların sesi geliyor ve ıhlamur çiçeklerinin baygın kokusu, bu bağırışlara karışıyor. Ihlamur kokusu bana neyi anımsatıyor? Belki de yıllar önce doğduğum evin de bir ıhlamurun yanında olduğunu; ya da bir sağanak yağmur sırasında gene bir ıhlamur ağacı altında kocamla tanıştığımı, v.b. İşte bu ıhlamur örneğine benim verebile-

ceğim ad "fırsat"tır.

* * *

Fırsat nedir? Fırsat, bir anlatının başlayabileceği ya da başlamışsa, şu değil de bu yola sapmasına yol açan bir noktadır. Anlatının bizzat kendinin gelişmesinin bize sunduğu bir olanaktır. Onu istersek kabul edebiliriz, istersek reddedip, yolumuzu sürdürebiliriz. Ihlamurların kokusu bize hiçbir şey çağrıştırmayabilir, işte o zaman, hâlâ, koltuğumuzda oturuyor oluruz, ve işte, tam oradayken, pencerinin önündeki saksılarda ekili olan sardunyaların bazı yapraklarının sararmış olduğu ilişir gözümüze. Sarı yapraklar bize hüzün verir ve onları koparmak için kalkarız yerimizden. Tam pencerenin önüne geldiğimizde, belki de bir şey aşağıya düşer, ne bileyim, gözlüğümüz, bir mendil, ya da saksıların yanında duran bir şey olabilir bu. Onu almak için bahçeye inmek zorunda kalırız! Asansöre biner, çocukların topundan sakınır, o şeyi almak için yere eğiliriz ve işte tam doğrulurken bakışlarımız bir kız çocuğuna takılır. Yalnız ve üzgün görünen bir kızdır bu. Durun! Fırsat! Bizi neden etkilemiştir dersiniz? Belki artık hiç göremediğimiz, annesinin babasının hep kavga ettiği bir yeğenimize benziyordur, v.b., v.b.

İşte, yazmak, biraz da bir ırmağın akıntısına kapılmaya benzer; bizimle ve suyla birlikte akan başka pek çok şey vardır, bunlardan bazısını yakalarız, bazısına boşveririz; önemli olan, katılaşmamak, yargılamamak, erken ka-

rar vermemek ve oyun oynayan bir çocuk gibi dingin ve hafif olmaktır.

26 Şubat

Sevgili Mathilda,

Geçen hafta anlatıyı kendi haline bırakmanın gerekliliğinden söz etmiştim ama bu çağrım yanlış anlaşılmamalı: "Kendi haline bırakmak" aklına her geleni anlatmak veya hiç eleştirel davranmadan özyaşam öyküsünü dillendirmek değil elbette. Söylemek istediğim, önsel bir kararla anlatının nasıl gelişeceğine ve özellikle nasıl sonuçlandırılacağına önceden karar verilemeyeceğiydi. Tehlikeli olan "katılık" budur. Yazı, büyülü bir simya sayesinde, bellek, duygular ve mantık arasında oluşur: İşin esrarlı yanını görmezden gelerek yönetmek istemek daha hareket anında yoksullaşmak demektir.

Hayret etmeye hazır olmak gerekir ve bu hayrette anımsanması gereken özellikle önemli bir nokta vardır; ilerlemekte yaşanan rahatsızlık ve güçlük, süreçteki bir yanılmanın kaçınılmaz belirtisidir. Bu durumda yazıyı ilerleme konusunda zorlamamak ve geriye dönmek gerekir, anlatı "ırmağının" kaynağına tırmanmak, konunun tıkandığı noktayı bulmak ve yeni bir yola saparak yeniden hareket etmek gerekir.

* * *

El becerisi isteyen işlerle uğraşan herkes bilir ki, bu adı hak edecek bir sonuca ulaşmak için, çok çaba harcamak ve -pek çok denemeyi çöpe atmak- gerekir. Bu "zanaat " ilkesi, yazı konusunda da geçerlidir. Çöpe atmak, yırtmak, silmek, acı veren ama son derece gerekli olan eylemlerdir: Söz konusu olan kendi tembelliğinizle, kendi gururunuzla ve kendi kibirinizle savaşmaktır.

Yetinmek, delikleri, düzey farklarını örtmeye çalışmak; ne yazıya, ne de yaşama bir şey kazandırmaz. İnsanın kendinden en iyiyi beklemesi gerekir: Bir sayfa; bir öykü, bir elmas gibi sabırla titizlikle işlenmelidir; ancak böyle olursa, kesimlerin sonunda ışık parıldayacaktır. Ve doğal olarak bu çalışma sırasında asla acele etmemek gerekir, çünkü yazı sona erdiğinde deneyimlenen izlenim, bir hafta ya da bir ay geçtikten sonra deneyimlenenden son derece değişik olur. Pek çoğumuz, uykumuzun kaçtığı bir gece bize olağanüstü görünen bir şiir veya bir mektup yazmışızdır ve ertesi sabah bunu okurken, düş kırıklığına uğramışızdır.

Ve işte tam bu noktada, arkadaşlar, akrabalar, komşular, gezi ve takım arkadaşları da ölçülü bir şekilde sahneye girmelidirler. Bütün bu insanlar neye yarar? Çok basit: Bizim görmediğimizi görmeye.

Bir kitabı bitirdiğimde, okumaları için pek çok kişiye dağıtırım; yirmi yıl önce tanınmış bir yazar değilken de öyle yapardım, şimdi de. Okumaları bitince arkadaşlarımı gerçek anlamda sorgularım. Seni ne rahatsız etti? Neresinde sıkıldın? Seni en çok hangi kahraman etkiledi? Ve

bu sorgulama sırasında onlardan içtenlik beklerim, çünkü ancak içtenlikli davranılırsa bu işin bir anlamı olur. Tüm verileri topladıktan sonra bilgisayarımın başına yeniden otururum: Keserim, kısaltırım, uzatırım, kesinleştiririm, aldığım tüm önerileri değerlendiririm.

* * *

Öğütler, okumalar ve düzeltmelerle, kitabın gerçekten tam olduğunu "hissedene"dek sürdürürüm bunu. Yayınlanmamış metin okurlarımın içinde yayın dünyasından hiç kimse bulunmaz: Onlar gerçekten komşularım, antrenman arkadaşlarım, dostlarım, dostlarımın dostlarıdır: Onlar yazın dünyasından son derece değişik işlerde ve dünyalarda çalışmaktadırlar, bir yazın yapıtının nasıl olduğu ya da olması gerektiği konusunda hiçbir düşünceleri yoktur: Sadece ve gerçek bir okuma keyfi edinmek için okur onlar.

Yazı yazmayı öğrenmek için hiçbir "yaratıcı yazım" kursuna gitmem; benim zamanımda yoktu böyle yerler ama olsalardı bile, pek yüz vermezdim herhalde. Ben sadece klasikleri okudum ve pek çok özet çıkarttım. Sonra yazdım, yazdım ve gene yazdım; yazdıklarımın çok büyük bölümünü de çöpe attım.

Yazı yazmayı öğrenmeden önce, özet çıkartmayı öğrenmek gerekir: Henüz okunmuş bir öykünün, seyredilen bir filmin ya da deniz kenarında geçirilen bir günün özeti çıkartılabilir. Bu yazılı da yapılabilir, yüksek sesle de, hat-

ta arkadaşlarla oynarken bile olur. Neden mi özet? Çünkü özet, süslemeli anlatımları, yavaşlayan noktaları çıkartır ve sentezle öykünün özüne varmayı öğretir. Herkese iyi yazmalar!

5 Mart

Sevgili Mathilda,

Bana büyükannenin ölümünü bildirdiğin mektubunu aldım. Ona nasıl bağlı olduğunu biliyorum ve bu günlerin hem sen, hem de ailen için ne denli acı dolu olduğunu tahmin edebiliyorum. Tedaviyi engelleyerek onun yatağında, yakınlarının sevgisi ile çevrelenmiş olarak gözlerini yummasını sağlamış olmanız büyük bir şans. Bu duruma giderek daha ender rastlanıyor.

Hastane bir tür hareket durağı haline geldi artık: Doğumla buradan geliniyor; ölümle, buradan yola çıkılıyor. Ve genellikle bu yola çıkış olayı, doğanın öngördüğü sınırların ötesine uzatılıyor. Hastanelerin yasası şu: Yapılabildiği sürece bir şeyler yapılır, bir şeyler yapmak gerekir. Üstelik tedavi, uygulandığı kişi için gerçek bir işkenceye dönüşse de bu yapılıyor.

Çok sevdiğim bir kişinin gözleri hâlâ aklımdan çıkmaz, doksan yaşını geçmiş olan bu hanım, kim bilir kaçıncı müdahele öncesinde, hekimlere yalvarıyordu: "Bırakın öleyim." Artık bitkindi, ağır hastaydı, doğal ölümüne kavuşabilmek hakkını ele geçirmeye çalışıyordu.

* * *

Bir insan yaşamını kurtarmak kutsal bir çabadır ve böylesine doğru ve iyi bir eylemin bile ansızın acımasız bir azgınlığa dönüştüğü bir nokta vardır. Bilimin mutlak kudreti, yaşlılık "patoloji"sine gizlenen insana ender olarak saygı duyuyor.

Bilim dedim, ama aslında tüm "uygar" toplum deyimini kullanmalıydım. Burada, şu giderek daha çılgınlaşan ve gerçeğin köklerinden uzaklaşan dünyada yaşayınca artık yaşlılık diye bir şeyin olmadığı izlenimine kapılıyor insanlar. Yaşlılar gazetelerde, renkli dergilerde yer almazlar, reklamlarda yer almazlar (yaşlı insanlar pek az ürünün tüketicisidir ve emekli maaşlarının azlığı nedeniyle bu bile zordur) ve şimdi genç olanların hayal dünyasında bile yer almazlar.

Hiç kimse şu soruyu sormuyor kendine: Ben yaşlanınca ne halde olacağım? Nasıl yaşayacağım? Çevremdeki kişiler beni nasıl yaşatacaklar? Hiç kimse şu soruyu sormuyor: Sevgi, saygı görecek miyim, yoksa eski bir pabuç gibi bir tarafa fırlatılacak mıyım? Bu çılgın ve giderek daha uzun süren, bir lastik gibi çekildikçe çekilen gençlik yaşanıyor; ve lastik son gerilme noktasına vardığında doğal yıpranmayı kabullenmek yerine başka tekniklere başvuruluyor: Kestiriliyor, diktiriliyor, çektiriliyor.

Sürekli gençliğin zorunluluklarına sadık kalabilmek için, değişik içecekler mideye indiriliyor, "fitness" artırılıyor: Kalçalar da, yanaklar da sarkmamalılar. Her şey dimdik olduğu sürece, her şey yolunda demektir.

Yaşlılık, fizyolojik olarak ölüme yakınlıktır ve bu yüz-

den de insanlar çevrelerinde siperler kazarlar, bu yüzden kazara yaşlı bir insanla karşılaşılırsa, bakışlar hemen kaçırılır.

Yaşlılar ne olur? Bizi ilgilendirmez. Nasıl yaşarlar? Bizi ilgilendirmez. Onlar tüketmezler, üretmezler, genellikle hastadırlar, fiziksel olarak baştan çıkartıcı değildirler, seçmen olarak önlerinde oldukça sınırlı bir gelecek vardır. Onlar bir yük, bir tasa, sosyal bir ağırlık safrasıdır.

* * *

Kimi zaman bizim toplumumuzu düşününce, çıpaları kırılmış büyük bir sandal geliyor gözümün önüne. Ölümün esrarını görmezden gelen bir toplum, tehlikeli bir biçimde boşlukta asılan, dalgalanan bir toplumdur. Ölüm yoksa, hiçbir şey yoktur; nesneler arasında bir değer ilişkisi yoktur, eylemlerin temeli yoktur, bellek yoktur, geçmiş ve gelecek yoktur.

Bize önerilen toplum, herkesin gülümsediği tek bir fotoğraf karesi ile dile getirilebilir. O insanlar neye gülümsüyorlar acaba? Bilinmiyor, bunu bilen hiç kimse yok. Ne var ki belki de bu bir gülümseme değil, bir yerde bulunan ama burada bulunmasının gerekçesini bilemeyen insanların yüzündeki korku dolu anlatım, belki bir tür sırıtma.

Sevgili Mathilda,

Geçtiğimiz günlerin birinde erkek kardeşimle uzun uzun telefonda konuştuk. Bugüne dek bir televizyon edinmedi ve hem o hem de karısı, şimdi bir de çocukları olduğundan bir televizyon satın almaya karşı çıkıyorlar. Ne var ki çevrelerindeki herkes koro halinde bu duruma karşı çıkıyor. "Bunu yapamazsınız" diyor arkadaşları ve akrabaları, "çocuğu 1800'lü yıllardaymışçasına büyütemezsiniz. Dünya ileri gidiyor ve o zamanının gerisinde kalıyor." Doğal olarak kardeşim benim de düşüncemi öğrenmek istedi. Onu yanıtlamadan önce uzun uzun düşündüm.

Kendi arkadaşlarımın çocuklarının neredeyse tümünün televizyonsuz ya da kısıtlı bir izlemeyle büyüdüklerini düşünerek onların meraklı hallerini, onların canlılıklarını, dünyaya açık oluşlarını aklımdan geçirdim ve sonunda kardeşime şimdilik satın alma durumunu ertelemesini, en çok bir gösterici alarak çizgi filmler kiralamasını öğütledim.

Bununla birlikte bir televizyon edinmeyi reddeden pek çok kişi bir tür ortaçağ tutuculuğuyla değerlendiriliyorlar. Modernlik ve onun yanında getirdiği her şey, zamanımızın bir tabusu haline geldi ve bunlara karşı çıkmak her zaman pek de iyimser olmayan eleştiriler alıyor. Gene de

ben, eleştirilerin yarattığı bu utançtan daha ağır bir utanç tanıyorum, bu da çocukluğun utancı.

Peki, çocukluğun utancı nedir? Ben her zaman çocukluğun içinde büyük bir kırılganlık ve aynı zamanda büyük bir güç taşıdığını ve bu kırılganlığın korunması gerektiğini düşünürüm. Ne var ki bu koruma duygusu artık yitirildi: Artık hiç kimse hiç kimseyi gözetmiyor ve çocuklar insan kültürünün dile getirmeyi becerdiği her türlü kötülüğe denetimsiz biçimde terk edildiklerinden, zaten sefilleşmiş olan büyüklerin, birer parodisi haline geliyorlar. Her şeyi bilmek, her şeyi görmek - bu her şey çoğunlukla şiddet, bayağılık ve baskı anlamına geliyor - çocuğa iyi gelmez, onu ne daha güçlü yapar, ne de yaşama hazır kılar.

Çocukluğa utanç yaşatmak demek; onlara ışıksız, neşesiz ve şiirsiz bir dünya sunmak demektir. Onların içindeki umudu, hayal etme ve onlara sunulandan değişik algılama gücünü söndürmektir. Bunun anlamı, onları ne şekle sokacağına çoktan karar vermiş olan dünyanın kucağına atmaktır: Boz renkte, her türlü ufuktan yoksun, geçerli tek yasasının haz ve insan hakkı olduğu bir evrene gömülmüş olan satın alıcı-öykünmeci insanların dünyasına.

Bizim ülkemizin tartışılmaz kraliçesi televizyondur. Sabahtan akşama dek evlerimizi, büyük bir çoğunluğu giderek daha çirkin ve saçma olan programlarla çılgına çevirir; hatta gazetelerin ilk sayfalarını bile en önemli haberleri ezip geçerek alt üst eder.

Bu tür bir televizyon anlayışının insanlara -özellikle

de çocuklara - iyi gelmediği konusunda yetkin incelemeler bulunsa da, televizyona karşı olduğunu açıklamak hâlâ tehlikeli bir durum gibi görünüyor. Televizyonun yansız olduğu iddia ediliyor, onun bir aygıt olduğu ve bir aygıt olarak kabullenilmesi gerektiği söyleniyor, bu doğru değil, televizyonun çocukları sığlaştırdığı ya da durgunlaştırdığı konusunun altı çizilirken, bir kısım insan da televizyonun onları uyardığını, zenginleştirdiğini, bilinçlendirdiğini ve yaşadıkları zamanın efendisi kıldığını savunuyor. "Benim oğlum" diyor söyleşi sırası gelen bir gazeteci, "televizyona bayılıyor. Televizyondan bilgisayara, aynen küçükken toptan bisiklete geçişim gibi atlayıveriyor."

Böylece taraf tutan ve bir kısım insanı temsil eden bir gerçek - bir gazetecinin oğlu- evrensel bir gerçekliğe dönüşüyor: Televizyon tüm çocuklar için yararlıdır. Çocukların büyük bir bölümünün ekran karşısında açıklamasız, arkadaşsız ve seçeneksiz olarak bütünüyle terk edildikleri unutuluyor.

Eğer tek öğretmen olarak o kalırsa, televizyon edilgenliğe iter, araştırmak, bilmek, merak etmek arzusunu söndürür. Merakın olmadığı yerde devreye can sıkıntısı girer. Böyle bir duygunun sarmaladığı yaşam nasıl bir yaşamdır? Kime böyle bir yaşam dileyebilirsiniz ki? Yeni kuşaklara mı?

19 Mart

Sevgili Mathilda,

Famiglia Cristiana dergisinde bir köşe yazısı yazmaya başlayalı beş ay oluyor ve artık bu randevunun bana vermekte olduğu tedirginlikten sıyrıldım. Haftalar birbiri ardına akıp gidiyor ve konular bir hekimin bekleme odasındaki hastalar gibi sıra kapmak için birbirlerini dirsekleyip itişiyorlar.

Sözgelimi geçen gün, Torre Pellice'den yaşlı bir hanımın nazik ve huzur veren mektubunu aldım. Sözcüklerinde yakınmalar, dert yanmalar yoktu ama onuru yaralanmış bir insanın acı dolu şaşkınlığı vardı. Neden mi söz ediyordu? İtalyan hastanelerinde hastaların -özellikle de kendi kendine yetemeyen hastaların- ne kadar içler acısı koşullarda yaşadıklarını anlatıyordu. Onlar için ne bir "privacy", ne saygı ne de ızdırap çeken bedenlerini korumaya almak söz konusu diyordu.

Örneğin, neden - diye soruyor bu hanım - iki hasta yatağı arasına bir paravan yerleştirmek gibi son derece basit, ama hastalar için son derece önemli bir önlem alınmaz? Evet, gerçekten neden yapılmaz bu? Umursamazlıktan, kayıtsızlıktan, sağlıklı insanlara ait öncelikli kulvar-

dan çıkmak durumunda kalanların, güçlü olanların elinde bir "nesne"ye dönüşmesinden herhalde. Böylece, acıları dindirme ilkesi ile hareket edeceklerine, daha çok acı verecek bir hırçınlıkla davranıyorlar.

* * *

Hasta mısın? Bu senin sorunun. Bedenin bir nesneye dönüşüyor ve bir nesne olarak ele alınıyor, senin ve yanında bulunanların utanma duyguları göz önünde tutulmadan soyuluyor, sergileniyor, taşınıyor. Elbette bir genelleme yapmak istemiyorum, hastanelerde görevleri için canlarını veren hekimler ve hemşireler de var.

Ama onlar da herkese ve her şeye karşı savaşım vermek zorundalar, bürokratik yetersizliklerle, engellemelerle, düzen ve para yoksunluğu ile boğuşuyorlar.

Bizim buralarda edinebileceğin izlenim hep aynıdır: İşler bazı bireylerin olağanüstü iyi niyetleriyle yürür, devletin bir gözcülük ya da korumacılık yapması söz konusu değildir; yurttaşın ihtiyaçlarıyla da bir insan olduğu ve bir insan olarak hizmet beklediği düşüncesi yoktur - ya da görünmeyecek kadar küçüktür.-

Geçenlerde bir hekim arkadaşım bana Kuzey ülkelerinin birinde, sanırım İsveç'te renklerin, hastaların iyileşme sürecinde bir rolü olup olmadığı üzerinde bir araştırma yapıldığını anlattı. Bunu ortaya çıkardıktan sonra da hastane odalarını hastaların iyiliği ve şifası için uygun olan renklere boyadıklarını da ekledi. Bu bize bilimkurgu

gibi geliyor ama aynen böyle: Bu sadece uygar bir devletin davranış tarzı.

İki yıl önce bir kırık nedeniyle bir hastanenin acil servisine başvurmak zorunda kaldım. Röntgenim çekilip alçım takıldıktan sonra bana şöyle dediler: "Yarın gene gelmelisiniz." "Neden" diye sordum. ""Bir kontrol randevusu alabilmek için." "Peki bu randevuyu şimdi alamaz mıyım?" "Hayır. Yarın gelmek zorundasınız."

Çok ağrım olduğundan ertesi gün bir arkadaşım gidip girdi sıraya. Tam dört saat bekledi: Üzerinde tarih yazan bir minik kâğıt için dört saat kuyrukta beklemek! Buna sadist bir aptallak demezsin de ne dersin?

Peki ya ben genç ve iyi yürekli arkadaşlarla çevrili biri değil de, yaşlı ve bu dünyada tek başıma kalmış bir insan olsaydım ne olacaktı? Herhalde kocaman alçımla bir otobüse binmeye uğraşacak, sonra da dört saat ayakta bekleyecektim. Böylesi bir düzenlemeyi hangi sapık zihniyet yapabilir?

* * *

Bakan De Lorenzo'nun görev süresinde, bir eczanede şöyle bir sahneye tanık olduğumu anımsıyorum. Benim önümde, sırada bekleyen nazik ve yaşlı bir bey vardı. Sırası gelince eczacı hanıma reçetesini uzattı ve hanım ona o ünlü pulların nerede olduğunu sorunca şöyle mırıldandı: "Yok, kalmadı..." ve ağlamaya başladı.

Sessiz, onurlu, içten içe sarsılarak ağlayan bu adam

bütün bir ömrü boyunca çalışmıştı ve şimdi bisküvi kutularından çıkan resimleri toplayan çocuklar gibi bu pulları bir araya getirmeye ve hatta aramaya zorunlu bırakılıyordu. Eczacının da gözleri dolmuştu. Bu teselli edilemez ağlama karşısında adamın elini tuttu ve fısıldadı: "Üzülmeyin."

İLKBAHAR

26 Mart

Sevgili Mathilda,

Dün en genç arkadaşlarımdan biri, Sara geldi beni görmeye. Sara on altı yaşında. Onun ve benim işlerimden fırsat bulduğumuz zamanlarda benim minik mutfağımda birlikte çay içiyoruz. Bana sıra arkadaşının birkaç ay önce okulu bıraktığı için çok üzgün olduğunu anlattı. "Bir neden mi vardı?" diye sorunca bana şöyle dedi: "Hayır, hiçbir neden yoktu, ya da evet vardı; ufak tefek işlerde çalışarak giysiler ve diskotek için parası olacaktı. Okulda canı sıkılıyordu."

Sara gittiği zaman içimi bir hüzün sardı. Meraklı ve ilgili bir kız olan onun için değil, bir blucin ve iki yeni küpe için okul dünyasını temelli terk eden o arkadaşı için üzüldüm. Ne çok çocuk böyle sokaklarda yok olup gidiyor. Ve neden böyle yitiyorlar. Neden hiç kimse onları durdurmayı, onlara bu yitme süreçlerinde bir dayanak noktası göstermeyi beceremiyor?

* * *

Okullarda reformlar yapmaktan söz ediliyor ve doğal olarak her zaman aynı korku söz konusu: Duvarlara zarar

vermesinler de badanaları tırmıklasınlar. Geçenlerde pedagog Aldo Agazzi de Avvenire dergisinde bu konuda bir yazı yazdı: "Modalara, tüm zamanların krizlerine meydan okumak, öğrenciye bilgisayar öğretmekle değil; onu destekleyerek, tüm yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olarak gerçekleştirilebilir. Bunun içinse dolu dolu özgürlük gerekir."

Birkaç hafta önce, bazı gazetelere göre İtalyan kültürünün yeni bir Rönesans Dönemi'ne girdiğini okudum. Neyse ki küçük düşürücü ve aptal haberleri yakmakta pek cömert davranan büyük bir sobam var. Nerede bu büyük Rönesans? Bir opera galasında mı? Bir müzenin açık kalma saatlerinin uzatılmasında mı? Utkuculuktan, laf ebeliğinden ve gözlerdeki tozlardan nefret ediyorum. Bana kalırsa kültür en önce okullarda başlar ve yirmi yıldan fazla bir süredir okulların bireylere biçim verme görevinden elini eteğini çektiği bir ülkede, hiçbir şekilde yeniden Rönesans yaşanamaz. Yeni şeyler, değişik tohumlar ekilince, eski yöntemler ve onlardan önce gelen ikiyüzlülükler yakılıp yıkılınca doğar, ne varki bütün bu işlemler büyük bir şöhret yitimine mal olur.

Sık sık Don Milani'yi ve onun bu tarz bir sahte eşitlik sağlayan okullardan nasıl nefret edeceğini düşünürüm. Sahte diyorum çünkü birazcık eleştirel bilince sahip olan herkes, bunun yüzeysel bir eşitlikçilik olduğunu kavrar.

Herkese bir diploma veriliyor, bireysel yeteneğe son derece az dikkat ediliyor ve bir kez mezun olunca da kimse dönüp arkasına bakmıyor. Ve işte bir zamanlar "sınıf

farkı" denen sosyal ayrımlar burada ortaya çıkıyor: Bu şekilde sadece sosyal olarak ayrıcalıklı olan gençler ilerleyebilecekler, özel koşulları ile kendilerini yetkinleştirecekler, belki yurtdışında üniversite okumaya gidecekler, bizim okullarımızın noksanlarını tamamlayacaklar ve gene onlar üniversitelerinden mezun olunca babalarının ya da amcalarının işyerlerine konacaklar ve otomatik olarak iş dünyasındaki yerlerini alacaklar.

Oysa, arkalarında bir aileleri olmayanlar, eğreti bir sisteme terk edilecekler, sosyal merdivenlerin eğiminden aşağıya inecekler. Yetenekli ve başarılı olanlar bile bunu yaşayacaklar, hatta özellikle onlar: Yetenekli, başarılı ve dürüst olanlar.

* * *

Bu konudan söz edince aklıma arkadaşlarım Giulia ve Chiara gelir. Onların havaya savrulmuş olağanüstü tutkularını, yeteneklerini düşünürüm. Giulia arkeolog, Chiara ise gen bilimcisidir. Her ikisi de büyük fedakârlıklarla sürdürdükleri eğitimlerini parlak derecelerle bitirmişlerdir, yurtdışında önemli araştırmalar yapmak için burs kazanmışlardır. Şimdi kırk yaşlarının eşiğine geldiklerinde bir tanesi apartmanların merdivenlerini silerek, öteki de tavuk ve keçi yetiştirerek geçinmek durumundadır. Her ikisi de Censis kurumunun yoksulluğun eşiği diye niteleyebileceği bir sosyal düzeyde yaşamaktadır.

Yirmi yıllık bir sallantı döneminden, tatmin etmeyen vaatlerden ve tamamen parasız olarak çalışılan tam gün işlerden sonra, hevesleri tükendi. Suçları ne mi? İki suçları var: Olanakları olmayan ailelerden geliyorlar ve onurlarını zedeleyecek uzlaşma yollarını her zaman reddettiler.

2 Nisan

Sevgili Mathilda,

Sanırım benim bugünlerde kendimi taşınma işine verdiğimi, koca kutuların ve torbaların ortasına oturmuş, neyi yanımda götürüp, neyi burada bırakacağımı seçmekle uğraştığımı düşünüyorsundur. Oysa hâlâ burada, eski evimdeyim ve sanırım sonbaharın sonuna dek de burada kalacağım. Mimar bana bu durumu bildirdiğinde bir an yıkıldığımı hissettim: Yakın gelecekte evden çıkacağım düşüncesiyle evi neredeyse bütünüyle kendi haline bırakmıştım ve hatta yaşlı bostanıma bile el sürmemiştim.

Mevsim ilerledi, ağaçlar çiçeklendi, kırlar yüksek ve yumuşacık otlara büründü. Artık yitirecek zaman kalmadığından geçen zamanı kazanabilmek için kendimi dışarıya attım ve toprağı eski komik filmlerdekini anımsatır bir hızla çapaladım, temizledim.

İlk günün öğleden sonrasında çalışmam beklenmedik bir arkadaş ziyareti ile kesildi. Otomobiliyle Floransa'ya giderken, anayoldan çıkıp, beni görmeye gelmişti. Çay hazırladım ve çiçekler içindeki akasyanın altına oturduk. Balarıları ve yabanarıları tepemizde vızıldıyorlar; çiçekler, fincanlarla tabakların arasına kar gibi yağıyordu.

* * *

"Famiglia Cristiana çalışmaların nasıl gidiyor?" diye sordu bir ara dostum Franco. "İyi, hatta çok iyi." diye yanıtladım ve ona bu yazıların beni sürekli düşünmeye iten dürtüsünü ve her yaştan insandan aldığım birbirinden güzel mektupları anlattım. Beni utançla dinlediğini ve şimdiye dek yazdıklarımdan bir bölümünü bile okumadığını fark ettim. "Nasıl oldu da hiç merak etmedin?" diye sordum bunun üzerine. Bana ne dedi biliyor musun? "Merak etmez olur muyum, ama gidip o dergiyi satın almaya utanıyordum. Sanırım tipim buna uygun değil. Oraya gidip de, - Bana bir Famiglia Cristiana verir misiniz?- dersem, gazetecinin bana ya güleceğini ya da küçümsemeyle bakacağını düşündüm."

Bu sözlere nasıl bir tepki verdim sanırsın? İçimi çekerek; sıkıntıdan ve bıkkınlıktan içimi çekerek. Bilemezsin sevgili Mathilda, şu son aylarda, şu tekdüze sözleri ne çok işittim: "Utanıyorum." " Ellerimi o dergiyle kirletemem." "Kendini Hristiyan Demokratlara sattın." Bunun gibi birbirini yineleyen ve sığ görüşlü cümlelerin tümünün birleştiği nokta sadece benim işbirliği yapmayı seçtiğim dergi hakkındaki tiksinti ve tepki idi. Şimdi söyleyeceklerim daha da hoş: Ben bu kişilere hiç Famiglia Cristiana dergisi okuyup okumadıklarını sorduğumda, hepsi aynı tonda ve neredeyse koro halinde "Hayır" dediler ve hemen şunu eklediler: "Bir bu eksikti" Ne eksikti acaba? Neden eksikti?

Son olarak kendimi yargı ve yargılamak sözcükleri

üzerinde sık sık düşünürken yakalıyorum. Yargının futboldan ya da taş oyunundan daha yaygın bir kitle sporu haline geldiğini görmek için çevreye şöyle bir bakınmak yeterli. Televizyon ekranı ve gazete sayfaları, "yargıçlar"la dolu; düşüncelerini kamuoyuna duyurma şansı olan her birey, kendi gerçeğini başkalarına zorla kabul ettirme hakkını otomatik olarak kendinde görüyor ve doğal olarak onların bu düşünceleri onaylanmasa da bir üst mahkemeye gitme şansları olmuyor.

Kişisel olarak ben doğal bir dürtüyle mahkeme salonlarının dışında dile getirilen yargılara ve bunların yargıçlarına her zaman karşı olmuşumdur. Yargılamak demek kendini başkalarından bir üst katmana yerleştirmek, bir üst düzeyde olduğunu hissettirmektir ve ben kendinin üstünlüğünü ilan eden herkese kuşkuyla bakıyorum. Kim, böyle bir hak görür kendinde, kim " Sen evet, sen hayır, bu evet, bu hayır" deme ve yüceltme ya da yerle bir etme hakkını görebilir ki kendinde?

Kendimizi yargıçlık derecesine yükseltiyoruz, çünkü bu biçimde zekâ ve anlayış olarak yüce bir düzeyde olduğumuzu ilan etmiş olacağımızı düşünüyoruz; oysa, yargıladığımız zaman ortaya çıkan bunun tam tersi oluyor: Yargı bir kafestir, içinde var olma özgürlüğünün yanısıra, anlayış ve zekânın da sıkışıp kaldığı, bitkin düştüğü bir hapistir.

* * *

Bizim " yargı" dediğimiz genellikle sadece önyargıyı ve mahkûm etmeyi gizleyen bir terimdir. Ve hangi gerçeklik tuğla olarak yargı ve mahkûm etmeyi kullanarak oluşturulabilir: Duvarlar ve derin çukurlar, dikenli teller ve kapalı kapılardan oluşan bir gerçeklik, buz gibi bir soğuğun ve gürültülü yalnızlıkların oluşturduğu bir gerçekliktir bu. Yüreğinin Götürdüğü Yere Git adlı kitabımın son sayfalarında dile getirdiğim kızılderili atasözünü anımsıyor musun? Aşağı yukarı şöyleydi: "Birini yargılamak istediğin zaman, önce gökte üç ay değişene dek onun mokasenlerinle yürümelisin."

Büyük yürüyüşçüler olmalıyız, değil mi? Yürümeli, yürümeli ve gene yürümeliyiz, birbirinin yanında, birbirinin ayakkabılarını giyerek, biri, ötekinin ayakkabılarının içinde yürümeliyiz. Bu dünyaya geldiğimiz ve buradan gideceğimiz günü düşünerek yürümeliyiz. Kırılganlığın, çıplaklığın yanısıra cübbesiz ve pankartsız yürümeliyiz. Temellerinin artık önyargı ve yargı değil, alçakgönüllülük ve anlayış olduğu dünyayı oluşturmak için yürümeliyiz.

9 Nisan

Sevgili Mathilda,

Tam evimin önünde yükselen büyük mimoza ağacını anımsıyor musun? Genellikle ocak sonunda sarı çiçekleriyle bezenmeye başlar ve şubat ortasında öyle çok çiçekle donanır ki, kokusunun baygınlığından pencerelerimi kapatmak zorunda kalırım. Bu dönemde başımı saran ağrının mimoza yüzünden olduğunu ancak birkaç ilkbahar geçtikten sonra anlayabildim.

Ne var ki bu yıl böyle bir sorunum olmadı. Aralık sonunda tüm tepeleri örten olağandışı kar örtüsü ve ardından gelen kutup soğukları bu iklime alışık olmayan çiçekli varlıkları, limonları, zakkumları, mimozaları acımasızca etkiledi. "Sorunum olmadı" diye yazdım ama şöyle demeliydim "Sorunum olmayacaktı.." Gerçekten de penceremden onun kuru dallarının yaratacağı hazin gösteriyi seyretmeye kendimi razı etmişken, mucize oldu.

Yavaş yavaş, kendini fazla ortaya koymaya çekinenlere özgü bir ağırlıkla, en alçak dalların uçlarında minik çiçekler görünmeye başladı. Bunlardan başkası olamayacak dedim kendime onlara bakarken, ama yanılmışım. Sonraki günlerde nekahat dönemindeki bir hastanın serinkanlılığı ile tüm ağaç çiçeklenmesini tamamladı.

Sık sık halinden memnun olmayan insanların konuşmasını dinlemek zorunda kalırım ve onların yakınmalarını dinleyerek iki türlü doyumsuzluk olduğunu ayrımsadım, bunların biri dış, biri iç dünyaya aittir. İlk gruba ait insanlar mutsuzluk ve yetersizliklerini dış koşullara bağlarlar. Onlar keyifsizliklerinin ne bileyim, daha büyük bir ev, daha paralı bir iş, daha tutkulu bir ilişki edinirlerse geçeceğini zannederler. İkinci gruba ait insanlar ise, mutsuzluklarının sahip olma noksanlığından değil varolma yetersizliğinden kaynaklandığının bilincindedirler.

Bu iki grup arasında birinden ötekine geçişi ayıran ve kendine özgü bir ayrım yapan incecik bir zar vardır.

Sözgelimi, sahip olmaya bağlı bir mutluluğun peşine düşmüş ve bunu elde etmiş bir kişi, yaşamının bir noktasında, değişik bir mutluluk olduğunu sezer ve varolma yolu üzerinde ilerlemeye başlar, ama bunun tam tersi asla olmaz, yani varolmanın doluluğunu tatmış bir kimse asla bu doluluğu terk edip sahip olma yolunu seçmez.

Bir hafta oluyor, beni görmeye gelen bir arkadaşım otuz yaşını henüz doldurmuştu ve yolunu yitirmiş gibiydi. "Varmak istediğim tüm noktalara vardım, işim bana doygunluk sağlıyor, güzel bir evim, sevdiğim bir karım var, şimdi bir de ne zamandır istediğim otomobili satın aldım, bütün bunlara sahibim ama gene de kendimi bütünüyle bomboş hissediyorum; arzu ettiğim tek şey, her şeye bir tekme atmak ve kendi yaşantımdan çıkıp yitmek, üstelik bütün bu yaşamı ben oluşturdum ve oluştururken de çok çaba harcadım. Sence bir psikologdan yardım istemeli mi-

yim?" diye sordu bana.

Ona ne yanıt verdim biliyor musun? Psikoloğu bir yana bırakmasını ve dolaptan botlarını çıkartmasını öğütledim. "Havanın güneşli olduğu ilk hafta sonu" dedim ona, "sırt çantanı tak ve tek başına dağlarda yürüyüşe çık. Uzun uzun tırman ve tırmanırken çevrene bak, ağaçların üzerindeki tomurcukları, eskilerin arasından çıkan yeni otları incele. Kuşların şarkısını, yapraklı dalların arasından çağlayanlar gibi inen notaları, hafif esintileri dinle, eriyen buzların yaydığı kokuyu duy. Barakandan ya da çadırından gün doğarken çık ve yıldızların yerlerini ışığa terk edişlerini, yeni günün ışığının çevredeki nesneleri okşayıp onları yeniden canlandırışını seyret." "Ya sonra?" diye sordu arkadaşım. "Sonrası bu kadar." dedim. Düş kırıklığına uğramış gibiydi. "İlkbaharda böyle şeyler olduğunu zaten biliyorum, bunları gidip görmeme gerek yok" dedi. Ve geldiğindeki gibi mutsuz ve düşünceli gitti.

* * *

Bana kalan, kendini açmayı, kendi yaşamının ona yolladığı iletileri dinlemeyi reddeden bu insanlardan biriyle her karşılaşmamda yaşadığım gibi hüzünlü bir umarsızlık oldu. Kendi kendimiz hakkında yarattığımız imgeyi terk etmek çok güçtür: Bunu uzun zamanda, büyük çaba harcayarak oluşturmuşuzdur, bu imgeye bağlanmışızdır ve onun yardımıyla bir gerçeklik putuna demir atmış durmuşuzdur. Bu imge yararlı ve zararsız gibi görünmektedir,

şimdi neden bunu bir yana atmalıyım diye düşünürüz. Gene de ilk rahatsızlık işaretleriyle yapılması gereken budur: Soyunmaya başlamak, parça parça soymak ve sonunda su alan gediği bulmak gerekir.

Arkadaşıma neden doğaya yönelmesini söyledim sence? Çünkü bu dönemde doğa, benim mimozamın yaptığı gibi inatçılığını sergiler, tek ve olağanüstü bir dille konuşur,;sadece otların, soğanların, kalın dalların içinden akan özsuda değildir.

Bu yeniden doğuş aynı zamanda yüreklerimizi de sarar: Yeniden doğmak, yeni bir düzen içinde yeniden oluşmaya hazır olmak demek umudun yeşerebileceği bir zaman ve yer yaratmak demektir.

16 Nisan

Sevgili Mathilda,

Bu sabah, yazmaya oturmadan önce, evimin çevresindeki kırlarda uzun bir yürüyüş yaptım. Bir işe yoğunlaşmadan önce daima yaptığım bir "ayin"dir bu. Benim havaya, rüzgâra, toprağın kokusuna gereksinmem vardır, çalışmaya başlamadan önce bedenimin canlı ve hareketli olduğunu duyumsamaya gereksinmem vardır. Hareket etmeye, fiziksel parçamın canlı ve benimle birlikte olduğunu duyumsamaya gereksinmem olağanüstü boyutlardadır ve her zaman bunu yaşamışımdır. Okulda geçen uzun saatler - o dönemde mutlak bir devinimsizlik zorunluydu - benim için gerçek birer işkenceydi. Sadece zihnin, var ve etkin olduğunu düşünmek nasıl akla gelebilir ki? Çalışabilmesi için beynin oksijene gereksinmesi vardır ve oksijen beyne ancak devinimle taşınır.

Gene de bizim kültürümüzde egemen olan bir tabuya göre, bu iki özellik bir arada bulunamaz: Kaslarını kullanan, beynini kullanmaz, ya da tam tersi. Buradan da iki standard imge kaynaklanır: Eğik omuzlu, hantal, cılız, sigara dumanıyla sarmalanmış, zeki bakışlı bilim adamı (ya da şair) ve uzun boylu, dik duruşlu, atik, az konuşan ve boş bakışlı sporcu imgesi.

Bütün bunlarda bir karmaşa olduğunu düşünmüyor musun? Ve temelde insanoğlunun neşeli bütünlüğünü yadsıma konusunda inceden inceye sapıkça bir istek, arzu olduğunu sezmiyor musun? Bu biraz da şöyle demeye benzer: Sen buysan öteki olamazsın, bir tarafı seç, kendine bir rolcük edin ve mutlu yaşamak istiyorsan sıkı sıkı sarıl buna. Bölmek, seçmek, azaltmak: Bir eğitim tasarısının, bir gelişme tasarısının terimleri sence bunlar olabilir mi? İnanıyorum ki hayır.

* * *

Geçen hafta birlikte spor yaptığım arkadaşlarımla pizza yemeğe gittik. Birbirimizi uzun yıllardan beri tanıyoruz ve hepimiz savaş sanatlarına aynı tutkuyla bağlıyız, bu nedenle söz her zaman dönüp dolaşıp bu konuya, yani bedeni ruha bağlayan ilişkiye ve bu ilişkinin nasıl önemsenmeyişine geliyor. "Bunlar bir terazinin iki kefesi gibi" dedi yemekte arkadaşım Chiara.: "Birinin üzerinde bedenin unutuluşu var, ötekinin üzerinde de fitness'in narsistik biçimde yüceltilmesi. Bu iki durumun hangisi daha çok zarar verir?" Bu konuda değişik görüşler öne sürüldü: Ben ikincisinin daha zararlı olduğunu savundum. Unutuluştan her zaman sıyrılmak olasıdır, oysa girilmiş bir yolun koşullandırmasından çıkmak daha güçtür.

"Fitness" nedir? Ben bu terimi ancak, bedeni olası olduğunca uzun bir süre genç ve arzu edilir biçimde tutmaya yönelik, beslenme rejimleri, öğütler ve programlanmış fi-

ziksel etkinliklerin birlikteliği olarak açıklayabilirim. Söz konusu sağlığa yönelik kültür tarzı Amerika'dan gelmiş ve birkaç yıl içinde kadın dergilerimizin sayfaları ile spor salonlarımızın programlarını işgal etmiştir ve ortada büyük çapta para dönmeye başlamıştır. Bu şekilde bakınca fitness masum hatta yararlı bir şey olarak görülebilir.

Ne var ki gerçeğin hiç de böyle olmadığını görmek için biraz durup düşünmek gerekir. Fitness meraklıları arasında ilk bakışta dikkati çeken onların bu konudaki takıntıları oluyor. Bir program ya da bir model izleme konusunda son derece takıntılılar: Tüm çabalar, tüm enerjiler bizim sefil, mutsuz ve zavallı bedenimizi aslında asla var olmayan bir "mükemmel beden"e dönüştürebilmeye yönelik olarak harcanıyor. Baldırlar şöyle oluyor, sırtın bitimi böyle, karın dümdüz, kalçalar sert: İşte bu programı gereğince yerine getiremeyenler başarılı sayılmıyorlar.

İşte yanık kokusu burada, bedenlerin eşitlenmesinde çıkıyor; çünkü tüm bedenleri birbirine aynı kılma sevdası farklılığı siliyor ve farklı olmayı kabullenmediğin an son derece tehlikeli bir noktaya geliniyor. Farklılığı kabullenmemek demek, uygar toplumun, insanlığın temel kurallarını kabullenmemek anlamına geliyor. Baştan çıkartma ve gençlik takıntıları da tüm çabalara karşın yanık kokusu veriyor: Yılların akıp gidişine sevgi ile eşlik etmek dururken, bu geçişe karşı kürek çekiliyor, zamanın geçişinin bıraktığı her minik izi silebilmek için elden gelen yapılıyor.

* * *

Peki ya fitness'in önerdiği yaşam biçimi hangisidir? Bu bir kabuktan başka bir şey değildir: Cilalı, parlak, mis kokulu, esnek ve bütünüyle, dramatik olarak içi boş bir kabuk. İnsan kendinin derinliği için değil, kendinin görüntüsü, öz yetkinliğine duyduğu narsistik hayranlık için yaşar. Burada varılan iyi olma hali tümüyle dışa dönük ve yapaydır, hatta delice fedakârlıkların ve zorlamaların ürünü bir iyiliktir.

"İyilik" dedim ama belki de kötülük demeliydim, çünkü bedenin böylesi köleliği, büyük bir rahatsızlığın, kendi "derisi" içinde saygı ile yaşama becerisine sahip olamamanın belirtisidir, oysa bu bedeni olduğunca kabul ederek, onu farklılığı ile sevmeli ve azılı bir düşmanıymışçasına onunla savaşmamalıdır. Kendine özen gösterme insani bütünlüğümüzü gerçekleştirmede ve anlamada son derece önemli bir adımdır: Bedenimiz sayesinde ve onun yardımıyla yaşıyoruz ve bu nedenle ona bize emanet edilmiş değerli bir nesneymişçesine bakmamız gerekir. Beden, harika bir enstrümandır ve bunun yanısıra bilgedir de. Bizim kendimizi beğenmişliğimiz bunu bize unutturmuştur ve bu nedenle onu bir karoseri veya hayranlıkla tapınacak bir kabuk gibi görüyoruz oysa unutmamalıyız ki, bedenimiz ruhumuzun kendini açığa vurabildiği fiziksel bir mekândır.

23 Nisan

Sevgili Mathilda,

Yeni meyva ağaçlarımı dikeli bir ayı geçti ve sanırım artık derin bir soluk alabilirim: Ağaçların hepsi tuttu ve kar yağıp tomurcuklarını yakmadı. Bu günlerde minik çamımın da saksısını değiştirdim. Sana hiç ondan söz etmiş miydim? Ona bakmaya başlayalı iki yıl oluyor ve o artık benim için biraz da "Küçük Prens"in gülü gibi oldu. Onu sabahları ılık güneşin önüne koyuyorum, sonra sıcak saatlerde kızgın güneşten çekiyorum; eğer dışarıda kuvvetli bir rüzgâr eserse, koşup onu korunağa çekiyorum, üstüne böcek konarsa, düşman olup olmadığını kontrol ediyorum.

Boyu yirmi santim bile olmayan bir ağaççığa bunca özen neden diyeceksin. Çok basit bir nedeni var: Onun doğuşunu gördüm. Bir öğleden sonrasıydı, köpeğimle çayırda oynuyorduk; ona fırlatacak bir dal almak için yere eğildiğimde otların arasında gördüm onu: Henüz bir ağaç değildi, bir kenarcığından minik yeşil filizlerin başverdiği bir çamfıstığı idi. Özenle aldım onu ve elimin içinde incelerken onun yazgısının elmalı bir tarta girmek değil, bir ağaca dönüşmek olduğunu anladım. Otomobillerin ve biçerdöverlerin arasında, kırın bir noktasında ömrü pek kısa olabilirdi, bu nedenle ona yardımcı olmaya karar ver-

dim: Bir saksı alıp içini toprakla doldurdum ve yeşil tutamı tepeye gelecek şekilde fıstığımı toprağa yerleştirdim. Sonra birkaç ay boyunca varlığını unuttum; onu yeniden gördüğümde artık bir tohum değil, minik bir ağaççıktı ve fazla hızlı büyümüş bir çocuk gibi saksısına sığmaz olmuştu.

* * *

Aşk - kölelik ilişkimiz o gün başladı. Sonbaharda birlikte yeni evimize taşındığımızda onu eve yakın bir yere dikeceğim ve günün birinde o büyümüş, ben yaşlanmış olduğumda, benim onun çocukluğuna yaptığım gibi o da benim yaşlılığıma gölge yapacak; sonra ben çekip gittiğimde o hâlâ orada olacak ve dalları rüzgârla sallanırken geceleri sessiz ruhların dilinde söyleşeceğiz.

Ağaçlar, gerçekten olağanüstü birer armağandır, onlara yalnızca bakmayı ve görmeyi bilsek, arkadaşlarımıza gösterdiğimiz sevgi ve özeni onlara da gösterebilsek, bize pek çok şey öğreteceklerdir.

Birkaç hafta önce bir kafede yeni bir arkadaş edindim. Birbirimizi mahallede pek çok kez görmüştük. Sonra bir sabah bir fincan cappuccino kahvesi başında konuşmaya başladık ve aramızda derin bir yakınlık doğdu. Bu tür karşılaşmaların yarattığı esrara her zaman bayılırım. Bir anda bakışlar karşılaşır, onun ve bizim gözlerimiz arasında, esrarlı bir biçimde bir bağ kurulur ve sanki bu bağ her zaman olmuştur ve sonsuza dek sürecektir.

Anımsıyor musun, bize de böyle olmuştu? O sıcak - ve artık uzak- yaz gecesinde birbirimizi gördük ve "karşılıklı" tanıdık. Ayrılmadan az önce, teninin rengiyle dalga geçerek, bana şöyle dedin: "Bundan böyle senin gölgen olacağım!" Böyle de oldu ve bu toprakların üzerindeki yürüyüşümüz sürdüğü sürece de böyle olmaya devam edecek. Arkadaşlık karşılıklı bir armağan deneyimidir, gerçek dostlukta bir çıkar veya amaç ilişkisi yoktur. Arkadaşlık neşe ve çabanın, sadakat ve özenin, dinleme ve sessizliğin, uyumluluğun ve paylaşmanın temelleri üzerinde yükselir. Soylu ve bedava bir duygudur, çünkü sevgi doğuran ilişkiler fiyatın dilini bilmezler.

Son zamanlarda benim yaşamımda tuhaf bir şey oluyor: Henüz tanıdığım, pek az ve yüzeysel biçimde birlikte olduğum kişiler, dört bir yana benim arkadaşım olduklarını ilan ediyorlar ve bunlar benim özel yaşamımdaki tüm gizleri bildiklerini el âleme ilan ediyorlar. Nasıl bir çelişki! Benim arkadaşlarım - gerçek olanlar - böyle bir şeyi asla yapmazlar, çünkü onlar da benim gibi saygıya ve ağız sıkılığına önem verirler. Benim arkadaşlarımın tümü kudreti simgeleyen noktalardan uzak duran, bir arayış ve gelişme sürecinde olmayı seçen, yaşama bir gösteriden bambaşka anlamlar yükleyen kişilerdir. "Benim arkadaşım" olduğunu dört yönden esen rüzgâra haykıran biri asla benim arkadaşım olamayacak biridir, çünkü kudretini ve narsistik coşkusunu sergilemeye yönelik bir yaşam sürdürmektedir. Çünkü beni arkadaşlarıma - ve onları da bana - bağlayan seçimlerimizdeki yüreklilik, ahlaksal şaş-

mazlık, tutarlılık, sessizlik ve alçakgönüllülüktür. Bunlar beni "iyi tanıdığını" ilan eden kişilerde asla bulunmayan özelliklerdir.

* * *

-İnsanlık komedyasında her zaman hazır bulunmuş olan, dalkavuktan kolayca küçük düşürücüye dönüşebilen- bu tür insanların yüksek sesli haykırışları şöhretin ikincil etkilerinden başka bir şey değildir. Başarı, genellikle bir pusulanın manyetik alanlarını değişime uğratan bir mıknatıs görevi görür: Kuzey ansızın güney, güney de kuzey oluverir ve ana sorunun ne olduğunu tam olarak kestiremeyen kişilerin başı dönüverir. Bu baş dönmeleriyle anlamlı sözler söylemeleri zordur, bu nedenle arkadaşlığını - ya da düşmanlığını- yüksek sesle haykırmak zorunluluğu duyarlar, ilişkiler yaratılır ve yıkılır, oklar ve lanetler fırlatılır, sonra kendi seslerini dinlerler ve bu sesin gücü ve güzelliği ile mest olurlar, Esop'un kargası gibi gagasını açarak ve karşısına çıkan ilk tilkinin uydurma dalkavukluğu ile neyi var neyi yok yitirirler.

30 Nisan

Sevgili Mathilda,

Bu yıl buralarda olağanüstü erkenlikte ve güzellikte bir ilkbahar yaşadık: Şubatın henüz ilk günlerinde ağaçların dalları tomurcuklanmaya başladı ve çalılar birbiriyle cilveleşen kuşların ötüşleriyle şenlendi. Uzun yıllardan beri bu evde yaşıyorum ve artık çevreyi neşelendiren tüm canlıları tanıyorum. Odamın üstündeki çatı aralığında yaşayan ve gece gezmeleri ile beni uyutmayan peçelibaykuştan, çığlıklarını atmak için odamın karşısındaki meşenin dallarını yeğleyen baykuştan, pek fazla sayıda olmayan, ilk baharda çamların gövdesine tırmanıveren meraklı sincaplardan, mayısta kırın bitimindeki bir çalılığa taşınan ve büyülü notalarıyla benim akşamlarımı süsleyen bülbülden söz ediyorum.

Bu aylarda doğanın dile getirdiği sadece sevinçtir: Kırda yabani çiçekler tomurcukların ışıltısıyla parıldıyorlar, kediler kendi aralarında oynaşıyorlar, köpek güneşin ısıttığı toprakta tembel tembel yuvarlanıyor. Kocaman kertenkelelerin turkuvaz derisi çalıların arasında parlarken, dereden kurbağaların cılız ama pek sevimli olmayan vraklamaları yükseliyor.

* * *

Bundan böyle akşam yemeklerimi açıkta yiyor ve yedikten sonra otların üzerine uzanıyorum: Benim için hiçbir film, hiçbir gösteri, günbatımının saydam ışığının geceye yavaş yavaş geçişi kadar güzel ve heyecan verici olamaz. Kentte geçirdiğim uzun mu uzun yılları düşündükçe tek hissettiğim sağır bir ıstırap oluyor: Doğanın ortasında büyümüş birinin doğadan uzak yaşaması, kendi kendinin en derin ve neşeli yanından ayrı kalması anlamına gelir.

Doğal olarak kentteyken de doğayla bir olmak için elimden geleni yapıyor, tek pencere önümü hercai menekşeler ve çuha çiçekleriyle dolduruyordum; akşamları işten dönerken çiçeğe durmuş bir ıhlamurun ya da mor salkımın kokusunu duyabilmek için şu değil de bu yola sapardım; bir bahçe duvarının dibinde durur karabaşlı serçelerin ötüşüne, karatavukların çağrısına kulak verirdim; günbatarken apartmanın terasına çıkar pencere kırlangıçlarının antenlerin ve evlerin çatılarının arasından havayı ok gibi yararak ve çığlık çığlığa bağırarak uçuşlarını seyrederdim. Dikkat et pencere kırlangıçları bunlar, bildiğin kırlangıç değil: Bu ikisinin arasındaki ayrımı kuşbilimi hakkında hiçbir şey bilmeyen ya da pek az bilen arkadaşlarıma ne çok anlatmak zorunda kalmışımdır!

Anımsıyor musun bir kez Sisto Köprüsü üzerinde durmuş ve onları seyretmiştik seninle: "Afrika'ya döndüğüm zaman" demiştin, "bunlar benden sana gelen ulaklar olacaklar: Çatının üzerinden bir kırlangıç ya da pencere kır-

langıcı uçtuğu zaman, onun bir ay önce benim çatımın üzerinden uçtuğunu, onu havadayken benim senden önce gördüğümü düşüneceksin."

Söz, doğa tutkuma geldiğinde beni en çok büyüleyen olay, kuşların göçüdür. Bu konuda pek çok kitap okudum, gene de bu olgu bende hayranlık ve esrar duyguları uyandırıyor. Sözgelimi, çavuşkuşları tam 22 Mart'ta burada olurlar; oysa kırlangıçlar hâlâ buralara gelmeyi sürdürdükleri dönemde nisanın ilk günlerini bulurlardı. Ne var ki şu aşağıdaki büyük ahır birkaç yıl önce kapanalı beri kırlangıçlar görünmez oldular. Tüm İtalya'da ve ürünü artırıcı tarımın, gübre ve böcek ilaçlarının aşırı kullanımının söz konusu olduğu öteki Avrupa ülkelerinde kırlangıçların sayısında öylesine gözle görülür bir azalma oldu ki, en önemli çevre örgütleri son derece geniş bir uyarı ve koruma kampanyası başlattılar. Örgütün bildirdiğine göre artık kırlangıçların beslenebileceği böcekler, yuva yapacakları saçaklar kalmadığı gibi bu yuvayı oluşturacak çamuru bile bulamaz oldular.

* * *

Umursamaz insanlar şöyle diyorlar: "Kırlangıçlar gelmez olmuşsa, ne olmuş ki? Zaten dünya var olduğundan beri değişik türler sürekli yok oluyor!" Ya da şunları söylüyorlar: "Kırlangıçlardan çok daha önemli sorunlarımız var uğraşmamız gereken!" Gerçekte kırlangıç sorunu bir

buzdağının tepe noktasından başka bir şey değil: Altta, "yeryüzü dengesinin çılgınca ve mantıksızca sömürülmesi" gibi son derece yaygın ve tehditkâr bir gerçeklik bulunuyor. Ve doğal olarak burada kırlangıçlardan çok daha büyük sorunlar devreye giriyor; ekonomi ve politika, varlıklı ülkelerin kaynaklarını kibirli ve savurgan bir tavırla kullanmalarına karşın yoksul ülkelerin giderek daha umutsuz bir sefilliğe sürüklenmesi de burada gündeme geliyor.

Sanıyorum ki bu anda özellikle belirli değerlere inanan insanların yaşam tarzı seçimlerini acil olarak gözden geçirmeleri gerekiyor. Her geçen gün, en basitinden bile olsa tüm davranışlarımızla toprağın değerlerini yitirmesine de yol açabiliriz, tam tersine bir süreç de başlatabiliriz. Yaratılmış olan bu yeryüzü bize, biz de bu yaratılmış değerlere emanet edildik, bizler uzun bir süre inanılmak istenildiği gibi onun efendisi değiliz, onun konuğuyuz ve bir konuk olarak birlikte yaşama kurallarına, koruma ve sevgi yasalarına saygı göstermeliyiz. Ve sevginin en özgün özelliği ayırım yapmaması, bölmemesi, ve bize değerlerini sunarken aşama sırası gözetmemesidir.

Düşünür Gregory Bateson şöyle yazmıştır "bir yıldızı incitmeden bir çiçeğe dokunamazsın." Yaşamın yanında mı yoksa yaşama karşı mı durma konusunda karar vermek; insani bencilliğin delice yıkıcılığını mı, yoksa Ermiş Francesco'nun yazdığı gibi "Sora nostra matre terra la quale ne sustenta et governa" (Bizi besleyen ve destekleyen toprak anamız, toprak kardeşimizdir.Ç.n.) tavrını mı be-

nimsemek konusunda karar vermek hiç böylesine önemli olmamıştı.

7 Mayıs

Sevgili Mathilda,

Geçen pazar arkadaşlarımla kırlarda bir gezinti yapmaya gittim. Niyetimiz at kiralanan bir yere varmak ve oralardaki ormanlarda gezinti yapmaktı. Ne yazık ki önceden kayıt yaptırmayı akıl edemediğimizden çiftliğe vardığımızda hayvanların tümü çıkmıştı.

Aslında atlara fazla alışkanlığım yoktur, hatta onlardan korkarım bile; ata göre, eşeği her zaman yeğlemişimdir, çünkü onları kendi tarzıma daha yakın bulmuşumdur. Eşek uysal ve sessizdir, güzelliği başını döndürmemiştir, gözleri hüzünlü, yüzü tatlıdır, ıstıraplı ve kadim duygular nedeniyle bana pek sevimli gelir. Ayrıca, artık onun o sessiz çalışmasına gerek kalmadığından soyu tükenme tehlikesi altındadır, traktörler ve otomobiller uzun süredir onun görevlerini üstlenmiştir. Ne var ki beni ziyarete gelen pek çok kişi, çevrelerine şöyle şaşkın gözlerle bakıp aynı soruyu sormadan edemez: "Nasıl oluyor da bir at edinmiyorsun? Bir at sahibi olmaman gerçekten yazık." Ben de onlara son derece sakin yanıt veriyorum: "Bir eşek de aynı şekilde iyi olurdu değil mi?" Nedense benim bu önerim her zaman müthiş gülüşmelere yol açar. "Sen de bir Sanço Pança mı olmak istiyorsun? Bir karakaçanın sırtın-

da tıngır mıngır gitmen pek komik olurdu doğrusu." "Eşek yavaştır, inatçıdır, dörtnala gidemez. Sen attan korkuyorum desene şuna."

* * *

Özellikle de bu çıkışları susturmak, at binmeyi öğrenmek için bu geziye katılmaya karar vermiştim. Ana amacımız suya düşünce, kendi bacaklarımızın üstünde bir gezinti yapmayı düşündük. Hava ılıktı, mis gibi kokuyordu, onlarca kelebek ve eşekarısı ormanın kıyısında çiçeğe duran katırtırnakları arasında uçuşuyorlardı. Bir pınarın yakınındaki korulukta öğle yemeğimizi yedik, arkadaşlar arasında dingin bir mutluluk vardı, yemekten sonra otlara uzandık; gözlerimi yumduğumda derenin, taze yapraklar arasında dolaşan esintinin sesini işitiyordum; çevremi sarmalayan toprağın, yaşama açılan nemli ve güçlü kokusuydu. Gözlerimi yumdum ve rüyamda büyükbabamı gördüm: Rüyamda bu dere bir ırmağa, geniş ve suları duru bir ırmağa dönüştü, büyükbabam genç bir delikanlıydı ve balık yakalamak için sulara dalıyordu. Gianni dedem kalabalık bir çiftçi ailesinin son çocuğuydu. Aniene ırmağının kıyılarındaki bir dağ kasabasında doğmuş, büyümüştü. Sık sık nehirden söz ederdi ve yüzeysel su deyince bir tek yağmurun su birikintilerini bilen benim için bu anlatıların olağanüstü bir yanı vardı.

Bu dönemde, insanın geleceğine pek umutla bakamayacağı haberleri her yanı sardığından, dedemin bana ar-

mağan bıraktığı imgeler sık sık aklıma düşer. 1800'lü yıllara ait, köylük ve yoksul bir İtalya'nın imgeleridir bunlar: Açlığın her şeyi bastırdığı bu manzarada yok edilemeyen sadece iki değer vardır: Bunlar onur ve saygıdır. Çocuklarının karşısında her zaman acıkmadığını söyleyen bir anne, boş tabakların önünde bile şükran duası için toplanmış bir aile, panayırlarda bolluk ülkesinin yağ sürülmüş simgesel ağacına herkesten daha çevik olduğu için tırmanabilen dedemin bir taze peynir ya da salam koparması, balık dolu dereler ve büyük bir başarı olarak ormanlardan yakalanan tavşanlar ve sülünler.

Şimdilerde Roma'dan trenle ya da otomobille çıkarken Aniene'yi sık sık görüyorum. Artık o bir ırmak değil, bir kanalizasyon akıntısı gibi: Sarı renkli ve pis kokan sular, buzdolaplarının ve çamaşır makinelerinin kırık parçaları; plastik şişeler, ağaçların dallarına takılmış yapma çiçekler gibi binbir renkli naylon torbalar. Modernliğin efsanesi - ya da tabusu? - geçmiş zamanlarda bazı şeylerin şimdiden daha iyi gittiğini dile getirmemizi engelliyor. "Ama nasıl olur? O zamanlar antibiotikler yoktu! Açlık vardı!" diye haykırıyor ilerleme savunucuları, ve bunlar doğru, çok doğru. Ne var ki şu da doğru ki - açlık, ölümcüllük, güçsüz olanların sömürülmesi- hâlâ varolan bir durum ve evet şimdi antibiotikler var ama antibiotiklerin de çare bulamadığı yepyeni ve dehşet verici hastalıklar da var.

* * *

Dedemin bana bıraktığı anılar dünyasında, bu yüzyılın bütünüyle sildiği bir şey daha var. Ve bu "Tanrı korkusu", insanın kırılgan ve sınırlı olma duygusu ve bu kırılganlığın ve sınırlılığın nasıl olup da esrarengiz bir biçimde daha büyük bir tasarının içinde yer alıyor oldukları sorusu.

Bir süredir buralarda bana sık sık şu soruyu yönlendiren insanlarla karşılaşıyorum: "Düşünebiliyor musun ne felaket?! Yakında iki bin yılının yılbaşını yaşayacağız!" O gün beni korkutmuyor, hatta onu bir tür meraklı bir neşeyle bekliyorum. 1900'lerin, bu büyük ve korkunç "her şeye gücü yeten" çılgınlığını da beraberinde sürükleyerek çekip gitmesini dört gözle bekliyorum. İnsanın, ekin sanatını ve hasat dönemini, doğan ve yaşayan şeylere, ölen şeylere sevgi duymayı tanıyan alçakgönüllü bir bahçıvan olmaya geri dönmesini dört gözle bekliyorum. Beklediğim, yeni bir toprak üzerinde ve yeni bir gökyüzü altında yürüyebilecek insanoğlu.

14 Mayıs

Sevgili Mathilda,

Günlerimiz artık iyice uzadı, ışık akşam yemeği saatine dek kırları aydınlatıyor. Bu dönemde sabah yürüyüşlerimin yanısıra bir de akşamları gezinti yapmayı alışkanlık edindim. Bilgisayarımı kapatıyorum, spor ayakkabılarımı giyiyorum ve çıkıyorum, köpeğime bir ıslık çalıyorum ve birlikte koşmaya başlıyoruz. Sabahları düşüncelerimi toparlamak için yavaş yavaş yürüyorum; oysa günbatarken zihnimi özgür kılmak, ruhumu akşamın sükûnetine hazırlamak için koşuyorum.

Seçtiğim belirli bir yol yok, bağların arasındaki başı sonu olmayan toprakların üzerinde inişler yokuşlar var, ama gene de sıkıntı veya zorlanma duymuyorum. Çevremde öylesine müthiş bir sevinç ve güzellik patlaması var ki! Büyük kiraz ağaçları artık çiçeklendiler, kırların yeşili binbir sütleğenle, menekşeyle, siklamenle süslendi; kuşlar, işleri başlarından aşkın bir edayla yavrularını beslemek için yuvalarına gidip geliyorlar; arılar, eşekarıları, ağaçyiyen böcekleri günbatana dek katırtırnaklarının arasında vızıldıyorlar. Köpek, beni bırakıp ileriye koşuyor, bir an gözden yitiyor, sonra bir bakıyorum arkamda kalmış havadan esrarengiz mesajlar yakalayabilmek için bir

şeyleri kokluyor, arıyor, kazıyor. Eve döndüğümde, güneş görünmez oluyor ama ışıltısı hâlâ sürüyor; selviler, çamlar, meşeler sadece birer karaltıya dönüşüyor, gökyüzü değişimin tüm renklerini sergiliyor; ufukta altın rengi bir şerit, sonra saydam bir mavi, derken daha yoğun bir mavi, açık mavi, derken gecenin laciverdi ve birer birer yanan yıldızlar ve sonunda henüz solgun ama her şeyin üzerinde parlayan bir ay görünüyor.

* * *

Bu gösteri her ne kadar her gün yinelense de seyretmekten ve minnet dolu bir şaşkınlık duymaktan bıkmıyorum. Alacakaranlığın ilk ışıklarına doğru koşmak, benim meditasyonum oldu. Pek çok arkadaşım merak içinde "Meditasyon nedir, nasıl yapılır?" diye sordu birkaç kez. Yanıtlarım ise genellikle onları düş kırıklığına uğrattı. Belki de bir ruh halinin basit ve gözle görünür basitliğini değil, karmaşık ayinleri ya da formüllerini bekliyorlardı.

Böylesine karmaşık ve karşıtlıklarla dolu olan dönemimizde insanlar özlerinin en derin ve gerçek yanına yaklaşma konusunda büyük bir gereksinme duyuyorlar, ama genellikle yönlenme konusunda yetenek yoksunluğu, seçilecek yola karar vermede güçlük çekiliyor. İnsanları ve hocaları ya da böyle geçinenleri, dünyalı ve uzaylı mutluluk uzmanlarını, şifacılıktan, bedendışı yolculuklara dek pek çok olası ve hayal edilebilir güçleri edineceklerini sandıkları kursları zengin ediyorlar. Bütün bunlarda inanılmaz

bir biçimde çocuksu bir yan yok mu sence de?

İçsel yol artık bir yürüyüş, gün be gün, zihin aydınlığıyla ve olgun bir yaşın yüreğiyle yaşanacak bir şey değil, kendine "hoca" diyen birilerince, para karşılığı üzerimize dökülebilecek büyülü bir toza dönüştü. Bütün bunlar benim meditasyon düşüncemden ne denli uzaklar! Kahve yaparken, bulaşık yıkarken, süpermarkette alışveriş yaparken, veya benim her akşam yaptığım gibi koşarken meditasyon yapılabilir.

Meditasyon aynı anda hem çok basit, hem de çok güçtür. Onlarca değişik formül ve yöntem kullanılabilir ama gene de hiçbir yere varılamayabilir, öte yandan hiçbir yöntemin peşine düşmeden dolu dolu yaşanabilir de. Meditasyon, her şeyden önce bir "şimdiki zaman" durumudur, yoksa inandırılmaya çalışıldığı gibi bir soyutlanma değildir. Meditasyon yapmak, kendiyle, yaşamla ve bizi bağlayan esrara katılan çevremizdekilerle birlikte olmak demektir.. Aslında çok zaman böyle olduğumuzu sanırız ama değilizdir, başkalarının ortasında, özel giysisine bürünmüş bir dalgıç gibi kendi duyumsal yalnızlığımıza kapanırız.

Gerçeklik *üzerine* düşüncelere tutsak olarak yaşıyoruz, gerçeklik *içinde* değil. - İşitme, dokunma, görme- gibi tüm duyularımız sözcüğün tam anlamıyla düşüncelerin dönmedolabında baygın düşmüş durumdadır.

* * *

Hiç ara vermeksizin olması gerekeni ve olmaması ge-

rekeni, olanı ve olacağı düşünüp duruyoruz. Kafamızın içinde sürekli bir anılar, varsayımlar, yargılar ve umutlar izdihamı yaşanmaktadır ve bunlar bizim an'ı yaşamamızı engellemektedir. Oysa yaşamın zamanı - gerçek olan tek zaman - şimdidir, bu andır. Kendini meditasyona adamak demek her şeyden önce yeniden görmeyi, yeniden dinlemeyi öğrenmek anlamına gelir. Ancak bu yeniden eğitim yürüyüşüne başladığımız zaman şimdiye dek ne denli az gördüğümüzü, ne denli az işittiğimizi anlayacağız.

Böylece yavaş yavaş yaşantımız giderek zenginleşecek. Mucizeler veya duyular ötesi yolculuklar bakımından değil, verilmiş ve edinilmiş özenler bakımından zengin olacağız. Artık söz konusu, sıkıntı ve kaygı değil, tek gerçekliğin sevgi olduğu bir evrende etken olan yaratıklar olduğumuz duygusu olacak.

21 Mayıs

Sevgili Mathilda,

Dün akşam canım ne okumak, ne de televizyon izlemek istedi, ben de elime fotoğraf dolu koca karton kutumu aldım ve gelecekte bunları düzene sokacağımı varsayarak, içinden bir bir çektim resimleri. Benim için fotoğrafları düzenlemek, sigara tiryakilerinin son sigaraları gibi bir şeydir: Bu işi üstlenmek üzere kendi kendime hep söz veririm ama bu sözümü hiç tutamam. Hatta geçen yıllar boyunca birkaç kez fotoğraf albümleri de satın aldım ama öylece bir kenarda beklemeyi sürdürüyorlar. Arada bir bunları elime alıp, kendime şöyle diyorum: "Ağır bir soğukalgınlığı gerekiyor, belki uzun zaman yatağa düşersem, bunları düzene sokmaya zamanım olur."

Elbette bunlar sadece bahane, gerçekte yaşamıma ait görüntüleri herhangi bir mantıksal ilke doğrultusunda sisteme sokmaya hiç istekli değilim. Elimi kutuya daldırmak ve içinden ne çıkacağını bilmemek çok hoş! Kaldı ki, belleğimiz de aynen böyle işlemez mi? Ansızın, hiç de kesin bir nedeni yokken, anılar arasından bir parça, bir yüz, artık anımsamadığımız bir günün ayrıntıları çıkıvermez mi?

"Sanatsal" fotoğrafa hiçbir zaman aşırı bir düşkünlüğüm olmadı. Elimdeki resimlerin çok büyük bir bölümü ucuz makinelerle ve özel bir yöntem uygulanmaksızın çekilmiştir. Fotoğraflarımın yüzde otuzu doğumlara, vaftizlere, doğum günlerine ve spor karşılaşmaları anılarına aittir, geri kalan yüzde yetmiş resim ise tekdüze biçimde benim dağ. gezintilerimi yansıtmaktadır. Komik bir durumdeğil mi? Sanki anımsamak istediğim tek deneyimim, bir doruk noktasına tırmanmak için aştığım yol gibi; değil mi?

* * *

Tırmanmalar, inmeler, yavaş yürüyüşler: geçtiğimiz günlerde Portekiz ve İspanya'da Meryem Ana'ya adanmış en önemli tapınakları dolaşmak için yaptığım haç gezintisinin son aşaması olan Lourdes'daki büyük yeraltı kilisesinde bunu düşündüm. Çevremde her ulustan insanlar vardı, mekân çıplak ve yalın idi, heykeller, altınlar yoktu, başımızın üstünde cicili bicili şeyler asılı değildi, tek süs dışarıda kilisenin çatısında büyüyen çimenlerdi.

Daha önceki günlerde Sevil ve Santiago de Compostela Katedralleri'ni ziyaret etmiştik. Orada her şey bambaşkaydı, kabartmalar ve süslemeler öylesine fazlaydı ki sonunda içimi boğuntu, başımı dönme sarmıştı. Belki de bu nedenle Lourdes Kilisesi'nde başkalarıyla beraber uluslararası ayinin başlamasını beklerken, bir tür hafiflik duymaya başladım. Koro, Veni Creator Spiritus ilahisini oku-

maya başlayınca sanki yerden yükseldiğim duygusuna kapıldım, ortamda hepimizin ayaklarını yerden kesen bir sevinç akımı vardı, sanki hoş bir girdap hepimizi biraz yukarıya çekmişti.

Sadece bir kez daha böyle kutsal bir mekânda, aydınlık ve güçlü bir -tırmanma- duygusu yaşamıştım. Bu, İsrail'de Tiberiade Gölü kıyısında bulunan ekmeklerin ve balıkların çoğalması kilisesinde olmuştu. Aylardan marttı, içeride hiç kimse yoktu, buraya varabilmek için uzun bir yol yürümüştüm. Kapı açıktı ve içeride yere oturmuş olan bir genç kız yer taşlarını restore ediyordu. Bir süre saygıyla dua ettim. Bir süre sonra kilisenin sessizliği, sert bir rüzgâr esintisiyle kilisenin içine savrulan onlarca serçenin neşeli ve yüksek sesli cıvıltısıyla doldu: Birbirlerini izleyerek sunak masası ile sıralar arasında uçuşuyorlardı, okulda koşuşan çocuklar gibi mutlu ve gürültücüydüler. Hâlâ şimdi, anılarım arasında bir dinginlik vahası arasam, düşüncelerimde oraya, Tabgha Kilisesi'ne geri dönerim.

* * *

Son yıllarda kutsallık ve tanrıyla birlik duygusu, pek istenmeyen bir konuk gibi çekilip gitti aramızdan. Yaşamlarımızın büyük bölümü yatay bir süreç boyunca akıyor. Çocuklar ve gençlere bile, düz bir çizgi üzerinde yürümeleri ve bakışlarını, üzerimizde yer alan dinsel sırlara doğru kaldırmamaları öğretiliyor. Gündelik yaşam bizlere öy-

lesine çok zorunluluk yaratıyor ki, onun somutluğuna yabancı olan her şey, bize bir lüks, bir ütopya ya da zaman yitimi gibi görünmeye başlıyor. Tasarılarımız, düşüncelerimiz var ve bunları gerçekleştiremeyeceğimizden korkuyoruz: Bir hedefe varır varmaz, bir arzumuz yerine gelir gelmez kendimize hemen yeni bir tanesini yaratıyoruz.

Oysa ufkumuzun sınırlı olmadığının ayırdına varmak hiç de zor değil: Gerçek güçlük, tanıdığımızın ötesinde bir başkasının da bulunduğunu seçebilmeye cesaret etmekte, kutsallığın ve dinsel gizlerin günlerimizi canlandırabileceği kadar minik bir pencere açabilmekte yatıyor. Ruhu harekete geçiren, onu yükselten, sürekli olarak gözlerimize sunulmaktadır, ne var ki biz onu algılama yetimizi yitirdik. Bu biraz da pek çok mektup almamıza ve bunları ertesi günlerde bile okumadan bir kenara fırlatmamıza benziyor. Şimdi yürümemi sürdürmeliyim, ileri gitmeliyim!

Ama yaşam hangisi? Nerede? Bizim yürüyüşümüz mü yoksa yol boyunca güzelliğini bize sunduğu gül mü? Varış çizgisi mi yoksa yolda bize gülümseyerek el sallayan ama bizim ona hiç gülümsemediğimiz çocuk mu?

28 Mayıs

Sevgili Mathilda,

Sonunda yağmurlar başladı, uzun, sağanak, sonbahardaki gibi sisle inen yağmurlar. Ocak sonunda ağaçların hepsi çiçeğe durmuşken, şubatta öğle yemeklerimizi bahçede yerken, nisan başlarında ansızın don indi ve tomurcuklanmaya başlayan her şeyi dondurdu. Dün bir kahve içmek için komşuma gitmiştim: Onun mor salkım tomurcukları da kararmış ve büzüşmüştü. "Dört yıldan beri çiçeklerini tam olarak açmayı başaramıyor" dedi üzüntüyle, "havalar delirdi." Sadece havalar mı? diye düşündüm içimden ve konuyu değiştirdim. Ölü bitkileri seyretmek zaten yeterince hüzün vericiydi.

"Fazla erken doğmuş olmama kızıyorum" derdi büyükannem. "Ama öte yandan" diye eklerdi sonra da "biraz da seviniyorum: Bütün belirtilerden sezinlediğime göre, gelecek beni ne heveslendiriyor, ne de neşelendiriyor, sadece korkutuyor." Onun kuşağının pek çok kadını gibi hayallerini gerçekleştirme fırsatı bulamamıştı - eğitim görmek, çalışmak isterdi - ve bu da bir biçimde zekâsını, yapma ve öğrenme yeteneğini boşa harcadığı duygusunu verirdi ona. "Bilmem ihtiyarlığımdan mı, kafamın karışıklığından mı" deyip dururdu ömrünün son yıllarında, "ama dün-

ya gerçekten çıldırıyor gibi geliyor bana."

Dün, bunları düşünerek dolaptaki birtakım kâğıtların yerini değiştirirken, elime eskiden bisküvi kutusu olmuş olması gereken yeşilimsi bir teneke kutu geçti: Büyükannem, anılarını bu kutuda biriktirirdi. Bir dolap ve iki eski hırkayla birlikte bana ondan bir tek bu kutu kaldı. Ölümünden aylar sonra, sanki içinde saatli bir bomba varmışçasına korkuyla açtım kapağını. Açmaya cesaret edemeyerek, - acaba içinde ne vardır? diye soruyordum kendi kendime.

Sonra, sana yazmakta olduğum bugünkü gibi yağmurlu bir ilkbahar gününde tüm gücümü toplayıp, kapağını araladım. İçinde genellikle yaşlı kişilere özgün olan o müthiş titizlikle yerleştirilmiş, birkaç parça kişisel eşya vardı: Değişik boy ve biçimde anahtarlar, bir iki lastik, bir iki renkli kurdele, Ernesto Balducci'nin "Badem Ağacı ve Ateş", ellili yıllara ait, dinsel ilahiler kitapçığı, benim ve onun birlikte çekilmiş bir fotoğrafımız, bir mezamirler kitapçığı, saydam bir tarakcık, Saint-Exupery'nin Küçük Prens'i, arka yüzünde başrahip Perreyve'nin bir duası ile Lourdes mağarası fotoğrafı, iki eski kurşunkalem, bir kurdeleyle bağlanmış kuru çiçekler ve yıllar boyunca ona yazmış olduğum tüm mektuplar.

Kutudan çıkanları bu biçimde sıralayınca, onun dine tutkuyla bağlı bir insan olduğunu düşünebilirsin. Gerçekte bunun tam tersiydi, dinine bağlılığını kanıtlayabilecek her şeyi "odasının dört duvarının arasında" gizlerdi. Onun

açıktan açığa düşüncelerini ilan ettiğini, kimseye bir zorlamada bulunduğunu asla görmedim. Sağ elin ne yaptığını sol elin asla bilmemesi gerektiği inancına alabildiğine sadık kaldı. Gündelik yaşantısında başkalarına tek sunduğu, yargılama tuzağına asla düşmeden dinleme ve kabul etme yeteneği ve buna bağlı olarak neşeli bir canlılıktı.

Kutunun kapağını örttüğümde bu mirasın ağırlığını duyumsadım ansızın. O'nun içsel yaşamanın gücünü ve sevincini oluşturmaya yardım eden her şey, orada o minicik yerdeydi işte. Hastalığının başlangıcında en değerli nesnelerini oraya yerleştirmiş ve üzerine yapıştırdığı etikete de benim adımı yazmıştı. Hazinesinin, ölümünden sonra yiteceğinden, yok olacağından korkuyordu.

O zamandan beri bu kutu olayı sık sık düşer aklıma, bana anneannemden kalan yeşil kutu ve benim arkamdan geleceklere bırakacağım kutu. Bu yeryüzünden geçişimizden sonra her birimiz arkamızda ne bırakacağız? Çocuklarımız, torunlarımız, yaşamımız boyunca yaklaşabildiğimiz insanlar için ne oluşturmayı bilebileceğiz? "Kızım üç yaşını doldurduğunda" demişti bir arkadaşım geçenlerde, "onun adına bir sigorta yaptırdım. Gelecekte sorun yaşamasını istemiyorum."

* * *

Nasıl kutular hazırlasak? Hukuksal anlaşmalar, sigorta poliçeleri, malvarlıkları ve hatta atom bombasına karşı

sığınakları gösteren listelerle dolu bir kutu mu? Yoksa bilinçlilik kutuları mı? Huzurlu uykular veren kutular mı yoksa vicdanı uyandırarak onları uykusuz kılan kutular mı? Ya da içine sürpriz konması unutulmuş Paskalya yumurtaları gibi bomboş kutular mı? Geleceğe ait öylesine büyük ve takıntılı bir düşüncemiz var ki, günün birinde bizim geleceğimizin de geçmişe döneceğini unutuyoruz.

Eğer, yaşarken sevgi ve bilinç ektiysek, arkamızda da sevgi ve bilinç büyüyecektir. Eğer mülkler ve kâğıtlar bıraktıysak, arkamızda büyüyenler avukatların çalışması olacaktır. Ama eğer hiçbir şey ekmediysek, arkamızdan boşluk ve yıkım çok hızlı boy atacaktır.

4 Haziran

Sevgili Mathilda,

Birkaç hafta önce Vicenza'ya bağlı bir kasabadan bir mektup aldım: Nazik bir hanımefendi Amalia Cipolloni'nin yardımını istiyordu. (Bayan Amalia Kocasoğan) Onu anımsıyor musun acaba? Belki de çocukların senden daha iyi anımsarlar: Bayan Cipolloni benim gençler için yazdığım "Büyülü Çember" adlı kitabımın gözüpek kahramanıydı. Kimdi bu kahraman ve böyle yardıma çağrılmak için neler yapmıştı diyeceksin şimdi?

Kısaca Çip teyze denen Bayan Amanda Cipolloni, televizyondan nefret eden, hayvanları, çiçekleri, ağaçları ve tüm güzel şeyleri seven yaşlı bir hanımdır ne var ki gücü elinde bulunduranlar düzenbazlık ile sürekli ve sistemli olarak bu güzellikleri yok etmek için çaba harcamaktadırlar. Vıcık Vıcık Domuz Şişkotop Hazretlerinin reisliğinde çalışanlar para düşkünü düşüncesiz insanlar ve para için her şeyi göze alacak tipler. Bayan Kocasoğan da her şeyi göze alan bir tip, ama tam karşıt değerler için savaşım veriyor: Çip teyze tüm yaratıklara saygı duyulması, zayıfların korunması, düşüncenin özgür olması ve bizlere emanet edilmiş olan güzel şeylerin esirgenmesi ve bakılması

için elinden geleni yapıyor.

* * *

Doğal olarak benim masalımın sonunda kazanan o oluyor ama ne yazık ki gerçek yaşamda olaylar çoğunlukla tam tersi biçimde sonuçlanıyor. Erk, inceden inceye zehirleyen, son derece sessizce ama acımasızca yayılan bir gaz gibidir; öyle ki en iyi niyetlerle donanmış insanlar bile, bir kez bu gazı soludu mu yavaş yavaş değişim gösterirler: Bir anda onları ilgilendiren artık toplumun iyiliği için olmaktan çıkar, kişisel ya da en fazlasıyla ait olunan grubun çıkarı için çaba göstermeye başlarlar. Ve de çıkar listesinin başında, elbette para gelir: Mümkün olduğunca kısa sürede, mümkün olduğunca çok para kapmaya bakmak gerekir.

Kötümserliğim yüzünden abartıyor muyum? Böyle olduğunu düşünmek isterdim, ama ne yazık ki şöyle bir başını kaldırıp çevrene baktığın zaman, söylediklerimin abartı olmadığını görebiliyorsun. Hangi yöreden geçersen geç, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya konan tüm yapılar ve çevre düzenlemeleri, yararsız çirkinlikleriyle insanın üstüne üstüne geliyor. Kendi ülkesini yermeye bayılan ve sürekli daha uygar yasalarla yönetilen başka ülkelere yerleşmek tehditleri savuran insanlar grubuna ait değilimdir.

İtalya'da doğmuş olduğum ve burada yaşadığım için mutluyum. Başka ufukların hayalini kurmuyorum ama

kendi topraklarımızın geleceği için değişik bir ufkun hayallerini kuruyorum; çünkü bu topraklar, güzelliği ve bütünlüğü ile dünyada olağanüstü bir eşsizliğe sahiptir, ne var ki, yasalarının ve bürokrasisinin geri kalmışlığı ve kendi halkının da kayıtsızca duruma boyun eğmesi nedeniyle sürekli hor görülür. Öte yandan, nasıl olur da onların haksız olduklarını söyleyebiliriz ki? Fazlasıyla uzun bir süre boyunca, bir demokrasinin bilinçli, saygıdeğer ve etken üyeleri olarak görülmeyip, sadece birer kul olarak görüldük ve küçümsendik. Kimi zaman dev bir kâğıt mendilin üzerinde yaşadığımız izlenimine kapılıyorum: Onu kullanırım, kirletirim, atarım. Ya sonra? Benden sonrası tufan!

Neyse ki, bazı şeyler değişmeye başladı: Giderek daha fazla sayıda insan daha nitelikli bir yaşam ve çevre için savaşım verme ve bunun ikincil bir lüks değil, bizden sonraki kuşaklara da bırakılacak olan bir zenginlik ve uygar yaşam hakkı olduğu bilincini kazanıyor. Artık giderek daha fazla sayıda insan, bizleri yönetenlere eylemlerinin gerekçelerini soruyorlar.

* * *

Sana sözünü ettiğim de bunların bir kanıtı olarak hiç de boyun eğmeye niyeti olmayan, acı ve hoşnutsuzluk dolu bir mektuptu. Yazan genç ve sorumluluğunu bilen bir anneydi ve çocuklarına daha nitelikli bir gelecek sağlayabilmek için, kent dışında yaşamaya karar vermişti. Birkaç

ay öncesine dek her şey yolunda gitti, çocuklar neşeli ve ışıltılı biçimde büyüyorlardı, ne var ki korkunç bir haber bütün huzurlarını kaçırdı: Artık ellerinden gelen sadece ağlamak.

Ne mi oldu? Yoğun trafiğe sahne olacak bir yolun yapımı için bahçeleri kamulaştırıldı. Şimdi ağaçlar kesilecek, asfalt makineleri gelecek bundan sonra da kurşun ve benzin kokusu ve tırların "sevimli" geliş gidişleri başlayacak.

İtalya'da bu tür durumların sayısı nedir? Belediye yönetimlerinin çalışmalarını kim kontrol eder? Arazilerin ve üzerinde yaşayan insanların sağlığının gözetilmesi hâlâ böylesine kırılgan ve yasaların değişken yorumlarına, keyfine bağlı bir kavram mıdır? Bu ülkede yaşamak, insanlara neden az da olsa erki eline geçirince bunu birkaç bireyi kayırarak, topluluğun zararına kullanma duygusu aşılıyor acaba? Neden "sömürme" sözcüğünün yerine "hizmet" sözcüğünü oturtamıyoruz bir türlü?

Bütün bu ahlaksızlıklara karşı yapacak tek bir şey kalıyor: Alabildiğince çok Amalia Kocasoğan'lara dönüşmek. Çünkü gelecek ne yarın, ne de bir yıl sonradır, gelecek bugündür. Gelecek uygar vicdanımızın ve insanlık bilincimizin her günkü eylemlerindeki seçimdir.

11 Haziran

Sevgili Mathilda,

Bugün sana birlikte pek çok saat geçirmiş olduğumuz Roma'daki evimden yazıyorum. Görmesem bile biliyorum ki, karşımdaki yapının arkasında güneş var, ve rüzgârın da estiğini biliyorum çünkü antenlerin metalik sallanma seslerini işitiyorum. Avlu sessiz: On, on beş yıl önce öğleden sonraları bağırış çığırışlarıyla avluyu dolduran çocuklar artık büyüdüler ve burada oturmuyorlar. Güvercinlerin sesini ve arada bir de yaşlı insanların neredeyse sonuna dek açtıkları televizyonlarının sesini işitiyorum.

Apartmana Avrupa Topluluğu dışından gelen pek çok aile yerleşmiş, merdiven sahanlığında beni başka ülkelere alıp götüren kokular ve müzikler duyuyorum. Sen de Virginia'ya gebeyken uzun aylar boyunca burada yaşadın, bu nedenle bugün sana yazarken, seni kendime daha da yakın hissediyorum.

Bebeğini bir ana kucağına koyup onunla ilk kez dışarıya çıkışımızı anımsıyor musun? Her zaman ki gibi dalgın; sen kaldırımın yol kenarında bense iç yanında yürüyorduk seninle. Derken sen durdun ve bana şöyle dedin: "Bağışla ama yer değiştirebilir miyiz?" "Elbette, ama neden?" "Şimdi, anne olunca anladım" dedin, "insanın dünyaya ba-

kışı ve bakışla birlikte de davranışları değişiyormuş. Ansızın senden daha kırılgan birinin var olduğunu ve bu birini koruman gerektiğinin bilincine varıyorsun."

* * *

Birkaç hafta önce uzun zamandır arzuladığı ve beklediği bebeğine kavuşan bir arkadaşımı ziyarete gittim. Annenin yüzü ışıl ışıldı, baba rahatlamıştı, bebekse kollarında mutlak bir mutluluk ve güven duygusuyla uyuyordu. Bu hallerini, günlerce belleğimde sakladım ve son zamanlarda pek sık yaşadığım hüzünlü anlarımda bu görüntüyü minik bir dinginlik vahası olarak gözlerimin önüne getirdim.

Korkma, beni hüzünlendiren özel yaşamım değil, ama ne var ki uzun bir süredir çevremde boşanmalarla biten evliliklerden başka bir şey duymaz oldum sanki. İçini dökenleri, öğüt bekleyenleri dinliyorum ve onlara kulak verirken müthiş güçsüz olduğumu duyumsuyorum. Daha çok soru sordukça, daha iyi anlamaya çalıştıkça, temel atılmadan çatısı kondurulmuş bir ev kurulduğu izlenimi beni daha sıkı sıkı sarıyor. Evlilik iki yetişkin ve bilinçli insan arasında yaratılan bir tasarı değil de iki çocuğun bir hayale kaçışıymış gibi bir sonuç çıkıyor ortaya.

Geçen gün bir arkadaşımla konuşuyorduk: O da yalnız ve sorunlu çiftlerden yardım çağrıları alıp, itiraflar dinliyor. "Kendimi anaokulunda sanıyorum." dedi bana, "bütün yaptığım bonsai-insanlarla konuşmak. Hepsi yaş ola-

rak büyükler ama akılları küçücük." Tarafların her ikisi de sadece karşısındakini suçlama ve kendini haklı çıkartma eğiliminde olursa bir gelişme ve yeniden oluşturma süreci nasıl başlatılabilir ki? Oysa bu kişiler - genellikle hiç de uzak olmayan günün birinde- birbirlerine son derece bağlayıcı sözler vermişler ve karşılıklı bunları yineleyerek tatlı ve duygulu gözlerle birbirlerine bakarak gülümsemişlerdir.

Peki ya sonra ne olmuştur? Kısa süre içinde her şeyi mahveden bu nefret de nereden çıkmıştır? "Belki" dedim arkadaşıma, "sonra ne olduğunu değil, -önce- ne olduğunu sormak gerekiyordur." Ya da daha iyisi önce ne -olmadığını- sormak. Çünkü belli ki bu insanlar böylesine önemli bir adımı atma aşamasına, bir önceki adımı atma yani kendi kendilerini tanıma şansını yakalayamadan varmışlardır.

* * *

Evlilik düşüncesine, aşkın esrik edici kanatları üzerinde ulaşılır. Bunu izleyense toplumsal gösteri zorunluluğudur: Giysi, tören, şeker, davet, ev, balayı yolculuğu. Ve böyle böyle derken bir veya iki yıl uçup gider ve aşk da yıllarla birlikte uçar ve işte o zaman aldatılmış oldukları düşüncesi çiftlerin aklına takılır. "Bu kadının değişik olduğunu sanmıştım...bu erkeğin farklı olacağını düşünmüştüm... benim aşkımın onu değiştireceğini sanmıştım..."

Neden hiç kimse onlara kendimizi değiştirecek tek ki-

şinin gene kendimiz olduğunu söylemedi? Ve hiç kimse onlara şunu anlatmaz: Bir evliliği kurtarmaya yarayacak tek umar, insanın kendi bireysel içselliğinde gelişmesi, çift yaşamının anlamını doğru ışıkta görmesidir. Güç ve genellikle hoş olmayan bir süreçtir bu ve gerçek anlamda alçakgönüllülük ve boyun eğme gerektirir. Oysa her şeyi avukatların eline bırakmak ve yeniden bağımsız olmak işin en kolay yanıdır. Ne var ki bu, gene sadece görünürde var olan bir bağımsızlıktır, çünkü gerçek olan bağımsızlık kayıtsız koşulsuz olarak kendi özünü ve gerçek tasarını derinden tanımaya bağlıdır.

18 Haziran

Sevgili Mathilda,

Bu yıl sıcaklar ansızın bastırıverdi. Bir günden ötekine, o müthiş cansıkıcı "mevsim değişikliği" işini yapmak durumunda kaldım. Yünlüleri ve kazakları kaldırıp, tişörtleri indirdim, bu arada ilkbahar giysileri varlık nedenlerini açıklayamaz hale düştüler. Akşamları artık açık havada yemek yeniyor ve daha geç saatlerde çalışmak için odama çekildiğimde, artık pencerelerin altından sızmaya çalışan kuzey rüzgârının ıslığını değil, ışığa koşan pervanelerin tık tık ederek pencereme vurduklarını duyuyorum. Her mevsimin kendine özgü sesleri var; böylesine dillendirilen "doğanın sessizliği" sadece görüntüde öyle: Uğultular, vızıltılar, vıraklamalar, ötüşler ve cıvıltılar bir mevsimi ötekinden belirgin bir biçimde ayıran seslerdir.

Söz sessizlikten açılmışken, geçen hafta eski bir tanıdığım beni görmeye geldi. Bana birkaç gün önceden telefon ederek, ziyaretini haber vermişti. "Sıkıntıdayım, yalnızlığa ve düşünmeye gereksinmem var" demişti, "üç dört gün, belki de bir hafta kalırım sende." Onu uzun zamandır görmüyordum, son yıllarda yaşantılarımız değişik yollara sapmıştı ama gene de onun bu ziyaret haberi beni mutlu etmişti.

* * *

Anlayacağın, sevinç içinde bekledim onu, birlikte yapacağımız uzun gezintilerin, karşılıklı konuşmayla ya da sessizlikte geçireceğimiz anların hayalini kurdum; pazartesi sabahı onu trende karşılamaya giderken bu duygular içersindeydim. Oysa ertesi sabah bambaşka duygularla onu trene geri götürdüm. Bu yirmi dört saat içinde neler mi oldu? Olan şu ki o, etkin ve yüksek sosyeteye başarıyla uyum sağlamış kadın rolünü oynamaya bir an bile ara vermedi.

Tüm öğleden sonrasını çimenlerde oturarak ve sigara üstüne sigara içerek geçirdi. Yanında işiyle ilgili evrak getirmişti ve benimle konuşurken bile onları karıştırıyordu. Çok şeyden söz etti bana: Mesleki başarılarından ve bu başarıların kıskanılmasından, peşinde koşan erkeklerden, yeni bir ev ve otomobil satın aldığından... Aralıksız iki saat dinledim onu, elimden gelen arada bir nazikçe başımı onaylarcasına sallamak oldu. Günbatımına doğru ona bağlarda bir gezinti yapmayı önerdim. "Üzümler yeni yeni canlanıyor" dedim ona, "görmeye değer bir güzellik." "Şimdi içimden gelmiyor." diye yanıtladı beni, "belki bir başka kez."

Yemekten sonra, ağustosböceklerini ve bülbülü dinlemektense, cep telefonuna yapıştı. Sonunda telefonu susturunca da yatmaya gitti. Ertesi sabah mutfakta sigara içerken buldum onu. "Üzgünüm, ilk trenle gitmek zorundayım." dedi bana utanç içinde. "Acil bir işim çıktı." İstasyo-

na giderken arabamı sessizce kullandım, onun gerginliğinin beni de sarmasını istemiyordum. Eve dönünce pencereleri sonuna dek açtım, ıhlamur çiçeklerinin kokusu yavaş yavaş sigara kokusunun yerini aldı. Bana telefonda sözünü ettiği sıkıntısına ve düşünme isteği nereye gitmişti? Ne olmuştu? Korkmuş muydu? Yoksa sessizlik ve sıkıntı biraz karmaşa yaratmak için uydurulmuş sözcükler miydi?

* * *

Bir tür insan var ki onlarla karşılaştığımda aklıma hep bronz döküm yapılmaya hazır alçı bir kalıp gelir. Kalıp, günün birinde heykel olacak nesnenin tüm özelliklerini negatif olarak taşır. Ne var ki içi boştur. İnsanın özel yaşantısını salt bir gösteri olarak yaşaması için kendi kendine ne denli düşman olması gerekir! Arkadaşım isterik bir tavırla ve sürekli "Ben böyle harika bir yaşam sürüyorum" diyordu. "Kendime sorun çıkarmıyorum ve mutluyum." Oysa bedeninin tüm hücrelerinden derin bir soğuk dalgası, kaygı ve korku yayılıyordu. Onun konuşmalarını dinlerken bir an için şöyle düşündüm: "İşte, kör ve sağır bir insana dönüşmüş. Ne var ki bu körlüğünü ve sağırlığını bir meziyet sayıyor."

Ne çok sağır insan, ne çok kör insan yaşıyor çevremizde. Ne çok insan yaşamak yerine rol yapıyor? Bunun en çok kendilerine dokunduğunu göre göre neden böyle yapıyorlar? Çünkü belki de yaşamın doluluğunu kabul etme,

bunun kaynağı olan esrarı kabul etmekten geçiyordur. Korku bilgisizlikten doğar: Yön duygusu konusundaki bilgisizlik seçilecek yön konusunda da bilgisizlik yaratır.

Yontucular, alçıları bir topuzla vurarak kırarlar. Uyuyan insanların karşısında da aynı şeyi yapmak, elleri çırpmak ve bağırmak gerekir: "Uyanın. Yaşam burada, şu anda ve senin. Kaçırma da yakala."

YAZ

25 Haziran

Sevgili Mathilda,

Bu yıl, taşınma bahanesiyle bostanımı çok savsakladım. Yeni ev düşüncesi aklıma düştüğünden, şuraya buraya yazın salatalık toplayabilecek kadar birkaç tohum atmıştım. En sevdiğim uğraşımdan uzak kalınca sabahları tarlalarda başıboş gezinme alışkanlığı edindim. Ve gezinirken, eski bir tutkumu keşfettim yeniden: Şifalı bitkiler. Şimdiden papatya, oğulotu, çobançantası, hodanotu, alıçotu ve ıhlamur topladım, binbirdelik otu da ay sonuna doğru hazır olacak.

Bitkilerden az az topluyorum - bir yıllık ilacımı sağlayacak kadar- sonra bunları demet yapıp bahçe aletlerimin durduğu karanlık kulübeye asıp kurutuyorum. İyice kurudukları zaman artık küflenme tehlikesi olmadığından, cam kavanozlara koyuyorum ve ışığın zararlarından korumak için karanlık bir yere diziyorum.

Neredeyse yirmi yıl boyunca Roma'da şifalı otlar satan biriyle komşuluk yaptım, onunla sen de tanışmıştın, anımsıyor musun? Bitkileri birbirinden ayırmayı bana o öğretmişti. Yüzyıllar boyunca manastırlarda geliştirilen ve korunan, şifalı bitkilerle ilgili bilgi mirasının unutulmaya ve terk edilmeye yüz tutması onu derinden üzerdi.

* * *

Bana her zaman "Yaşlı keşişlerin bu mirasını korumayı umursayan kalmadı" derdi. "Ve böylece büyük bir kültür uçup gidiyor. Şimdi herkesin gitmek konusunda acelesi var gibi görünüyor, kim oturup da uzun ömür iksirini korumakla ilgilenir dersin?" Bu günlerde kırlarda gezerken, hep onun sözlerini düşündüm.

Bu yüzyılın ikinci yarısının en belirgin olgularından biri, insanoğlunun doğadan uzaklaşması oldu. Yirmi yıllık bir süreçte kitlelerin kentleşmesi ile toplumumuzun köylü kökleri unufak oldu. Yüzyıllar boyunca belirli bir değerler sistemine göre yaşayan aileler, kendilerini yepyeni bir dünyaya savrulmuş buldular, burası betondan ve dar mekânlardan oluşmuş, birlikte yaşamanın zorunlu kılındığı, sessizliğin ve bolluğun olmadığı bir dünyaydı. Bu ayrılığın bedeli artık kendini göstermeye başlıyor. Ve bu, inceden inceye ve tehlikeli bir biçimde yapıldığından, bedenin dengesini yitirmesi biçiminde ortaya çıkıyor.

Bu dengesizliğin belirtilerini herkes görebiliyor: Her türden allerjiler, bilimin ancak varsayımlarla açıklayabildiği, giderek daha tuhaf hastalıklar ve rahatsızlıklara tanık oluyoruz. Kaldı ki endişeler, korkular, buhranlar, derin umursamazlıklar gibi ruhsal rahatsızlıklar gerçek anlamıyla birer salgın hastalığa dönüştüler. Bütün bu rahatsızlıklar sel gibi ilaçlar yutularak giderilmeye çalışılıyor, ama bu arada mide ve karaciğerin yıpratıldığı göz önünde tutul-

muyor: Yeter ki kötü olma duygusu yaşanmasın.

Neden hiç kimse bu hastalıkların, rahatsız olma durumunun; beden ve ruh arasındaki bir iletişim güçlüğünü haber veren bir çan olduğunu düşünmüyor?

- Giderek daha zahmetli yöntemler ve karmaşık analiz sistemleri ile araştırmalar yapılıyor ve rahatsızlığın mekanik ya da kimyasal nedeni araştırılıyor. Bu makinelerin ve optik liflerin karşısında durmakta olan; artık bütüncüllüğü içinde bir insan değil, parçalarından birinin -her şeye karşın- kusurlu çıkması beklenen ve pek çok parçadan oluşmuş bir motordur.

* * *

Bu rasyonel çılgınlık kapsamında unutulan bir şey var ki, bu da bedenin beyin tarafından yönetildiğidir. Beyin de kendi başına bırakıldığında, bir dayanak noktası söz konusu olmadığında inanılmaz kırılgandır: Heyecanlar onu yıpratır ve onu üzerinden fırtınanın geçtiği bir su yüzeyi gibi değişken kılarlar. Bedenimizin her türlü gizli noktasının analizi yapılabilir, fotoğrafı çekilebilir ve gene de tatmin edici bir tanı elde edilemeyebilir.

Bu nedenle rahatsızlığın nedenini kendi içimizde aramak dururken, dışsal bir nedenin kurbanı olduğumuz düşünülmeye başlanır; bu karanlık ve esrarengiz neden bizi öteki insanlardan ayırır ve giderek daha fazla içimize kapanmamıza neden olur.

Ama belki de hekimin en baştan beri bize değişik bir

şey söylemesi gerekirdi. Bize kan vermemizi ya da analiz yaptırmamızı öğütlemeden önce şunu sorabilirdi: " Neden bakışlarınız böylesine hüzünlü? Yüreğinizde nasıl bir ağırlık var? En son ne zaman otların üzerine yatıp, gökyüzünü çimenlerin içinden seyrettiniz? Ne zaman yaprakların arasından esen rüzgârın sesini dinlediniz? Varolduğunuz ve yaşam denen bu olağanüstü serüvenin bir parçası olduğunuz için hiç minnet duydunuz mu?"

2 Temmuz

Sevgili Mathilda,

Harman başladı, bu son aylarda gözlerimi şenlendiren büyük altın rengi deniz yok olmak üzere, onun yerini alacak olan da anızlar ve yangın tehlikesi olacak. Akşamları açık havada yemek yiyorum ve çayırın sonunda ateşböcekleri ışıldıyor. Bülbülün notalarının coşkusu yerini ağustosböceklerinin şarkısına bıraktı.

Sekiz yıl önce, ortak arkadaşımız Lucia, tatlı bir bekleyiş içinde olduğunu müjdelediğinde tam bu mevsimdi işte. Hafta sonunu birlikte geçirmek için deniz kenarına gitmiştik. Yol boyunca da durumdan kuşkulanmıştım, çünkü benim mola verip bir dilim pizza yeme önerimi sevinçle karşılayacağına, sakin bir sesle; "Hayır, teşekkür ederim, biraz midem bulanıyor." demişti. Bu hiç de ona özgü bir davranış değildi! Ve gerçekten de akşam yemekten sonra kumsal boyunca gezinirken bana itirafta bulunmuştu: Yedi ay sonra bir bebeği olacaktı.

Bu haberin sevincine hemen bir yenisi ulanmıştı: Bana bebeğinin vaftiz annesi olmamı önermişti. Bebek kış sonunda doğdu. Tören, nisanda, Roma'nın dışındaki minik bir kilisede yapıldı. Bir gece önce heyecandan uyuyamadığımı anımsıyorum, sabah kalktığımda da ateşim alabildi-

ğine yükselmişti: Güçlü heyecanlar bana hep böyle kötü şakalar yapar.

* * *

Geçen gün bir arkadaşımla tam bundan söz ediyorduk. Heyecandan değil, vaftiz annesi olmanın sorumluluğundan. Arkadaşım bana bu rolün öneminin sıklıkla unutulduğunu, bunu bir gösteriş bahanesi sayarak, kiliseden çıktıktan sonra bebeğin yüzünün bile unutulduğunu anlatıyordu. Oysa vafizin kutsanmasına katılmak, kaçınılması olanaksız bir "akrabalık" yaratır - ya da yaratmalıdır. İnsan üzerine bir yükümlülük alır - ruh yolunda birlikte yürüme yükümlülüğü- ve bu yükümlülük, ne usanma, ne uyuşmazlık ne de boşanma tanır, tanımamalıdır.

Bizim bu tarihsel dönemimizin özelliği olan ailenin derin kırılganlığı içersinde, vaftiz annesi ya da vaftiz babası, son derece önemli kişiler olabilirler ve onlar her türlü değerin ve her nesnenin birbirine karıştığı anlarda sarsılmazlık, değişmezlik ve umut sunabilirler. Oysa şimdi çevrene bakıyorsun ve çocukların büyük bölümünün ruhsal bakımdan kendi başlarına terk edilerek büyüdüklerini görüyorsun.

Onları zamanlarının efendisi kılmak için, bilgisayar kullanımı öğretiliyor, sonra sıra İngilizce'ye geliyor "çünkü İngilizce bilmezsen hiçbir geleceğin olamaz" ve sonra tenis veya bale ya da yüzme: Anlayacağın, çocukların günleri yapılacak işler silsilesi ile dolduruluyor ve bu eğitim-

lerin onları tam birer insan yapacağı ve yaşamı kazanan insan kimliği ile karşılamaya hazır kılacağı düşünülüyor. Bunların tümü alıştırmaya dayalı etkinlikler, ama içsel yaşama ait şeyler değil. Tamam vaftiz yapılıyor, ama bu genellikle "herkes böyle yaptığı için" yapılıyor: Eğer aile inançlı değilse ve Hıristiyan değerlere göre yaşamıyorsa, böylesine önemli bir geçişe "katılmaları" pek zor oluyor.

Böylece dünyadan habersiz çocuklar yetişiyor: Yedi-sekiz yaşındayken her şeyi biliyorlar, terimleri son derece uzmanca kullanıyorlar, büyümüş de küçülmüş bir bilgiçlikle konuşuyorlar, bilgisayarları ve video oyunlarını bizim küçükken bilye oynarken gösterdiğimiz maharetle kullanıyorlar; benim gecelerce uykularımı kaçıracak korku filmlerini göz kırpmadan seyrediyorlar. Onları hiçbir şey şaşırtmıyor, hiçbir şey korkutmuyor ve hayrete düşürmüyor, şu günlerimizin kaosu ortasında minik Buda rahiplerinin uzak sarsılmazlığı içinde oturuyorlar.

* * *

Görüntü bu. Ama görüntü aynı zamanda gerçeklik mi? Yoksa gözlerimizin önüne bizi sakinleştirmek için, kendimizi suçlu hissetmememiz için konmuş bir ekran mı? Bu rahatlık cilasını şöyle bir kazıma fırsatını her elime geçirişte, altta bambaşka gerçekler buldum. Sarsılmazlık değil, derin mi derin bir kaygı gördüm. Ve kaygının da arkasında sıkıntı, buhran, yaşamın hiçbir amacı olmadığı düşüncesi vardı. Ve sonra da müthiş bir kırılganlık ve duy-

gusal hamlık.

O halde katı bir kabuk, ayakta kalabilmek, artık pek çoğu için dayanak noktaları olmayan bir dünyada sağ kalabilmek için basit bir umar olamayacak mı? Çünkü gerçek başarı, pek çok sayıda kavramdan haberdar olmak değil, bazı temel gerçeklikleri özümsemekte yatar.

Biz kimiz? Neden yaşıyoruz? Görünürün ardında ne var? Kötülük duygusu nedir? Ölüm duygusu nedir? Kurtuluş nedir? Nereden gelir? Bunlar, hiçbir bilgisayarın, hiçbir video oyununun, hiçbir dil kursununun asla yanıtlayamayacağı sorulardır.

9 Temmuz

Sevgili Mathilda,

Bir hafta sonra yeğenimle tatile çıkıyorum. Geçen yıl birlikte deniz kenarına gitmiştik, bu yılsa dağa çıkıyoruz. Birbirimizden çok uzak yaşadığımızdan birlikte olabilmek için tek fırsatımız bu. Bunlar, genellikle yoğun geçen haftalar olur: Altı aydan altı aya onun büyüdüğünü, dünyayı merak etmek ve keşfetmek isteği içinde geliştiğini görüyorum.

Mutlu bir karakteri var, güvensizlik ve korku nedir tanımıyor. İki yaşındayken Termini tren istasyonunun -self servis- bölümünde yaşadığımız bir olayı anımsıyorum. Annesi ve ben elimizde tepsilerle oturacak bir yer ararken, o koşarak masaların arasında bizden uzaklaşıverdi. Elbette gözlerimizle onu izliyorduk ve bizim miniğin az ilerdeki bir banka oturup, yaşlı bir sokak serserisiyle sakin sakin konuşmaya başladığını görünce müthiş şaşırdık. Ne konuştuğunu duyamıyorduk, ama ikisinin de yüzlerindeki ifadeyi görebiliyorduk: Yeğenim el işaretleriyle ona pek önemli bir şey anlatıyor, yaşlı adam da gülümseyerek onu dinliyordu.

Küçük kızın gözünde, pek çok büyüğün korkabileceği, ya da en azından tiksinebileceği o insan ötekiler gibi biriy-

di, hatta onu daha ilginç ve buna daha layık bulduğundan olmalı ki, bizi bırakıp, gidip onun yanına oturmayı seçmişti.

* * *

Çocukluğun büyük armağanını -masumluğun armağanını- düşündüğüm zaman aklıma hep bu olay gelir, çünkü masumluk, genellikle inandırılmak istendiği gibi yaşamın, kurallara ve edebe aykırı konularından habersiz olmak değil, tam tersine başkalarına hiçbir önyargıya kapılmaksızın kendini sunabilmek demektir. Bu, gözleyen ama yargılamayan ve kendi içinde sevginin derin zenginliğini barındıran bir bakıştır.

Eğer o gün onu yüksek sesle yanımıza çağırsaydık, ya da annesi gidip onu bu durumdan kurtarmak için kucaklayıp getirseydi, onun duygusal dünyasında bir çatlak oluşurdu kuşkusuz; birdenbire, nedenini anlamadan, bu sakallı, uzun saçlı, plastik torbalarla çevrelenmiş o beyle oturup konuşmasının annesinde korku uyandıran ve iyi olmayan bir durum olduğunu algılardı; böylece onda güvensizliğe ve korkulu telaşlara doğal bir yatkınlık doğardı.

Çocukları korkutmak bu değildir de nedir? Bir sınır ya da bölme çizgisi çekildiği an, sonsuz denecek sayıda sınırlar ve bölmelere, yargılara ve uzaklaşmalara yol açılmış olur, çünkü insan zihninin yapısı fizyolojik olarak önyargıya hazırdır ve içeriye girip rahatça uzanmak için bir

"haydi" komutu yeter.

Beni yanlış anlama, eğitim sürecinin bir noktasında, tehlike durumlarını tanıtmak için araçların devreye sokulması elbette doğru ve gereklidir. Toplum, kuruntu nedir bilmeyen küçüklere karşı acımasızdır, bu yüzden çocuklara seçim yapabilme, onların içtenliğini kötüye kullanmak isteyenlerden korunma yöntemlerini öğretmek gerekir.

Ne var ki bir küçüğü tehlikeler konusunda bilinçli kılmakla onu dehşete düşürmek arasında ayrım vardır. Ayrım sorumlu bir insanla, ürkek bir insan yaratmak arasındadır. Korkuların üzerinde yeni korkular oluşur, sorumluğun üzerindeyse yargıları dile getirmeye yetenekli bir yaşam kurulur.

Eğer, içimizde sakladığımız masumluğu görünür kılmaya çalışırsam, yaşamımızın başında bir dağ gölü, çember biçiminde ve koyu renkli bir su aynası gelir gözlerimin önüne. Mevsimler geçtikçe gölün durumu da değişir: Suların ilkbahardaki coşkusunun yerini; yazın, dingillik alır, sonbaharda yüzeyin kararmasıysa kışın onu örtecek olan buzun habercisidir.

* * *

Ne kadar saldırıya uğrarsa uğrasın, masumluk her zaman içimizdedir ve bize kökenimizdeki koşulları, ne benim ne senin, ne doğru ne de yanlış kavramlarının olmadığı, sadece bakışların ve yüreğin sevgi dolu katılımının

var olduğu dönemi anlatır. Belki de yıllar ve acılar onu buz kalıplarının altına itmişlerdir, belki de öylesine derin korkuların altına gömülmüştür ki, biz onun artık olmadığını sanırız. Oysa o her zaman orada, başlangıçtaki serin duruluğu ile fışkırmaya hazırdır.

"Sizler çocuk olmazsanız" demişti İsa Peygamber, "göklerin krallığına giremeyeceksiniz." Gerçek anlamıyla gelişmenin gizi belki de burada, değil mi? Safraları, gübreli toprakları, çamuru bir yana atmalı, gölün yeniden soluk alabilmesi ve minik kıyılarında göğün sonsuz büyüklüğünü yansıtabilmesi için buzları kırmalıdır.

16 Temmuz

Sevgili Mathilda,

Dün otlaklarda uzun bir gezinti yaptık, hava serindi ve henüz biçilmiş otların kokusu sarmıştı çevreyi. Yeğenim ansızın kendini kırların üstüne attı ve başladı yeri öpücüğe boğmaya. "Ne yapıyorsun?" diye sordum merakla. " Karıncaları öpüyorum." diye yanıtladı beni. Biz yetişkinlerin, ekolojik bir sistem ve yaşam için savaşım diye baktığımız yerde, - insanoğlunun üstünlüğü düşüncesine kapılmadıklarından- çocuklar, sadece karşılıklı özenin olduğu bir evren görüyorlar ve buna katılıyorlar.

Küçükken ben de öyleydim: Ağaçların arasından geçmek, onları okşamak, bir çiçeği koklamak benim için doğal ve duygusal davranışlardı. Hâlâ da öyledir. Doğada müthiş bir güzellik vardır ve bu güzellik onu yaratan gerçeği yansıtır. Doğayı bu duyguya kapılmadan gözlemek biraz çıkmaz bir yola sapmak gibidir.

Hayvanlar her zaman aynı eylemleri yapagelmişlerdir: Doğarlar, büyürler, beslenirler, çiftleşirler, topraklarını korurlar, yavrularını büyütür ve ölürler. Ama eğer bu çevrim, arkasında gizlenen büyük esrarı sezmeye yeteneği olmayan bir gözle incelenirse, kısıtlı ve klostrofobik bir görüntüyle karşılaşma tehlikesi söz konusu olabilir.

* * *

Tatil için yola çıkmadan bir süre önce, beş yaşında bir erkek çocuğu olan arkadaşımla tartıştık. Bir kahve içmek için onlara gitmiştim, ufaklık televizyon karşısında oturmuş, genç aslanların yemek yeme sehnesine kitlenip kalmıştı. "Onun" dedi arkadaşım, ekranın önünden geçerken, "izlemesine izin verdiğim programlar sadece bunlardır: Öylesine eğitici buluyorum ki!" Ben baştan aşağı ürperdiğimi hissettim. "Eğitsel mi, neden?" diye sordum telaşla. "Çünkü dünyanın nasıl işlediğini gösteriyor. Çocuklar doğanın da yasaları olduğunu ve yaşamın masallardaki gibi olmadığını bilmeliler."

Kitaplarımın kazancı ile geçinmeye başlamadan önce uzun yıllar doğa belgeselleri konusunda çalıştım. Eğer bu işe ara verdimse- ve bunu yaptığım için pişmanlık da duymuyorum - biraz da şunun içindir: Metinde bulunmasa bile, eğer birkaç parçalama ve kan sahnesi eklemezsem, bu işin yayınlanmaya layık olmadığı söylenirdi. Oysa bir zamanlar elbette böyle değildi: Dişi aslan önce antilopu kovalarken, sonra da bir an yemeğin sonunda gösterilirdi. Şimdi bilgi verme amacı taşıyan belgeseller bile zamanın bayağılığına ayak uydurdular ve üstüne atlayıp parçalama sahneleri öykünün en can alıcı noktası haline geldi.

Bu yüzden bir anne bana "Çocuğumun seyretmesine serbestçe izin veriyorum." deyince şaşkınlığa kapılıyorum. Pek çok kişi "Neden şaşırıyorsun?" diyebilir. Sonuçta bunlar doğayı yöneten yasaları göstermekten başka bir şey

yapmıyorlar. Evet, bu yasalara ait ne gösteriyorlar ve nasıl yapıyorlar bunu? "Oğlum" diye karşı çıktı onu düşünmeye davet ettiğim arkadaşım, "bu sahnelerden hiç de etkilenmiyor, onun için bunlar olağan." İşin en dehşet verici yanı da bu değil mi? Şiddetin ve hakkından gelmenin olağanlığı beni korkutuyor. Sonra bu görüntülere, metinler ekleniyor ve çoğunlukla bunların katı biçimde Darwin kurallarına bağlı olmasına özen gösteriliyor. "Minik yavru yalnız ve korumasız.... İşte ona yaklaşan avcının gölgesi... Doğada güçsüzlere yaşam hakkı yoktur...." ve bu tonda ilerleyen sözler. On, yirmi, kırk belgesel izledikten sonra çocukların aklında kalan ileti hangisidir? Yaşam, egemenliği elde tutmak için sürekli olan bir savaşımdır: Güçlü olan başarır; güçsüz, hasta ya da daha az zeki olansa yenik düşmek zorundadır.

* * *

Sözün özü, hayvanların dünyası, insanlarınkinden farklı olmayan sürekli bir avdır: Bizler mitralyözler ve el bombaları kullanırız, onlarsa tırmık ve pençe. Önemli olan parçalanmadan parçalamaktır. Gene de bir hayvana yakın olma, onu basit ve neşeli varlığı içinde gözleme şansı olmuş olanlar, gerçeğin böyle olmadığını bilirler. O kanlı an, yaşamlarının sadece minik ve gerekli bir parçasıdır, yoksa ömürlerinin tüm geri kalanı bunun çevresinde dönmez.

Bu anı yaşantının merkezindeki an olarak göstermek,

temelde olumsuz bir ileti yaymak, hayvanların yaşantısı gibi böylesine olağanüstü bir şeyi, televizyondaki polisiye dizilerde cinayete kurban gitmiş ölülerin, kahramanların insani ve ruhsal yanlarına oranla daha fazla "rating" yapmasına benzetmeye benzer. Bu yaşam konusunda bir eğitim değil, yaşama *karşı* bir eğitimdir.

Neden hiç kimse çocuklara Darwinizmin - uyum sağlayan kazanır ilkesinin - doğanın mutlak gerçeği değil de, insanoğlunun yarattığı bir doğayı anlama eğilimi olduğunu söylemez? Neden hiç kimse onlara doğanın, hâlâ yasaları arasında çok büyük esrarlar gizlediğini anlatmaz? Ve bu esrarlar arasında en ulaşılmaz ve bedava olanının güzellik olduğu dile getirilmez?

23 Temmuz

Sevgili Mathilda,

Birkaç gündür evimde dört ayaklı bir konuğum var. Bir at edinmem konusundaki ısrarlara nasıl karşı koyduğumu anımsıyor musun? Eh, basit bir bakışla tüm direnişim kırıldı. Geçenlerde bir arkadaşım "Kendine kısa bir süre için barınacak yer arayan bir kısrak, daha doğrusu bir melez var" dedi. Onu görmekle hiçbir şey yitirmeyeceğimi düşünerek arkadaşımın peşine takıldım.

Kırlarda otlaklara doğru yürürken, arkadaşıma sürekli atlara karşı pek yakınlık duymadığımı, en azından bir eşeği yeğleyebileceğimi yineliyordum ki, böğürtlenlerin çalıları arasından beyaz, tatlı ve meraklı bir yüz uzanıverdi. Bu yüz, bu bakış karşısında tüm direnmem boşa gitti. Böylece Diana - kısrağımın adı bu - benim evimin önündeki kırlarda yaşamaya başladı.

* * *

Şimdilik sağrısına çıkmam söz konusu bile değil; önce birbirimizi tanımayı ve birbirimize güvenmeyi öğrenmemiz gerekiyor. Her sabah çitine gidiyor ve ben onu ıslıkla çağırıyorum. Yavaş yavaş yanıma geldiğinde ona havuç ve

arpa sunuyorum. Bu sabah tam onu beklerken, Küçük Prens'in tilkiyle tanışması geldi aklıma. Tilkinin ona evcilleşmeyi öğretişini anımsıyor musun? Her gün diye açıklamıştı ona, aynı saatte buraya gelmeli, otların üzerine oturmalısın, her geçen gün biraz daha yaklaşmalısın, böylece ben sana güvenmeyi ve senden korkmamayı öğrenirim. "Birbirini evcilleştirmeyenler" diye bitirmişti sözlerini tilki, "tanışmazlar."

Saint-Exupery'nin bu kitabını çok seviyorum çünkü böylesine büyük ve böylesine unutulmuş bir gerçeği barındırıyor. Bizim dönemimiz, hızın ve acelenin dönemi ve şimdilerde evcilleştirmek yerine kullanılıyor ve atılıyor; bir şeyden bıkıldığı zaman, hâlâ işe yarıyor olsa da, yerini bir yenisi alıyor. Bir ilişkiden usanınca bu kez de insan "atılıyor."

Geçenlerde birkaç öğretmenle konuşmak durumunda kaldım, kimisi ilkokulda, kimisi de ortaokulda çalışıyordu ama tümü, durumun her geçen yıl daha kötüye gittiği konusunda birleşiyordu. "Hangi konuda daha kötü?" diye sordum onlara. "Dikkatlerini yoğunlaştırma konusunda" dediler. Fazlasıyla uyarı bombardımanına uğrayan çocuklar, artık dikkatlerini hiçbir şeye veremiyorlar. Bir soru soruyorlar, yanıtını dinlemiyorlar, çünkü akıllarını çelen başka bir şey oluyor. Sayısız çiçekle dolu bir seraya kapatılmış kelebeklere benziyorlar, bir taçyaprağından ötekine yetişme telaşıyla yorgun düşüyorlar ve yere yapışıyorlar.

Uzun yıllardan beridir yoga ve meditasyon yapıyorum ve zihnin - o sürekli ve gürültülü gevezeliği ile- düşünce

derinliğinin ve duygusal değişmezliğinin en büyük düşmanlarından biri olabileceğini biliyorum; zihnin doğal eğilimi daldan dala atlamaktır, rahatsızlık yaratmaktır. Bu alıştırmaları uyguladığım için bildiğim bir şey daha var, o da zihnin eğitilebilir olduğu - hatta eğitilmesi gerektiği- çünkü düşüncenin disiplin altına alınamaması halinde özgür insanların yetişmesi olası değildir.

* * *

Okullara, sessizlik dersleri, eylemsizlik dersleri ve dinleme dersleri konması gerekir. Sessizliği dinlenmek ve başkasını dinlenmek. Aslında duygusal eğitim ve içselliğin uyumlu gelişmesi üzerine bir konuşma yapmak gerekir. Oysa ne yazık ki, eğitime yepyeni konularda dersler ekleniyor: Daha fazla yabancı dil, daha fazla bilgisayar, daha fazla teknoloji. Bu arada okula başlama yaşını düşürüyorlar ve bunun "zamana ayak uydurmak" olduğunu düşünüyorlar. Benim izlenimime göre çocuğu, kendi yoluna ve yetişkin yaşların kültür kıtlığına terk etmeden önce, alabildiğince yiyecekle doldurulan bir buzdolabına benzetiyorlar.

Ne var ki yetişmenin amacı kavramlar alanını genişletmek değil, ona içsel bir değişmezlik oluşturmayı öğretmek, sabır ve bekleme gibi değerleri yeniden ele almak olmalıdır. Çünkü eğer Küçük Prens'in tilkisinin dediği doğruysa, ancak evcilleştirilen şeyler tanınır ve evcilleştirilecek ilk şey - ve en vahşisi- de kendi zihnimizdir.

30 Temmuz

Sevgili Mathilda,

Artık yazı dolu dolu yaşamaktayız, henüz yollara koyulmamış olanlar bile, bugünlerde hazırlıklarını tamamlamak üzere: Günbatımından sonra köpekle birlikte tepenin en üst noktasına dek tırmanıyorum. Oradan otoyol görünüyor ve durup tatile doğru hızla akan otomobillerin oluşturduğu ışık selini seyrediyorum. Gündüzleri çok sıcak oluyor, ama benim evim eski olduğundan, kalın süngertaşlarıyla örüldüğünden ve temeli pek derin olmadığından, yazları da serin oluyor.

Taşınmak için hazırlık çalışmalarına başladım: Büyük karton kutular geldi ve hepsi birbirinin içine geçmiş olarak konuk odasında doldurulmayı bekliyorlar. Köpek, belirgin bir huzursuzlukla kokluyor onları, kedilerse düzensizlikten pek fazla etkilenmediklerinden, kutuları uyuklamak için geçici yuvalar olarak görüyorlar. Birkaç aydan beri, arkadaşlarım, telefonda benimle kibarca dalga geçiyorlar: "Haydi bakalım," diyorlar, "Çerçöpünü yakmaya başladın mı?"

* * *

Uzun yıllardan beri ev konusunda iyice anladığım bir şey var ki o da şu: İnsanlar iki kategoriye ayrılıyor; her türlü mekânı, kısa sürede, pılıpırtı dolu bir depoya dönüştürme eğiliminde olan duygusal insanlar ve odalarını İsveç mobilya kataloglarındaki gibi yetkin bir düzen içinde tutmayı başaran steril insanlar. Boşuna söylüyor olabilirim, ama ben kesinlikle ve doğrudan birinci kategoriye aitim.

Yazı yazanlar için anılar, en canlı gerçeklerden biridir; ve anılar ne yazık ki nesnelere bağlanma eğilimi yaratıyor. Çok sevdiğim bir arkadaşımın düğün anısı olan şu kurumuş çiçek buketini, nasıl atabilirim? Ya yeğenimin yaptığı resimlerin olduğu paketi? Ve çekmeceleri dolduran tonlarca mektup ve kartpostalı? Ya şunca yıldır kutsal bir özenle topladığım pulları, kınkanatgillerden böcekleri ve kuruttuğum bitki çeşitlerini? Ve anneannemin bana orta bire giderken ördüğü kazağı?

Bu nedenle günlerimi uçsuz bucaksız bir nesneler denizini kararsız gözlerle seyretmekle geçiriyorum; arada sırada atılacak eşyalar listesi yapıyorum ama sonra pişman olup, üstlerini siliyorum; atılacak on şeyden sekizini kurtarıyorum ve bu nedenle yeni baştan başlamak zorunda kalıyorum. "Bu işi tek başına yapamazsın" dedi bir komşum, "nesnelerle bağları olmayan, kesin kararlar alabilecek birini yardıma çağırmalısın. Böyle süprüntü denizine gömülmüş olarak yaşayamazsın artık."

Ona kulak verince haklı olduğunu düşünüyorum, ama sonra kendimi bir dişçinin bekleme odası gibi steril bir ev-

de yaşarken hayal ediyorum ve onun bu sözlerinin çılgınca bir esintiden başka bir şey olmadığını anlıyorum. İnsan nasıl kendi geçmişini fırlatıp atabilir, nasıl olur da bir anda şimdiye dek olduğu insan olmayı yadsıyabilir? Bazı kişilere göre, ev değişikliği, davranışlarıma yeni bir yön verme, kendimi görünürde olduğum kişiye dönüştürmem için iyi bir fırsat: Ben, kırk yaşında ve tüm dünyaca tanınan bir yazarım. Demek ki bana yakışan, uygun mobilyalarla döşenmiş, büyük bir kitaplığı olan geniş bir salon, güzel halılar, duvarlarında değerli tabloların asılı olduğu bir yemek odasıdır. Anlayacağın benim uygun kişileri ağırlayacağım ve uygun bir rol üstleneceğim bir mekân olmalı o ev.

Ne yazık ki maddi değeri olan her şeye karşı gerçek bir allerjim var: Beni ne antika mobilyalar, ne de özel tasarım olanlar ilgilendiriyor, makine halılarından hoşlanırım çünkü onları dokuyanlar makinelerdir, Hindistan'daki köle çocuklar değil, benim ve arkadaşlarımın yaptığı resimleri, ünlü sanatçıların yapıtlarına yeğlerim.

* * *

Neredeyse bir yıl oluyor, bir mimarlık dergisi bana kır evimde çekim yapmayı önerdi. "Üzgünüm" diye yanıtladım onları, "ama sanırım sizin ve özellikle de okurlarınız için benim kır evim gerçek bir hayal kırıklığı olacaktır: Burada ne *statü* ne de *sembol* bulabilirsiniz. Evimde sadece sunta ve formika eşyalar var, yerlere de çini taşlar döşeli ve üstelik her yan hem tozlu hem de dağınıktır."

Yeni evimde, sadece ev yeni olduğundan, her şey daha düzgün olacaktır: Burası daha büyük olduğundan, duygusal anılarımın yer kaplayan o büyük kütlesinin gizlenebileceği dolaplar ve çekmecelerim olacaktır. Ama yalınlık gene aynı olacak, orası gene benim evim olacak, herkesin bana yakıştırdığı kişiliğe ait bir ev değil.

Sözün kısası kediler, yeniden evin efendisi kesilecekler, köpek çamura batmış ayaklarıyla salonun ortasına dalacak, gene plastik masa örtülerim ve Nutella'lardan elde ettiğim bardak takımın olacak. Her zamanki kıskançlığımla delik çoraplarımı ve eski hırkalarımı da saklayacağım, çünkü kim bilir, belki günün birinde bir yastığı doldurmak için işe yarayabilirler.....

6 Ağustos

Sevgili Mathilda,

Otlar sıcaktan kavruldu, geçtiğimiz ayların güzelim yeşili, yanık bir sarıya dönüştü, ortalık bir savana benzedi. Ağustosböceklerinin dışındaki tüm hayvanlar susuyor, köpek ve kediler gölgelik yerlere sığınıyorlar ve ancak gün batımına doğru canlanıyorlar. Ağustosu kırda geçirmekten hoşlanıyorum, sıcaktan rahatsız olmuyorum, bu ayın beraberinde getirdiği o ataletten hoşlanıyorum. Ağustosta gündelik yaşamın o çılgın hızı duruyor, gezmeler azalıyor, ve çevrede de az hareket oluyor. Mekânın ve zamanın böylesine beklenmedik bir değişikliğe uğraması, insanın bakışını da değiştiriyor, maddi yaşamın kalın kafalılığından uzak, daha değişik bir gerçekliğin işaretlerini yakalamaya daha hazır ve daha dikkatli oluyor.

Henüz kentte yaşadığım ve tatile gitme olanağı bulamadığım zamanlarda, bu dönemi turizme ayırırdım: Sabahları erkenden çıkar uzak semtleri keşfederdim, şimdiye dek hiç görmediğim bir kilise, bir yeraltı türbesi, birkaç ören bulurdum. Kiliselerin içinde hava hep serin olurdu ve Yahudilerin Şabat Günü'nü anımsatan bir dinginlik duygusu sarardı beni.

* * *

Oysa, kırda yaşamaya başlayalı ağustos daha değişik yaşanıyor, çünkü bu ay artık asfaltın ortasında bir keşiş yalnızlığında kalmak değil, arkadaşlarla birlikte olmak anlamına geliyor. Gerçekten de yalnız insanlar için, tatil dönemleri, Noel Yortusu'nda olduğu gibi psikolojik olarak çöküntü yaratıyor. Aileler uzak tatil beldelerine gidiyorlar ve bu toplu göçe katılmayanların, kendilerini oyunun dışında kalmış hissetmeleri ve bir tür sıkıntı duymaları kolay. Böylece benim evim küçük bir sığınağa dönüşüyor ve ben de bundan mutluyum.

Saygıdeğer bir yaşa ulaşmış olan arkadaşlarımdan biri doksanını geçti ve bana hep şöyle der: "Senin gibi bir insan tanımadım, kocan yok, çocukların yok, gene de öylesine güçlü bir aile duygun var ki, çevrendeki tüm kişilerle sanki çok yakın akrabalarınmışçasına ilgileniyorsun." Bu doğru, benim müthiş bir aile duygum vardır ve bu benim kişiliğimin derinlerine kök salmış bir parçasıdır. Kaldı ki, senin de bildiğin bazı şeyler vardır. Anımsıyor musun? Tanıştıktan çok kısa bir süre sonra sana "küçük kız kardeşim" demeye başladım. Tüm arkadaşlarıma uydurma, ama sevgi dolu bir akrabalık yakıştırmaya bayılırım: Onlar benim için kız kardeşler, yeğenler, teyzeler, amcalar ve kuzenler olurlar. Bu durum seni çok eğlendirirdi. "Sanki Afrika'dayız" derdin, "herkes herkesin amcası". Gerçekten de öyle, birisi benim duygusal evrenimde yer alınca, onun buradan çıkması çok zordur.

Şimdi çevremdeki bu ruhsal "ailemle" çok huzurluyum ama otuz yaşlarımda öyle bir dönem oldu ki, gerçek bir ailem olmamasından ötürü çok acı çektim. Bu senin ilk kızını beklediğin günlerdeydi. Tüm kız arkadaşlarım çoktan evlenmişti ve çocukları ya olmuştu, ya da yoldaydı. Bebek giysileri alırken onlara arkadaşlık ediyor, adın ya da yatağın renginin seçiminde onlara akıl veriyor ve bu arada kendimi de kuru bir ağaç gibi, bu dünyaya bir meyva vermeden yok olup gidecek bir ağaç gibi hissediyordum.

Her sabah uyanıyor ve şöyle diyordum: Bende yolunda gitmeyen nedir: Neden hiçbir şey oluşturamıyorum? Sürekli derin bir huzursuzluk içindeydim ve bu huzursuzluğa bir ad bulmakta zorlanıyordum, tek sezdiğim çevremdeki boşluğu bu huzursuzluğun kapladığıydı. Beş gecede, bir gece uyku tutturabiliyordum, her gün onlarca kilometreyi mutlak bir yalnızlıkla yürüyordum, düşüncelerim sözcüğün tam anlamıyla beni kemiriyordu, zamanı ve mekânı bilemez olmuştum. Kim, böyle bir insanla aile kurmaya yanaşacak kadar deli olabilirdi ki? Bu rahatsızlığın, birkaç yıl sonra patlayacak olan bir yaratıcılığın kuluçka dönemi olduğunu bilemezdim. Şimdi arkadaşlarım benimle dalga geçiyorlar: "Bizler çocuklar yarattık, sense kitaplar."

* * *

Yavaş yavaş bu yalnızlık yazgısına alıştım, artık bunu bir yoksunluk olarak değil, bana verilen armağanı en iyi

koşullarda gerçekleştirmek için gerekli olan bir feragat olarak görüyorum. Elbette yalnız yaşamanın boşluğu her zaman vardı, ama rastlantılar sonucunda kır evimi bir kız arkadaşımla paylaşarak bu boşluğa ve ıssızlığa son verdim. Birlikte yaşamaya başlayalı sekiz yıl oldu, arkadaşlarımız bize içtenlikle takılarak "manastırın başrahibesi ve bahçıvan rahibesi" adını taktılar. Ve temelde pek de haksız değiller, bizim yaşantımız bir manastırınkini anımsatıyor gerçekten de: Bostanda çalışma, odalarımızda geçirdiğimiz yalnızlık saatleri, dünyevi bir yaşamdan mutlak soyutlanma, düşünmek için yalnız kalmaya ihtiyacı olan insanları ağırlama.

Gerçekte her birimiz, kendinden vermeyi başarabildiği zaman, bir duygu çekirdeği oluşturabilir ve böylece yalnızlığın kendini yineleyen o sterilliğinde kuruyup gitmekten kurtulabilir. A serisinden ya da B serisinden olan yazgılar yoktur. Hem evlilik, hem bekârlık özel paylaşma ve karşısındakine açılma sürecini gerçekleştirmek için sayısız fırsatlara sahiptir.

13 Ağustos

Sevgili Mathilda,

Bir süre önce bir kız arkadaşımın yaşgününü kutlamak için evin yakınındaki bir pizzacıda buluştuk. Grupta tanımadığım kızlar da vardı. Ertesi gün, yaşgünü olan arkadaşım beni aradı ve şöyle dedi: "Arkadaşlarım müthiş etkilenmişler." "Neden etkilenmişler?" diye sordum ona. "Yemeğin başından sonuna dek gülmemizden. Seninle birlikte olunca, donuk demeyeyim de, daha sessiz bir akşam geçireceklerini sanmışlar....."

Bu sözleri ilk duyuşum değildi: Beni kişisel olarak tanımayanlar, içime kapalı, nevrotik ve ıstırap çeken bir tip olduğumu düşünüyorlar. Bu yanlış anlamanın nereden kaynaklandığını bir türlü anlayamıyorum. Kim bilir belki de özel yaşantımı kendime saklama özenimi, insan düşmanlığı ile; sosyeteye katılmamamı, kendimi gizlemeye çalışmakla, karakterimin ciddiliğini donuklukla karıştırma eğilimi oluyor. Ya da belki özel yaşantımı medyatik imgemle net bir biçimde ayrı tutmam ve bunun aslında oyunun kurallarına uymaması nedeniyle böyle oluyor herhalde.

* * *

Beklenmedik şöhretimle karşılaştığım yılların benim için ne denli güç yıllar olduğunu sen bilirsin: Kendimi ansızın uçurumun üzerine gerilmiş bir tel üzerinde yürüyen cambaz gibi hissetmiştim: Dikkatimin dağılacağı ilk dakikada boşluğa yuvarlanabilirdim. Boşluk rüzgâra savrulan sözcüklerin çaldığı davullar, dış görüntüyle tüketilen bir yaşamın sağır gürültüsü, kendini beğenme, kendi kendini göklere çıkartmaktan oluşuyordu: Herkes seni arıyor, herkes seni istiyor ve bu da senin kendini olağanüstü önemli hissetmene yol açıyor; heykelinin kaidesinde dururken orada bulunmanın pek güzel olduğunu ve herkese yüksekten baktığını düşünebilirsin; belki günün birinde seni aşağı atıvereceklerdir, ama bunun şimdilik önemi yok; sen şu anda oradasındır, senin resmini çekerler, seni konuştururlar ve bu da senin boşluğunu doldurmaya, senin şöhret susuzluğunu gidermeye yeterlidir.

Şimdi tehlike geçtiğinden sana şunu mutlak bir kesinlikle söyleyebilirim ki, yolumun üzerinde rastladığım tüm eğilimler arasında en tehlikelisi ve fesatı şöhretin kendisi oldu. Çünkü şöhret, özel yaşamın bir gerçeği olarak kabul edildiğinde, görünürde bütünüyle olumlu ve zararsız gibidir: Ün, öteki "seçilmişlerle" birlikte olabilme şansı, dalkavukluklar, para, v.b. Ne var ki bu bir kafestir, gerçeklik değil. Neyse ki ben bunun çok çabuk ayırdına vardım ve onların aldatıcı sözlerine kanmadım.

Gerçek güçlükler, birdenbire kamuya ait bir kişilik olmaktan ve bunun beraberinde getirdiği sorumluluklardan doğdu. Yaşantımın bu yeni düzenlemesinde, tek bir şey

son derece açık ve netti, bu da kendi kendime karşı sadık olmam ve yaratıcılığımı korumam gerektiğiydi. "Piyasaya karşı sorumluluk duymuyor musun?" diye sordu gazeteciler bana sık sık. Bu soru beni her zaman gülümsetti. Nasıl da safça ve çağdaş bir soru! Vicdan artık tüm cephelerde tahttan indirildiği için, dayanak noktası piyasa oldu.

Benim üstlendiğim tüm sorumluluklar, kendi vicdanıma karşı olanlardır. Nedenini kestiremediğim bir tasarı sonucunda bana çok sayıda kişiyle iletişim kurabilme yeteneği armağan edilmiş. Ve bu armağanın iki yüzü var: Bunların biri hafif, ışıltılı ve neşe ifade eden bir yüzken; öteki içe dönük, karanlık ve ağır. Ve bunun sesi konuştuğu zaman ıstırabın sesi. Neşe, paylaşmadan, birlikte yürümekten; acı çekmekse, sözcüklerin uyumunun ve gerçeğin ışığında duygularla birleşmeleri için katetmeleri gereken uzun süreçten doğar. Bu sürecin uzun yalnızlık, derin düşünme dönemlerine ve hiçbir özürü kabul etmeden, başkalarının gözü önünde tüm çıplaklık ve yalınlıkla durabilmek gibi acımasız bir yeteneğe gereksinmesi vardır.

* * *

Bana her zaman eşlik etmiş olan bu acıyı ve boşluğu terk etmiş olsaydım, yazmak için hayal gücünün ve bir avuç sözcüğün yeterli olduğunu düşünseydim, okurlarıma yaldızlı, ama içi boş bir karamela kâğıdından değişik bir şey sunamazdım. Yaşamın yollarında birlikte yürümek yerine, bir sinema stüdyosunun renkli fon perdesinin önün-

de yürüyormuş gibi olurduk. Bu daha mı doyurucu olurdu? Bir olasılıkla, evet. Ne var ki daha yapay olurdu. Stüdyolar kapandığında gözlerimin önünden kayan güzel manzaranın sadece harika bir hayal olduğunu ayrımsardık. Film bitince, her şey biterdi.

Pek çok varoluş biçiminde görülen belki de bu değil mi? Görüntünün yapay dinginliğinin foyasını ortaya çıkartabilecek maymuncuk, acıdır. Benim işim budur, maymuncuğu kullanmak ve gerçek olmayanı ortaya çıkartmaktır, yoksa şuraya buraya koşup, başkalarının uydurduğu rolleri oynamak değil.

20 Ağustos

Sevgili Mathilda,

Geçen hafta kente beklenmedik bir gezi yapmak zorunda kaldım. Bilgisayarımın yazıcısı zaten uzun zamandan beri şımarıklık yapmaya başlamıştı; mürekkebinin bittiğini düşünüp kartuşunu değiştirdim ama durum düzelmedi, hatta, ona uzun bir tatil süresi de tanıdım, çünkü ne olsa ağustostayız ve bana yorgun olduğunu anımsatmak istiyordur diye düşündüm. Makinelerin de bir tür kişiliği olduğunu düşünmeyi severim, bu nedenle onlara karşı nazik davranırım ve onların küçük kaprislerini doğal bulurum.

Ne var ki bu kez benim kibarlığım hiçbir şeye yaramadı: Çalışmaya başlamam gerektiğinde yaşam belirtileri vermez oldu. Bu nedenle onu bir çantaya koydum, trene bindim ve onu "doktoruna", yani dükkânına götürdüm. Teknisyen, belirtileri dinledikten sonra başını salladı: "Ömrü bitmiş." dedi. "Elden bir şey gelmez." Birden isyan ettim "Nasıl biter? Daha dört yaşında" dedim. "Bilgisayarlar için" dedi, "dört yıl bir yüzyıldır."

* * *

Masalın anafikri ne biliyor musun? Yazıcının yanı sıra, bilgisayarımı da "atmak" zorunda kaldım. Doğal olarak o harika işliyordu, ama böylesine köhnemiş modeller için uygun yazıcılar bulunmuyordu. Benim tüm karşı koymalarım ve protestolarım boşa gitti: "Ben bilgisayarı yalnızca yazmak için kullanıyorum, neden uzay gemisi prototipi bile çizebilecek bir model satın almak zorundayım? Daha yıllarca çalışabilecek bir makineyi neden elden çıkartmak zorunda kalıyorum?" Delikanlı kollarını iki yana açtı ve umarsızca "Bilgi işlem dünyası böyle işliyor," dedi. "Her yıl yeni kuşak bilgisayarlar doğuyor. Yerinde sayan, yitmiş sayılıyor."

Doğru, yerinde duran yiter. Ama gerçekten de böyle midir? Yoksa bu tanım, tam karşıtı olan bir tanımı da ekleyerek tersine çevrilebilir mi? Şu anda, sana yeni bilgisayarımla yazarken, banyodan çamaşır makinesinin gürültüsü geliyor; kurutma yaptığı zaman fırlatma rampasında duran bir füzeninkiyle aynı yoğunlukta ses çıkartıyor: Titreşiyor, sarsılıyor, gümbürdüyor, üzerinde unutulmuş nesneleri havaya fırlatıyor ve sonunda çekingen bir iniş denemesiyle, toprağa konuyor ve her çamaşırın sonunda neredeyse bir metre ileride duruyor.

Bu makine bana gelmeden önce annemin büyükannesinindi; aramızda en fazla on yaş fark var, belki de daha azdır, ama hâlâ harika işliyor ve bu gürültülü görevini sürdürebildiği sürece de benimle kalacak. Bir süre önce elektrikçi olan bir arkadaşım, bana çamaşır ve bulaşık makinelerinin artık belirli bir yıl işlemek üzere program-

landıklarını anlatmıştı. Bana bu gizi açıklarken, böyle olmasaydı pazarın, ekonomiye büyük baltalamalar yaparak duracağını açıklamıştı.

Bilirsin, ben "fizyolojik" olarak tüketim karşısı bir insanımdır ve büyük ekonomi yasalarından habersizimdir, buna rağmen bu "duran yitmiş demektir" sisteminde derin mi derin bir sağlıksızlık var gibi geliyor bana. Çok şey, fazla şey üretiliyor. Bunları üretince de yeni gereksinimler, mutlak olarak boşuna olan gereksinimler yaratılıyor. Bu yeni ve zorunlu "gereksinimlere" yetişebilmek için de yavaş yavaş - sonsuz olmayan - kaynaklar tüketiliyor, çevre kirletiliyor ve dünyanın daha zengin bölümü olan Kuzeyi ile, giderek daha yoksullaşan Güneyi arasındaki uçurum büyüyor.

Böylesine çılgın ve bilinçli insanların gereksinimlerinden uzak kalan bir sistemin altında ezilmemek, kendini güçsüz hissetmemek olası mıdır? İdeolojik devrimlere asla inanmadım, ama gündelik devrimlere yürekten inanıyorum. Gündelik devrim nedir diyeceksin bana? Bu, bir davranışımın birini incittiğini ya da bu hor görülmüş dünyaya zarar verdiğini fark ettiğim an, kendi yaşantımda uyguladığım değişikliktir.

* * *

Böylece, biraz bilgi araştırması yaparak üçüncü dünyada çocuk işçi çalıştıran, Afrika ülkelerinin annelerine doğal süt yerine süt tozu kullanmalarını öğütleyen çokulus-

lu şirketlerin ürünlerini satın almamayı başarabiliriz. Küçük bir çabayla deterjan tüketimini azaltabilir, sözgelimi evrensel ev temizliğinde hepsi birbirinden zararlı dört ürün kullanacağımıza beyaz sabun kullanabiliriz.

Kendi alışverini yapan bir kişi dikkatli davrandığında neyin gerçekten gerekli olduğunu, neyin olmadığını ayırabilmeyi kolaylıkla öğrenir. Böylelikle reklamların bize önerdiği ürünleri almama kararını verebiliriz. Eğer kadınların tümü -reklam amacı ile kadın bedeninin görüntüsünü araç olarak kullanma ve küçük düşürme yöntemini benimseyen - ürünleri ya da dergileri satın almaktan vazgeçerlerse bu firmaların ve yazı işleri müdürlerinin durumu hızlı ve sağlıklı bir biçimde yeniden gözden geçireceklerine sen de inanmıyor musun?

Değişim, yasalardan önce, bireylerin bilinçliliği ile doğar. Gereken, bilinçlilik ve somonlar gibi akıntıya karşı yüzme çabasıdır, tanrının yarattığı ve kurtuluş yürüyüşünde olan insanı, küçük düşürmeye, incitmeye ve onurunu kırmaya çalışan her şeye direnmektir.

3 Eylül

Sevgili Mathilda,

Birkaç yıl önce havanın boğucu sıcaklıkta olduğu bir yaz sabahı otobüste yaşadığım o çirkin deneyimi anımsıyor musun? Durakta çok beklemiştim, çevremdeki kalabalık öfkeyle homurdanıyordu, saldırmaya hazır bir haldeydiler. En sonunda, 280 no'lu otobüs geldiğinde öylesine doluydu ki binmek olanaksızdı. Sonunda -sadece toplu taşıma araçlarında olan - esrarengiz fizik yasaları sayesinde hepimiz itişerek, zıplayarak, birbirimizi dirsekleyerek içeri sıkışmayı başardık.

Otobüs kızgın asvaltın üzerinde sallana sarsıla ilerlemeye başlayalı birkaç dakika olmuştu ki, önlerden bir uğultu yükseldi ve bir erkek sesi ötekileri bastırdı: Barakana geri dön sen. Def ol, in buradan. Burada dikilip bizim yerlerimizi çalıyorsunuz, hayvanlar gibi kokuyorsunuz. O geri dönse de hepinizin hakkından gelse!"

Otobüste buz gibi bir hava esti. Adamın öfkesi, bebeğini kucağına bastırmış Habeş bir kızaydı. Kız, yanıt vermektense bakışlarını yere indirdi. Tam araya girecektim ki, çevremden kızgın bir koronun sesi yükseldi: "Hayvan sensin." diye bağırdı yolcular. "Sen in, def ol, burada senin gibilere yer yok." Saldırgan bir dizi hakaretle yanıt verme-

ye çalıştı. Bu hakaretler pek az sürdü, çünkü ilk durakta adam karga tulumba otobüsten indirildi. Bu arada bir bey kalktı ve kızı yerine oturttu.

* * *

Bütün kargaşasına karşın bu olay bana güvence vermişti. Görüyor musun? Sana anlatmıştım, İtalya aslında uygar, ırkçılıktan ve hoşgörüsüzlükten uzak bir ülkedir. O olaydan bu yana kim bilir kaç yıl geçti. Sekiz, en çok dokuz.

Ağustos tatilinde Çinli bir arkadaşım beni görmeye geldi. Avrupa'da geçirdiği bir dönemin sonunda, kesin olarak Çin'e dönmeye hazırlanıyordu. Bana veda etmek istemişti. Karşılamak için istasyona gittiğimde, onu gözyaşlarına boğulmuş olarak buldum. Tren hareket etmeden önce biletini perondaki makinede damgalatmadığı için biletçinin ağır hakaretlerine katlanmak zorunda kalmıştı. Çünkü bu yeni kuraldan haberi yoktu. İşin daha kötüsü, arkadaşım hiç direnmemişti ve özür dileyerek para çantasını çıkartmış ve cezasını ödemeye hazırlanmıştı.

Ne var ki biletçinin o kör öfkesini yatıştırmak için bu da yetmemişti. Bu ülkede neler oluyor? Neden herkes patlamaya hazır bir barut? Herkes yalnızca kendisini düşünüyor ve bu düşünme de hiçbir sınır tanımıyor. Öteki kişi sadece bir ayak bağı, engel ya da düşman olarak algılanıyor. Artık ahlakın, özenin, dayanışmanın ve saygının hiçbir türlüsüne rastlanmıyor. "Tanrı olmayınca, her şey

mümkündür" diye yazmıştı Fedor Dostoyevski.

Keder dolu şu son yıllarda hepimizin yaşadığı bu değil mi? Gökyüzü artık bomboş ve bu göze çarpan çıplaklık içersinde parlak ve büyük bir yıldız gibi yükselen bireysel *ego* tapınılacak tek güç olarak beliriyor. Ve yüreğin değerini yitirmesinin gözle görülür belirtileri *ego*'nun bu totaliter tavrı üzerinde yükseliyor: Hoşgörüsüzlük, ırkçılık, sevecenlik ve paylaşma yoksunluğu, dinleme beceriksizliği.

* * *

Yoga inancına göre, yüreğin karşılığı olan bir *çakra* vardır ve *çakra* canlı bir enerji merkezidir. İnsan bedeninin her *çakra*sı bir renk taşır ve yüreğinkinin rengi hepsinden güzeldir, kırmızıdan ışık yüklü bir yeşile uzanırken, uç noktalarda altın rengiyle sona erer. Açık olan bir yürek *çakra*sı gözlerin ve yüzün ışıldamasını sağlar; bedeni uyumlu ve sağlam kılar; oysa eğer bu *çakra* kapalıysa ya da tıkanmışsa, bakışlar karanlıklaşır ve söner: Bedenin üzerine, yaklaşan bir fırtınanın güneşi karartması gibi bir gölge iner.

Yürek bizim güneşimizdir, bizim küçük, kişisel güneşimiz. Yüreğimiz sayesinde çevremizdekilere aydınlık ve sıcaklık taşırız. Yüreğimiz sayesinde yaşamımız sevinç ve paylaşım doludur. Yüreğin açılması bu çağın barbarlığına karşı koyabilecek tek gerçek panzehirdir. Ve, geleceğin ıssız bir çöl değil, bir umut ve oluşum çağı olması için ger-

çekleştirilmesi gereken yürüyüş budur.

Geçen günlerin birinde, bir arkadaşım, karısıyla kavga ederken kendini aynada görüverdiğini anlattı. "Ansızın" dedi, "ne denli çirkin ve gülünç olduğumu ayrımsadım. Kavgayı sürdüremedim. Kavgamızın nedeni öylesine saçmaydı ki şimdi bunu anımsamaya bile utanıyorum."

"Ayna büyük bir öğretmendir." diye ekledi, " yanımızda sürekli bir ayna taşımalı ve yüreğimizin karalığı su yüzüne çıkar çıkmaz ona; çirkinliğimizin dehşetinin aynaya yansımasına bakmalıyız."

Evet, çünkü çirkinlik çizgilerden değil, hepimizin aynı babanın çocukları ve bizlerin de kardeş olmamızı isteyen o yasadan uzaklaşmaktan kaynaklanır.

10 Eylül

Sevgili Mathilda,

Ağustos ayının o dinginliği ve müthiş taşınma çalışmalarım içinde, mektuplarımı düzenleme ve seçme işlemine de zaman ayırdım. Mektup yazma alışkanlığını yitirdiğinden yakınanlara, şu son yıllarda biriktirdiğim yığını göstermek isterdim. Sanki ansızın deniz yükseldi ve kâğıtlar, fotoğraflar, kartlar, kasetler, kuru çiçekler ve tablolar, kazaklar, anılar ve hatta çikolatalardan oluşan bir dalgayı üzerime boşalttı.

Başlangıçta gerçekten şaşkına dönmüştüm. Postacı hanımın bir alışveriş çantasını çekerek yaklaştığı gün hâlâ gözlerimin önünde. Roma'daydım ve sahanlıkta kapıcı ile çene çalıyordum. Ne tuhaf diye düşündüm, postacı herhalde görevini bitirince bitişikteki süpermarkete gidip alışveriş yapacak. Oysa benim önümde durdu ve şöyle dedi: "Bunun tümü sizin için." İlk zamanların telaşından sonra bu mektup selinin yarattığı hoş yaşama ayak uydurdum.

"Nasıl beceriyorsun?" dedi birisi bir kez, "deliye dönmüyor musun?" " Tam tersine," diye yanıtladım onu, "Benim tüm zenginliğim bu mektuplar. Bunların anlamı; kitaplarım aracılığıyla insanları düşünmeye yöneltebilmiş, onlarla gündelik sözlerin dışına çıkan bir dialog başlatabilmiş

olmam. Düşünceler ve duygular ektim, bu düşünceler ve duygular betona değil, bereketli bir toprağa düştüler, bu toprak bu tohumları kabullendi, onlara özenle baktı ve filizlenmelerini sağladı."

* * *

Başarı, bana göre içsel bir dünyanın paylaşımıdır, yoksa bir derginin kapağındaki resmim, gazetelerdeki söyleşilerim değil. Şu son yıllarda insanlık, yoğunluk, derinlik yansıtan pek çok olağanüstü mektup aldım. Ne var ki tümünün arasında beni en çok etkileyeni Japonya'nın içlerindeki bir köyden geliyordu ve on yedi yaşındaki bir kız tarafından yazılmıştı: "Yüreğinin Götürdüğü Yere Git adlı kitabı okudum" diyordu bana, "Beni çok sarstı, sayfalarınızda sevgiyi buldum. Benim yaşantımda yalnızca boşluk ve umutsuzluk var. Beni asla hiç kimse sevmeyecek. Adresimi vermiyorum çünkü bana yanıt vermenizi istemiyorum, benim umutsuzluğum çok çok büyük, tek ufkum ölüm. Size sadece acımı iletmek istedim."

Dehşet verici sözler bunlar ve bu sözler üç yıldır bir yara gibi kanıyor. Ve işte bu sözler yüzünden "Anima Mundi" romanımı yazma arzusu doğdu bende. Aslında Yüreğinin Götürdüğü Yere Git tarzı bir başka kitap yazmak benim için çok daha basit olurdu. Kesinlikle gerçeklikler ve duygular bakımından daha yoksul olurdu, böyle bir yoğunluk taşımazlardı, ama okurlardan daha fazla ilgi görürdü. Yineleme her zaman güvenceyi getirir beraberinde.

Oysa bu mektubun da yardımıyla - ki onu biraz da yolunu yitirmiş minik kuzum sayıyorum- çok iyi bildiğim yoldan çıkmak ve hiç tanımadığım bir yola sapmak şıkkını seçtim. İnanç armağanına kavuşmuş olanlar için, hiç tasarısı olmayan bir varoluşun ne çok umutsuzluk ve ne çok yıkım gizleyebildiğini, karanlıktan ışığa giden yolda yürümenin ne denli yıpratıcı, zor ve düşüşlerle dolu olabileceğini hayal etmek çok güçtür. Boş olduğu sanılan ufuk aslında, sadece görüntüde boştur. "Boşluğun olduğu yerde" diyor Rahibe İrene, kitabın son sayfalarında, "usa aykırı olan vardır." "Kimdir bu usa aykırı olan diye soruyor kitabın kahramanı Walter." "Ona istediğin adı verebilirsin" diyor rahibe "adları pek çoktur, ama tek bir eylemi vardır." "Peki hangisidir o?" "Yazgıları mahvetmek. Karınlık tohumları ekerek, insanı kendi kendine yabancı kılmaktır."

Sence genç Japon kızı da kendi kendine yabancı düşmemiş miydi? Çevremizde yaşayan pek çok kişi, pek çok genç de kendi kendilerine yabancı değiller mi? Belki de tüm öteki kötülüklerin doğrudan ondan türedikleri çağımızın en büyük kötülüğü bu değil midir?

* * *

Anima Mundi, okuru rahatlatan veya avutan bir kitap değil, çünkü olumsuzun görünümü -ve ona karşı verilen savaş- asla huzur verici değildir. O daha çok hem insansal hem de ruhsal gelişmenin yıpratıcılığı ve eziyeti üzerine bir kitaptı. Ne var ki en sonunda Tanrı lütfunun bağışla-

yıcılığı ve umut ışığının gücünü gözler önüne seriyordu.

Pek çok gencin umutsuzluğu, rastlantıdan doğan bir umutsuzluktur. Rastlantının olduğu yerde tasarı yoktur, bu ikisi birbirlerinin karşıtlarıdır. Rastlantı, maymun iştahlı, havaidir, nesneleri o ânın kestirilemeyen kaprisine göre yönetir. Oysa tasarının, derin kökleri vardır, içinde bir gelişme düşüncesi barındırır. Ve yaşam tüm bütünlüğü ile tasarının içinde oluşur. "Tohumlarda," diyordu Rahibe İrene, "toplanmış bir enerji ve bir gelişmenin tasarımı bulunur. Biz, hepimiz bu topraklara atılmış tohumlarız ve ne yazık ki bunu çok sık unutuyoruz." Eğer tohum kabuğundan çıkar ve bitkicik doğarsa, yaprakları ilk andan başlayarak ışığa doğru yönelirler.

17 Eylül

Sevgili Mathilda,

Günler belirgin biçimde kısaldı. Akşamları artık dışarıda yemek yenemiyor ve topraktan duyulur biçimde nem kokusu -sonbahar kokusu- yükseliyor. Çayırımız hâlâ yaz sıcağı ile kavruk, çiçeklerin hemen hepsi soldu, çavuş kuşları ve sarıasmalar yola çıkmaya hazırlanıyor, pek yakında yeniden senin oralarda olacaklar. Tüm canlıların kendi içlerine dönme ve kapanma sürecinin başlamasıyla yazın bitişi bana her zaman hüzün vermiştir. Kuvvetli rüzgârları, yağmurları ile zor sonbahar havaları eşikte, her şeyi sarmalayan buzu ve donu ile kış ise yakında.

Geçen gün, güneş batmadan az önce arkadaşım Nando uğradı. Sanırım onu anımsarsın, çünkü buraya son gelişinde karşılaşmıştınız. O gün bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, bana postayı teslim etmek için arabadan iniverdi. Nando, biliyorsun, köyün postacısı. "Mesleki" nedenlerden ötürü şu son yıllarda çok sık gördüğüm bir kişi. Kışın bu tepelere çıkarken otomobil kullanır; havalar ılınınca, peşindeki köpeklerin saldırısına aldırmadan beyaz yolu mavi Vespa motosikleti ile tırmanır.

* * *

Genellikle turunu bitirince, saat bire doğru uğrar ve böylece iki çift laf etmeye zamanımız olur. Laf lafı açtıkça ikimizin de doğa bilimlerine düşkün olduğumuz ortaya çıktı. O postacılık yapmadığı zamanlar doğa fotoğrafları çekiyor. Kuşları çekmek için yapay yuvalar ve barınaklar kurmakta müthiş usta. Sözgelimi geçen yıl, yaşlı bir ağaç gövdesine oyuk açtı ve bir çavuş kuşu oraya yerleşti. Nando da annenin yumurtlamasından, yavruların yumurtadan çıkmasına dek tüm evrelerin fotoğrafını çekebildi. Kimi zaman da bir ressam gibi elinde tuvalle ormanlarda dolaşır ve birkaç güzelliğin resmini yapar.

Fotoğraf olmadan önce yıllarca avcılık yapmıştı, geçen akşam da bundan söz ettik. "Nasıl oldu da" diye sordum, "ansızın rota değiştirdin?" Güzel bir gülümsemeyle kollarını iki yana açtı "Aziz Paolo'nun Şam yolunda giderken gerçeği bir anda kavramasına benzedi bu. Bir gün, ansızın elimde tüfekle dururken, müthiş bir boşluk ve müthiş bir sessizlik hissettim. O boşluğun ve sessizliğin içinde, oyalanmak için can almak bana mutlak bir çılgınlık olarak göründü. Yaratıkların en miniciği bile, onu yaratan için sevgili bir kuldur. Bizim onların yazgısının efendisi olduğunu sanmamıza yol açan, hangi kibir, hangi körlüktür?

Ona hak vermemek elimde değildi. "Sözgelimi, bir tabak kırsam" diye sürdürdü sözlerini, "biraz sabırla, tabağı onarabilirim, bu insanoğlunun yaptığı bir nesnedir ve insanoğlu onu yeniden yapabilir. Ama eğer bir canlıyı öldürürsem, bunun umarı yoktur, onun var olmasını bir daha asla sağlayamam, düzmece İncil'lerdeki İsa bebek gibi

onun canlanması için üzerine üfleyemem. Yaşam soluğu bizim sahip olduğumuz bir özellik değil bize verilmiş bir armağandır. Bu, paylaşılacak bir armağandır, yoksa bizim üstünlük duygumuzun verdiği yanlış anlamayla bir yerlerden çekip alıverdiğimiz bir armağan değil."

Sözleri beni çocukluğuma götürdü. Çiftçilik kültürüne ait bir insan olan dedem, ömrünün her pazarında ava gitti. Hâlâ, seherden az önce yola çıkışında ve akşam dönüşünde yaşanan telaşı ve torbasında neler olduğunu merak edişimi anımsarım. İlk heyecan anı geçtikten ve vurulan hayvanlar mutfak masasına dizildikten sonra; beni bir şaşkınlık sarar, sonra bu şaşkınlığın yerini acı alırdı. Minicik parmaklarımla aşağıya indirdiğim gözkapaklarımı kaldırmaya uğraşırdım, ama gözlerim bakmamakta direnirdi, gözümün sadece o jelatinimsi kısmı kalırdı.

* * *

Yaşam nereye gitmişti? Tavşanlar koşmalıydı, kuşlar yeniden havalanmalıydı. Ama olmuyordu, yaşam sonsuza dek ellerinden çekip alınmıştı. Geriye kalan sadece zavallı bedenleri, katı, soğuk, ne bakışı, ne soluğu olan ve üzerinde kuruyan kanına bulanmış olan o bedenleriydi. Et yemekten hiçbir zaman hoşlanmadım, o kurbanlar bana en başlangıçtan beri gereksiz bir kıyım olarak göründüler.

"Artık neredeyse hiç kimse avladığını yemiyor." dedi Nando, "sadece gevşemek için, ateş etmiş olmak için ateş ediliyor. Avın ağırlığından daha ağır fişekler kullanılıyor,

zavallı minik yaratıklar, zaten uzun bir göçten bitkin düşmüş oluyor. Ve üstelik buna spor adını vermeye cesaret eden bile var! İyi ama spor yapacağım diye can alınır mı?" Geçen pazar, ormana gömülmüş minik Fransisken (Ermiş Francesco yolunda gidenlerin kilisesi. ç.n.) Kilisesi'nde yapılan ayinde bunu da düşünüyordum. Dışarıda neredeyse aralıksız sürüp giden kurşun sesleri, vaizin sözlerini duyulmaz kıldığı gibi, kilisedeki inançlı kişilerin ilahilerine de karışıyordu: "Güneş kardeş".....Bum...bum... "Ay kardeş.." Bum..bum.. Sence günün birinde bizlere, yalnızca eğlencemiz için -bol bol ve haksız yere- sağa sola savurduğumuz ölülerimizin hesabı da sorulmaz mı?

24 Eylül

Sevgili Mathilda,

İşte evdeki büyük arındırma eylemi sona erdi! Kitaplar, giysiler, anı dolu nesneler ayıklandı: Yeni eve benimle gelecek olan her şey karton kutularda yerlerini aldılar; her şey tek bir odaya yığıldı ve son aşama olan taşınmayı bekliyor. Bu günlerde yarı boş odalarda, şaşkın şaşkın dolaşıyorum: Birdenbire bu evin tüm sıkıntılı özellikleri - dimdik merdiveni, kışın donduran nemi, canı istedikçe çalışan elektrik düzeni, bozuk duş, tam kapanmayan kapılar, çatıdan çok mutfağa kurum yağdıran bacam- bana öylesine hüzün veriyor ki! Bir şu pencereye, bir buna yanaşıyor ve tepelerin tatlı manzarasına, gölgeyle taçlanan büyük çamlara, hâlâ bostanda büyüyen lahanalara ve kıvırcıklara bakıyorum.

Geceleri, yatakta gözlerim faltaşı gibi açık yatıyorum: İşte, değirmenin öfkeyle havlayan köpeği, belki de diyorum yakından bir tilki geçiyor, ya da sansarın biri kümese girmeye çalışıyor. Derken köpek susuyor ve gecenin sessizliğinde, vadinin dibindeki çağlayanın sesi yükseliyor ve onun çağıltısına Fransisken Manastırı çanının hafif sesi karışıyor. Sekiz yıldır yaşamımı paylaştığım şu küçük dünyayı nasıl da özleyeceğim! Arkadaşlarım benimle alay

ediyorlar: "Olup olacağı" diyorlar, "sadece üç kilometre öteye gidiyorsun." Ama ben böyleyim, duygularımı ve heyecanlarımı müthiş bir yoğunlukla yaşıyorum ve ayrılıklar benim için her zaman birer yara olmuştur.

* * *

Umbria bölgesine ilk geldiğimde sekiz yaşındaydım. Kuzeyin soğuğundan gelen benim için müthiş bir vurgun olmuştu. Assisi'yi, Gubbio'yu, Subasio'yu, zamanın dışına çıkan, insan boyutunun, daha büyük bir boyutla kendiliğinden karşı karşıya geldiği bir yer olarak anımsıyorum. Ermiş Francesco'nun, Assisi'nin büyük kilisesinin duvarlarında freskle resmedilmiş olan öyküsünü, böylesine canlı, böylesine güzel dillendirilen o sahnelere o anda âşık oluşumu anımsıyorum. Ben de, ermiş Francesco gibi her şeyden kurtulmak isterdim; kaçmak, güvercinlerle, kırlangıçlarla, orman hayvanlarıyla konuşabilmek, hastaları, yaşlıları, içine gömüldüğü acıyla yaşayan herkesi kucaklamak isterdim. O zaman düşünmüştüm ki, ben yalnızca Umbria'da mutlu olabilirim. Sonra, belki de sadece görüntüde rastlantısal nedenler sonucunda, kendimi gerçekten Umbria'ya yerleşmiş buldum.

Neredeyse kitaplarımın tümünü bu topraklarda yazdım, penceremin önünde büyüyen çınar Yüreğinin Götürdüğü Yere Git adlı kitabımda yer alan çınardır. Bu taş evde büyük ıstıraplar, büyük içsel çatışmalar yaşadım; ama aynı zamanda müthiş sevinçler, müthiş yaratıcılık doyum-

ları tattım. Seninle ve Famiglia Cristiana dergisinin okurlarıyla yazışmamı bu evden yaptım.

Başlangıçtaki kuşkularımı, kararsızlıklarımı, kaygılarımı anımsıyor musun? Becerebilecek miyim? Başaramayacak mıyım? Yapabilecek miyim? Artık bana ayrılan süre sona erdi, eski evimi kapattığım gün, güncemin de kapağını kapatıyorum. Ben bir gazeteci değilim, yani yazıyla günden güne ilişki kurmaya alışkın biri değilim: Bunu bir yıl boyunca, her hafta yapmak durumunda kalınca, kendi doğama biraz işkence ettim. Başlangıçta gerçekten zorlandım, her mektuba - kararsızlıklar, kuşkular ve becerememe korkusu ile- iki veya üç gün harcıyordum. Sonra yavaş yavaş giderek kolaylaştı ve güncem - benim için büyük yalnızlıklar ve hüzünlerle dolu olan bu yılda- minik bir mutluluk vahasına dönüştü. Acaba okurlar için de öyle oldu mu? Umarım olmuştur. Sözlerimle ortak bir yol parçası yaratmaktan başka bir arzum olmadı.

Kendi gündelik yaşantımdan, ailemden, arkadaşlarımdan, hafif ve derin düşüncelerimden söz ettim. Sevdiğim insanlarla çevriliymişim gibi, hiçbir gizlim olmadan, tüm yalınlığımla konuştum. Ve gerçekten de kendimi sevdiğim insanların arasında hissettim.

* * *

Famiglia Cristiana dergisini yıllardan beri okurum ve beğenirim, ama ancak işbirliği yaptığım zaman şimdiye dek sadece sezgisel olarak bildiğim bir şeyi öğrendim: Bi-

zim dergimiz, tüketilen değil, yaşanan ve paylaşılan bir dergi. Gerçekten büyük bir aile. Bu nedenle tüm okurlarıma bütün o güzelim mektupları için teşekkür ediyorum. Bu mektupları sonsuza dek yanımda, belleğimde, küçük bir duygu ve heyecan hazinesi gibi saklayacağım.

Biliyorum, önümüzdeki haftalarda artık yaşayamayacağım bu randevu yüzünden bir boşluk hissedeceğim. Bu boşluk beni şimdiden kederlendiriyor, ama biliyorum ki gerekli. Her şeyin bir zamanı vardır, der Eski Ahit'te. Yazmanın da bir zamanı var diye ekliyorum ben ve düşünmeye koyulmanın da. Benim için yalnızlığa ve sessizliğe gömülmenin zamanı geldi.

Düşüncenin de bir düzeni vardır, dile getirmenin de: Bir söyleşiyi çene çalmaya dönüştürmemek, başlangıçtaki eğilime sadık kalabilmek için bu düzene saygı göstermek gerekir. Bu nedenle sevgili Mathilda, seni kucaklıyorum ve Alpler'den Sicilya'ya ve tabii Sardunya'ya dek yayılmış olan tüm okur ailemi de sonsuz sevgimle kucaklıyorum.

SUSANNA TAMARO

Sevgili Mathilda, İnsanın Yürümesini Dört Gözle Bekliyorum

"Büyük yürüyüşçüler olmamız gerekiyor. Birbirimizin yanında, birbirimizin ayakkabılarını giyerek yürümeli, yürümeli ve yürümeliyiz. Dünyaya geldiğimiz ve gideceğimiz günü düşünerek yürümeliyiz. Kırılganlığın, çıplaklığın yanında cüppesiz yürümeliyiz. Temellerinin artık önyargı ve yargı değil, alçakgönüllülük ve anlayış olduğu bir dünyayı oluşturmak için yürümeliyiz."

Yüreğinin Götürdüğü Yere Git ve ***Anima Mundi*** kitaplarının yazarı Susanna Tamaro - Mektuplardan oluşan güncesini- "Sevgili Mathilda"yı yazış tasarısını böyle geliştirdiğini söylüyor. Genç yazar kimi zaman heyecanlı, tutkulu, kimi zaman da dingin bir ruh haliyle yazdığı mektuplarda günlük yaşantımızın dokunmuş olduğu olayları düşünüyor, düşündürtüyor: İnsanın en derin özü olarak yürek; arkadaşlık, sabır ve sadakat; ruh ve beden arasındaki ilişki; yazının, okumanın ve kitapların anlamı; doğa sevgisi ve çevreye saygı, kötülük ve acı deneyimleri; aile, okul, gençlik ve yaşlılık, bir yaşam ritmi olarak huzur; ruhun, umudun ve kutsallığın korunması, işte fonda yeşil Umbria bölgesi olmak üzere kitapta bütün bunlar dile getiriliyor.

ISBN 975-7809-67-5

9 789757 809678